

Kahden tulen välissä

*Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton toiminnan muotoutumisen vuodet
1971- 1981*

Anna-Mari Saarenmaa

Suomen historian pro gradu –tutkielma

Kevät 2003

Tampereen yliopisto

*Tampereen yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Historiatieteen laitos*

*"Kahden tulen välissä" Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton toiminnan muotoutumisen
vuodet 1971-1981.*

Saarenmaa, Anna-Mari

*Suomen historian pro gradu-tutkielma
Huhtikuu 2003
88 sivua ja 4 liitesivua*

Tiivistelmä

Tutkimuksessa tutkimuskohteena oli opiskelijajärjestö, joka perustettiin vuonna 1959 Suomen Opettajainvalmistuslaitosten Oppilas- ja Ylioppilaskuntien Liiton, SOOL nimellä. Aktiivista toimintaa ei ollut ennen vuotta 1972, jolloin liiton säännöt päätettiin uudistaa ja säännöissä kirjattiin toiminnan tavoitteiksi opiskelijoiden edunvalvonta. Samalla liiton nimi vaihtui Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitoksi, lyhenteen pysyessä samana.

Sääntöuudistuksiin ryhdyttiin, koska muuttuva yhteiskunta uusine vaatimuksineen edellytti opettajaksi opiskelevilta niin laajaa yhteiskunnallista tietämystä kuin aktiivista edunvalvontatyötä. Muutokset kohdistuivat niin opettajankoulutukseen kuin opettajan työhön ja opettajan työn arvostamiseen.

SOOL ry:n toiminnan muotoutumiseen tutkittavana aikana vaikuttivatkin yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset. Vuosina 1973-1975 käytiin aktiivista poliittista keskustelua liiton sisällä liiton toiminnan tavoitteista. Vuoteen 1976 tultaessa yhteistyölinja voitti ja SOOL solmi yhteistyösopimuksen ensin Opettajajärjestö OAJ:n kanssa ja sitten sisarjärjestönsä Suomen Auskultanttien kanssa. Yhteistyösopimuksen taustalla oli niin järjestöllisiä kuin poliittisiakin tavoitteita. Vuonna 1981 vanha SOOL lakkautettiin ja perustettiin 25.4.1981 uudelleen. Kymmenessä vuodessa oltiin luotu toiminnalle vahva perusta. Uusi SOOL yhdisti kaikki peruskoulun opettajaksi opiskelevat yhteisen ja toiminnassaan aktiivisen kattojärjestön alle.

Avainsanat

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto, OAJ, opiskelijaliike, edunvalvonta

Tiivistelmä	2
1. Johdanto	4
1.1 Tutkimuskohde ja tutkimuskysymys	6
1.2 Tarkastelutapa, lähdeaineisto ja lähdekritiikki	8
1.3 Kirjallisuus – mitä ja miten on tutkittu aikaisemmin?	11
2. Opiskelijat yhteiskunnan näyttämöllä	14
2.1. Vanhan ja uuden törmäys –yhteiskunta muuttuu	14
2.2. Radikaali nuori kapinallinen	18
3. SOOL etsii rooliaan	25
3.1.Käsikirjoitus: säännöt ja talous	25
3.2. Näyttämö: varsinainen toiminta ja jäsenistö	30
3.3. Roolit jaetaan: talvipäiville tärkeä sivurooli	36
3.4. Muita roolisuorituksia	42
4. Yhdessä vai Yksin – SOOL yhteistyötä tekemässä	46
4.1. SOOL ja toiset opiskelijajärjestöt	46
4.2. Tutkinnonuudistus - kamppailua opettajaksi opiskelevien puolesta	52
5. Suuri kysymys: Millaisia opettajia peruskoulu tarvitsee?	62
5.1. Opettajuuden muutos	62
5.2. Koulua ja politiikkaa	65
5.3. OAJ:n siipien suojaan	71
6. Puuhastelusta aktiiviseen edunvalvontaan	81
7. Liitteet	88
Liite 1	88
Liite 2	89
Liite 3	90
Liite 4	91

1. Johdanto

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto eli SOOLry perustettiin vuonna 1972.¹ SOOL edusti erityisesti kansakouluopettajaopiskelijoita. Auskultanteilla eli tulevilla lukion ja oppikoulun opettajilla oli oma järjestönsä Suomen Auskultantit, SA. SOOL oli toiminut jo aikaisemminkin nimellä Suomen Opettajainvalmistuslaitosten Oppilas ja Ylioppilaskuntien Liitto.² Vuoden 1972 Opettajain-lehdessä SOOLin hallituksen puheenjohtaja Kari Kiesiläinen kirjoittaa SOOLin muuttuneesta roolista seuraavasti:

“SOOL:n toimintaa ohjaa nykyisin voimakas yhteiskuntatietoisuus, halu ja tarve vaikuttaa asioiden kulkuun. [...] Myös SOOL on joutunut tarkistamaan tavoitteitaan. Enää eivät pelkät yhteiset kokoontumiset yhteisiin rientoihin riitä. Tällä hetkellä tarvitaan tehokasta etujärjestötoimintaa, jotta opettajankoulutuskysymyksissä päädyttäisiin opiskelijoiden kannalta onnekkaisiin ratkaisuihin.”³

Taustalla tarpeeseen tiivistää Liiton⁴ toimintaa olivat vuoden 1971 opettajankoulutuslaki, kysymys tutkinnonuudistuksesta, peruskoulun rakentamisesta sekä seminaarien lakkauttaminen ja siirtäminen osaksi yliopistollista koulutusta. Samat syyt ajoivat myös opettajajärjestöt tekemään laajempaa yhteistyötä ja suunnittelemaan uutta, kaikkien opettajien yhteistyöjärjestöä, OAJ:tä.⁵

1970-luvun alkuun sijoittui koulutusajattelullinen ja koulutuksellinen murros, jonka myötä luotiin nykyaikaisen koulutuspolitiikan perusteet. Suuri muutto murensi perinteistä kulttuuria ja synnytti yhteiskunnallis-taloudellisen murroksen.

¹ Tässä työssä käytän pääsääntöisesti liiton vakiinnuttamaa lyhennettä SOOL.

² Liiton varhaisimmista vuosista on kirjoittanut Erja Sallinen pro gradu-työssään Opekas. Hän on tarkastellut SOOLin toimintaa SOOLin jäsenjärjestön Opekas ry:n kautta. Sallisen mukaan 26.9.1959 pidettiin Soolin järjestäytymiskokous. Sallinen 1999, s. 116.

³ Opettajain-lehti 44/ 1972. SOOLin toiminta ennen vuoden 1972 sääntöuudistuksia oli varsin jäsentymätöntä: opettajaksi opiskelevat kokoontuivat viettämään aikaa seminaarien välisien urheilukilpailujen merkeissä niin sanotuille Talvipäiville kerran vuodessa. Niinpä uusi linjaus oli SOOLin toiminnan kannalta merkittävä: uudet säännöt vaativat SOOLin roolin täydellistä muutosta.

⁴ Yhdistysten muodostama yhdistys on usein liitto. Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton jäsenjärjestöt olivat opettajankoulutusta paikkakuntien opiskelijoiden ainejärjestöjä, jotka käyttivät Liiton kokouksissa päätäntävaltaansa valitsemiensa edustajien välityksellä. Liittokokousten välillä liittokokouksen päätöksien toimeenpanosta vastasi liittokokouksen valitsema puheenjohtaja yhdessä hallituksen kanssa. Loimu 2000, s. 62. Katso myös SOOL säännöt vuodelta 1972 ja 1981, SOOLA.

⁵ Lappalainen 1998, s. 62. Vertaa Jumppanen 1993, s. 28-29.

Samanaikaisesti rakennettiin kiihtyvällä vauhdilla hyvinvointivaltiota. Ideologisesti uusi yhteiskunta näyttäytyi valintojen ja sopimuksien yhteiskuntana. Opiskelijoiden piiristä radikalismi säteili vaikutustaan koko yhteiskuntaan. Tästä muutoksesta syntyivät myös koulutuksen superideologiat: koulutus on osa yhteiskuntaa ja koulutus tulee toteuttaa vauvasta vaariin kokonaisvaltaisen koulutuksen ja koulutusjärjestelmän avulla. Tasa-arvon ja demokratian vaatimukset olivat myös uusia koulumaailmaan liitettäviä arvoja. Koulutukseen alkoi kohdistua uusia vaatimuksia ja noihin vaatimuksiin myös vastattiin valtion taholta muun muassa järjestelemällä uudelleen suomalaisen koulutuksen rakenteet aina perustasosta yliopistolliseen koulutukseen asti.⁶

Muutos antoi sykkähdyksen aktiivisempaan toimintaan. Se synnytti tarpeen yhdistää voimia suurten muutosten edessä. Peruskoulun tuleminen vaati muutoksia myös korkeakoulumaailmassa. Samalla hallinnon määrä kasvoi ja yliopiston rooli muuttui⁷. Yliopistojen koulutustehtävät laajenivat ja eliittiyliopiston status murtui. Työnantajatahoilta alettiin tuntea kasvavaa mielenkiintoa asianmukaisesti koulutetun työvoiman saannin turvaamiseksi. Ammattijärjestöt puolestaan etsivät korkeasti koulutetun jäsenistön avulla uutta, korkeampaa statusta.⁸

Tämä muutos alkoi Suomessa 1960 – luvulla ja sen mukanaan tuoma jännite vaikutti koulutuspoliittiseen toimintaan koko vuosikymmenen ajan. Korkeakoulupolitiikan suunnan määrittämisestä alkoi vastata virallisella tasolla yhä kasvavassa määrin eduskunta, valtioneuvosto sekä opetusministeriö. Poliittisen vallan, lähinnä eduskunnan ja valtioneuvoston, sekä toisaalta virkavallan, kuten opetusministeriön korkeiden virkamiesten, välinen työnjako korkeakoulupoliittisen vallan käytössä ei kuitenkaan tosiasiaissa aina kuitenkaan ollut aivan yksiselitteistä.⁹ Itse asiassa läpi 1970-luvun käytiin voimakasta taistelua tästä työnjaosta ja tässä taistelussa oli mukana myös Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto.

⁶ Lehtisalo ja Raivola 1988, s. 98-104.

⁷ Muuttuva yliopisto 1990, s. 24.

⁸ Emt, s. 19.

⁹ Muuttuva yliopisto 1990, 19-24; Sarjala 1981, s. 36-48, 97-114.

1.1 Tutkimuskohde ja tutkimuskysymys

“ Mistä ovatkaan jääneet paitsi ne, jotka ovat joutuneet syntymään 1940-luvun jälkeen? Epätoivoisina joutuvat he hamuamaan tiedon pilkkeitä saadakseen joitakin vilkkeitä siitä, mikä oli tuo vuosi 1968. Vuosi jonka hulluus riittää kantamaan kokonaista sukupolvea hautaansa saakka.”¹⁰ “

Vuodet 1972- 75 olivat Liiton toiminnassa aktivoitumisen ja muotoutumisen aikaa. Luotiin uusia tapoja toimia ja alettiin pitää tiiviimmin yhteyttä myös jäsenjärjestöihin. Toimintaa laajennettiin ja jäsenjärjestöjä saatiin myös lisää. Samalla toimintaa väritti poliittisuus ja aktiivinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Vuosien aikana myös lähennyttiin vähitellen Opettajien Ammattijärjestöä, OAJ:tä, joka oli syntynyt vuonna 1975¹¹. Vuonna 1976 SOOL ja OAJ tekivät yhteistyösopimuksen, minkä jälkeen liiton toiminta sai voimakkaan ammattijärjestöllisen roolin ja sen toiminta vahvistui ja toiminnan muodot vakiintuivat. Vaatimus kaikkien opettajaksi opiskelevien yhteisestä etujärjestöstä eli kuitenkin voimakkaana vuoden 1976 jälkeenkin. Lopulta vuonna 1981 Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto lakkautettiin ja 25.4.1981 perustettiin uudestaan yhdessä Suomen Auskultanttien kanssa.¹²

Tässä työssä tarkastelen kyseisiä toiminnassa tapahtuneita muutoksia ja niiden taustalla vaikuttaneita tekijöitä opiskelijajärjestö SOOLin näkökulmasta. SOOL on Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto eli kaikkien opettajaksi opiskelevien kansallinen kattojärjestö, jonka tehtävänä oli toimia edunvalvojana opettajankoulutusta koskevissa kysymyksissä. Toiminnan vuosina 1971-1981 SOOL haki aktiivisesti omaa rooliaan edunvalvontajärjestönä ja samalla toiminnalle luotiin perusteet ja suuntaviivat. Mielenkiintoiseksi kyseisten vuosien tutkimisen tekee se, että toiminnan muotoutumiseen vaikutti voimakkaasti SOOLin rooli kuvainnollisesti

¹⁰ Pertti Hynynen teoksessa Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin 1983, s. 82. Idea tämän tutkimuksen tekemiseksi kumpusi tarpeesta saada SOOLille kirjoitettu historia, joitakin vilkkeitä menneisyydestä: Sallisen pro gradu -työn tiedot, jotka nekin on kerätty Opekas ry:n arkistoja käyttäen, jättävät paljon kysymyksiä ilmaan. Lisäksi tieto SOOLin toiminnan muotoutumisen vuosista on viimeistään tässä vaiheessa hyvä tallentaa kirjalliseen muotoon: arkiston asiakirjat alkavat menettää parhaan kuntonsa ja tieto koskien Liiton aikaisempaa toimintaa on nyky-SOOLin näkökulmasta katsottuna toiminnan kehittämisen kannalta tärkeää.

¹¹ Lappalainen 1998, s. 90.

¹² Uuden SOOL ry:n perustamisasiakirjat, 25.4.1981, Helsinki, SOOLA; Opettaja-lehti 20/81.

kahden tulen välissä: toisaalta SOOL oli opiskelijajärjestö, jonka tuli ajaa erityisesti opettajaksi opiskelevien asioita; toisaalta Liiton solmima yhteistyösopimus vuonna 1976 ajoi sen lähelle ammattijärjestö OAJ:tä ja siten myös ammattipoliittisten kysymysten äärelle. Mielenkiintoista onkin tutkia, kuinka tilanne kehittyi sekä miten ja miksi tiiviiseen yhteistyöhön OAJ:n kanssa päädyttiin.

Toiminnan kehitys nivoutuu yhteen yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten kanssa. Tutkinkin SOOLin roolin muutosta tämän ilmiökentän kautta. **Mitkä tekijät vaikuttivat SOOLin toimintaan ja miten ja miksi juuri ne? Mitkä kysymykset nousivat tärkeiksi erityisesti SOOLin toiminnan muotoutumisen näkökulmasta? Mitkä olivat muutosten lähtökohdat ja motiivit?** Tärkeäksi osatekijäksi SOOLin toiminnan vuosia selvitettäessä muodostui myös järjestön itseymmärryksen kehittyminen vuosien varrella: miten Liiton toimintaan ja toiminnan muutoksiin alettiin suhtautua niin hallitustyöskentelyssä kuin kentällä jäsenjärjestöissä ja miten toiminnan muodot nähtiin SOOLin toiminnan kehittämisen kannalta.

Tarkoitukseni on luoda katsaus liiton toimintaan ja pohtia syitä toiminnassa tehdyille ratkaisuille. En kuitenkaan tutki vain SOOLia ja sen toimintaa, vaan katsahdan sen avulla myös suomalaisen yhteiskunnan muutoksiin tutkittavana ajanjaksona. Yhteiskunnallisten ilmiöiden ja muutosten kautta pyrin myös hahmottamaan SOOLin toiminnassa tehtyjä ratkaisuja: SOOL oli osa yhteiskuntaa, eikä sen toimintaa voida irrottaa yhteiskunnallisesta viitekehyksestä. SOOL pyrki vaikuttamaan ja siihen vaikutettiin.

Tutkittavia yhteiskunnallisia ilmiöitä on tässä tutkimuksessa neljä: opiskelijaliikkeen muutos, nuorisojärjestöjen määrittelyssä tapahtunut muutos, koulutusjärjestelmän muutos sekä opettajan asemassa peruskoulun myötä tapahtunut muutos. Kaikkia neljää ilmiötä yhdistää valtiollisen ohjausjärjestelmän kehitys tutkittavalla aikakaudella. Muutokset syntyivät valtion tarpeesta ohjata ja kontrolloida aikaisempaa muutosta, asettaa tuo muutos sosiaalisen kontrollin alaisuuteen.

Hyvänä esimerkkinä tästä on tarkasteltavalla kaudella syntynyt käsite nuorisopolitiikka reaktiona 1960-luvun opiskelijaradikalismiin. Kehitystä tukivat yhteiskuntapolitiikan arvostuksessa tapahtunut voimakas muutos hyvinvointivaltiota

luotaessa ja perusteltaessa. Pekka Kuusi oli 1960-luvun Sosiaalipolitiikka-teoksessaan esitellyt sosiaalipolitiikan perusteet ja teorian kasvun mahdollisuudesta ja hyvinvoinnin kehityksestä tasa-arvoisessa yhteiskunnassa, jossa ei ole kansanryhmien välisiä erimielisyyksiä.¹³

1.2. Tarkastelutapa, lähdeaineisto ja lähdekritiikki

Olen rakentanut työni siten, että käsittelen ensin nuorisojärjestöissä ja opiskelijaradikalismissa tapahtuneita muutoksia, jonka jälkeen esittelen SOOLin näkökulman asiaan. Kokonaiskuvan luomiseksi käyn läpi myös varsinaista SOOLin historiaa ja peilaan sitä yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Työni loppuosassa olen esitellyt lukijalle tarkasteltavan ilmiön taustan pääpiirteittäin ja sitten käsitellyt muutoksen SOOLin toiminnan näkökulmasta.

Olen myös tarkoituksella jättänyt pois kronologisen tarkastelun. Sen sijaan tarkastelen asioita temaattisesti ja kokonaisuuksien kautta. Tämä on antoisampaa ja auttaa myös välttämään asioiden toiston. Asiat liittyvät tiiviisti toisiinsa ja niiden tarkasteleminen vain ajallisella jatkumolla kertoisi liian yksinkertaistetun tarinan tapahtumien kulusta. Pitkittäisleikkaus myös antaa mahdollisuuden tarkastella tutkimuskysymyksiä monen eri historian kautta: tutkimus yhdistää niin aate-, hallinto-, koulu- ja kasvatuksen historiaa.

Parjanen on esittänyt tutkimuksessaan opiskelijaradikalismista seuraavaa: *”tunnetuimmat tapahtumat amerikkalaisen opiskelijaliikkeen historiassa 60- ja 70-luvulla lienevät Berkleyn kampuksen kapina 1964 ja Kent State Universityn väkivaltainen mellakka 1970. Edellinen nähtiin ylioppilasradikalismin todellisena lähtölaukauksena, ja jälkimmäinen merkitsikin ylioppilasradikalismin jyrkän taantumien alkua.”*¹⁴ Suomalainen opiskelijaliike sai vaikutteita ulkomaisista esikuvistaan. Miksi sitten aikarajaukseni alkaa vuodesta 1971 ja päättyy vuoteen 1981?

¹³ Kuusi 1961, s. 3-14; Sundbäck 1991, s.33-34.

¹⁴ Parjanen 1983, s. 26.

Aikarajaus muodostuu pitkälti työekonomisiin syihin. Tutkittavan ajanjakson ilmiöistä suuri osa pohjautuu 1960-lukuun, eli jossain kohdin joudun aloittamaan käsittelyn aikarajaukseni ulkopuolelta. Aikarajaukseni on kuitenkin pragmaattinen ja perusteltu: SOOLin arkistossa ei ole materiaalia ennen vuotta 1971. Aikarajaus päättyy luontevasti vanhan SOOLin lakkauttamiseen ja uuden SOOLin perustamiseen vuonna 1981. Uusi SOOL perustettiin yhdessä Suomen Auskultanttien kanssa, joten liiton toiminta sai kokonaan uuden suunnan, kun siitä muodostui kaikkien opettajaksi opiskelevien kattojärjestö. Muutos toi mukanaan myös järjestöllisen vakauden kauden ja tiivisti yhteistyötä OAJ:n kanssa.¹⁵

Lähteinä työssäni olen käyttänyt SOOLin arkistoa, joka sijaitsee SOOLin toimistossa Akava-talossa Helsingissä ja on valitettavasti järjestämättä. Se on tuonut oman haasteensa erityisesti viittaustekniikkaan. Tässä työssä viittaankin asiakirjaan aina sen päiväyksen ja luonteen mukaisesti, jonka pyrin myös mahdollisuuksien mukaan selittämään. Lähteen sijaintipaikkaan viitaan lyhenteellä SOOLA. Näin ollen päälähteekseni muodostuvat SOOLin hallituksen pöytäkirjat ja muut toiminnan asiakirjat¹⁶. Tosin arkistossa säilyneet asiakirjat ovat varsin puutteellisia – esimerkiksi taloudenpidon asiakirjat puuttuvat parilta vuodelta kokonaan. Niinpä mustien aukkojen valottamisessa apunani ovat olleet Opettajain-lehden vuosikerrat 1970-1973 sekä Opettaja-lehden vuosikerrat 1973-1981¹⁷. Lisäksi olen lukenut Ylioppilaslehdet vuosilta 1970-1981.¹⁸ Olen myös tutustunut Opetusministeriön julkaisemaan Tiedotuslehteen tutkittavalta ajanjaksolta.

Valitsin lisäksi neljä SOOLin entistä puheenjohtajaa vastaamaan laatimaani kyselyyn. Pyrin valitsemaan puheenjohtajat siten, että saisin heidän vastauksistaan mahdollisimman laajan tietopankin. Niinpä valitsin kyselyyn osallistujiksi Kari Kiesiläisen, puheenjohtajana kauden 1972; Hannu Kärnän, SOOLin toiminnassa mukana vuosina 1975-1979, joista kolmena vuonna toimi puheenjohtajana; Olli

¹⁵ SOOLin perustamisasikirjat 1981, SOOLA; Opettaja-lehti 20/81.

¹⁶ Pöytäkirjat ovat haasteellinen lähdeaineisto. Kokouksien pöytäkirjat saattavat kertoa vain päätöksen eikä ollenkaan eriäviä mielipiteitä tai päätöstä edeltänyttä keskustelua. Sääntömääräisen toiminnan asiakirjoihin kuten toimintakertomuksiin asiat on lisäksi voitu kirjoittaa kaunistellen.

¹⁷ Koska opettajajärjestöt yhdistyivät vaihteittain, vaihtui myös heidän pää-äänenkannattajansa nimi vuonna 1973 Opettajain-lehdestä Opettaja-lehdeksi. OAJ:n arkistoa en ole voinut tässä tutkimuksessa käyttää – tosin tarkastelun kohdistuessa SOOLin näkökulmaan, ei OAJ:n arkiston puuttuminen ole tämän työn kannalta merkittävä.

¹⁸ Ylioppilaslehti oli Suomen Ylioppilaskuntien Liiton, SYL ry:n, julkaisema lehti.

Luukkaisen, puheenjohtajana vuonna 1980 sekä Taina Kaivolan, puheenjohtajana 1981-1983. Kaikki myös ovat olleet puheenjohtajina aikana, jolloin SOOLin toiminnassa on tapahtunut jotakin merkittävää.

Suoritin kyselyn lähettämällä kaikille valitsemilleni entisille puheenjohtajille ensin sähköpostilla pyynnön kyselyyn osallistumisesta ja sen jälkeen varsinaiset kysymykset kyselyyn suostuneille.¹⁹ Kysymyksiin sai vastata suoraan sähköpostiviestin lomaan ja näin tekivätkin kaikki vastaajat yhtä lukuunottamatta. Hän lähetti vastaukset kirjallisena kotiin ja vastausten ohessa materiaalia liittyen oman puheenjohtajuuskautensa vaiheisiin.²⁰

Kysymykset olivat kaikille haastateltaville samat ja he saivat itse päättää, millä tasolla kysymyksiin vastaavat. Kaikissa vastauksissa oli pohdintaa ja vastaukset olivat samantyyppisiä kuin jos olisin tehnyt haastattelun samoja kysymyksiä käyttäen. Toki kyselyyn oli enemmän aikaa vastata ja siten aikaa miettiä ja muotoilla asiat hyvin ja selkeästi. Haastattelussa olisi voinutkin kyselyä enemmän tarttua sivujuonteisiin ja esittää vielä tarkentavia kysymyksiä. Nyt vastaukset olivat varsin rajattuja vastauksia esitettyihin kysymyksiin.

Päädyin kyselyyn tiedonhankinta- ja materiaalinkeruumenetelmänä haastattelun sijasta työekonomisista syistä: kaikki haastateltavat asuvat eri puolilla Suomea ja ovat vastuullisissa tehtävissä, joten yhteistä haastattelu-aikaa ja paikkaa ei olisi löytynyt. Kyselyn avulla voidaan kerätä tietoja tosiasioista, käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista ja asenteista sekä uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. Lisäksi lomakkeella voidaan pyytää arviointeja tai perusteluja toiminnoille, mielipiteille tai vakaumuksille. Niinpä koin saavuttamalla kysymyksillä samat tarkoitukset kuin haastatteluakin käyttämällä.²¹

¹⁹ Näin toimimalla myös varmistin, että olin löytänyt todella SOOLin entiset puheenjohtajat.

²⁰ Sähköpostikirjeenvaihto tekijällä.

²¹ Kyselystä ja haastattelusta tutkimustyyppinä. Tutki ja kirjoita 2000, s.182-191. Lisäksi tutustuin historiatieteen teoksiin Lähdetekniikka poliittisessa historiassa 1998 sekä teoksessa Historia nyt, Näkemyksiä suomalaisesta historian tutkimuksesta 1990 oleviin yrityshistoriakokonaisuuksiin "Yrityshistoriat ja taloushistoria" sekä "Valta ja vaikutukset -yrityshistorian uusia mahdollisuuksia", s. 141-150. Kaikki kirjoittajat korostavat, että yrityksen tai yhdistyksen historiaa tutkittaessa on hyvä täsmentää ja selvittää taustoja myös muuten kuin asiakirjojen valossa, jotta esiin nousee myös ristiriitaisuuksia sekä epäonnistumisia yhdistyksen menneisyydestä.

Kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, jotka antoivat vastaajille mahdollisuuden sanoa, mitä heillä oli mielessään sekä osoittaa vastaajana tietämyksensä aiheesta. Lisäksi ne antavat mahdollisuuden tunnistaa motivaatioon liittyviä seikkoja sekä vastaajan viitekehyksiä. Kyselyssä ei tosin ole varmuutta siitä, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen.²² Toisaalta kaikki vastaajat olivat todella innostuneita ja vastaukset osoittivat, että he todella olivat paneutuneet vastauksiin.

Kyselyiden tuloksia käytän elävöittämään tekstiäni suoria lainauksia käyttäen. Puheenjohtajien vastaukset myös työtä tehdessäni vahvistivat omia tulkintojani tutkimuskysymyksiin vastauksia etsiessäni. Kyselyyn liittyvä materiaali on tekijällä.

1.3. Kirjallisuus – mitä ja miten on tutkittu aikaisemmin?

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton vaiheista kirjoitettu tieto on laskettavissa yhden käden sormilla. Erja Sallinen on pro gradu -työssään *Opekas* tarkastellut erityisesti Suomen Opettajainvalmistuslaitosten Oppilas ja Ylioppilaskuntien Liiton vaiheita ja hänen näkökulmansa pohjautuu Opekas ry:n arkistomateriaaleihin. Tästä johtuen Sallisen työssä on paljon epätarkkuutta. Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen 75 -vuotishistoriikki *Opettajankoulutusta kolmeneljännesvuosisataa* vuodelta 1975 kertoo pääasiallisesti Kajaanin opiskelijoiden osallistumisesta SOOLin jäsenjärjestöjä yhdistäville Talvipäiville. Antti Lappalaisen Opettajien Ammattijärjestön historia *Elämäntyönä tulevaisuus. Opetusalan Ammattijärjestön juuret* vuodelta 1998 kertoo yhdellä palstalla SOOL ry:n perustamisesta vuonna 1981.

SOOLin toimintaa on siten tutkittu hyvin vähän, kuten muitakin opiskelijaliikkeitä. – Opiskelijoiden radikaalisuutta sen sijaan on pohdittu varsin laajasti. Tutkimuksessa on pyritty löytämään selityksiä sekä opiskelijaradikalismien syntyyn että siihen, miksi opiskelijoiden aktiivisuus laski niin merkittävästi tultaessa 1970-luvulle ja myöhemmin 1980-luvulle. Parjanen keskittyy tutkimuksessaan vuodelta 1983 *Opiskelijaradikalismi yhteiskunnallisena ilmiönä* pohtimaan erityisesti radikalismien syntyyn vaikuttavia tekijöitä vuoden 1968 tapahtumien valossa sekä vertaamalla

²² Tutki ja kirjoita 2000, s. 188.

opiskelijaradikalismien ilmenemistä eri maissa. Heiskanen ja Mitchell tutkimuksessaan *Lättähatuista punkkareihin (1985)* luovat puolestaan katsauksen nuorison eri kapinallisuuden muotoihin ja tarkastelevat kysymystä alakulttuurien ja valtakulttuurin välisenä konfliktina.

Laura Kolbe teoksessaan *Eliitti, traditio, murros. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1960-1990* (1990) tarkastelee suomalaisen yhteiskunnan muutosta tradition ja murroksen kaksinkamppailuna yliopistomaailmassa. Mervi Kaarninen puolestaan työssään *Murros ja mielikuva. Tampereen yliopisto 1960-2000* (2000) esittelee yliopistomaailman näkökulman 1970-luvun korkeakoulua kohdanneisiin uudistuksiin ja muutoksiin.

Sosialidemokraattisen nuorison keskusliiton julkaisu *Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin: SONK:n 20 -vuotisjuhlakirja vuodelta 1983* esittelee suomalaisessa opiskelijapolitiikassa aktiivisesti mukana olleiden muistelmia. Esa Sunbäckin *Suomen ylioppilaskuntien Liitto ja suomalaisen opiskelijaliikkeen muutoksen vuodet 1968-1990* vuodelta 1991 käy puolestaan läpi opiskelijaliikkeen sisällä tapahtuneita muutoksia SYL:n näkökulmasta.

Nuorisojärjestötutkimuksesta ja sen kehityksestä 1970-luvulla on kirjoittanut kattavan kokonaisesityksen Vesa Puuronen vuonna 1987: *Nuorisojärjestö, järjestönuori, yhteiskunta nuorten järjestötoiminnan sosiologisen tutkimuksen ongelmia*. Hänen näkökulmansa tehtyyn nuorisojärjestötutkimukseen on varsin kriittinen.

Yhteiskunnallisen sääntelyjärjestelmän syntyä valottaa puolestaan Joachim Hirsch teoksessaan *Turvavaltio* vuodelta 1983. Hänen mukaansa turvavaltio on jälkidemokraattisessa hyvinvointiyhteiskunnassa esiintyvä, huippunykyaikaisen teknologian käyttöön perustuva kansalaisten holhous ja valvontajärjestelmä, joka tunkeutuu kansalaisten yksityiselämän asti.

Jukka Sarjalan *Suomalainen koulutuspolitiikka* vuodelta 1981 määrittelee tarkasti käsitteen koulutuspolitiikka. Koulutuspolitiikan ulottuvuuksista on kirjoittanut perusteellisesti myös Osmo Lampinen 1998 teoksessaan *Suomen*

koulutusjärjestelmän kehitys sekä Liekki Lehtisalo ja Reijo Raivola teoksessaan *Koulutuspolitiikka ja koulutussuunnittelu* vuodelta 1988. Kaikki kirjoittajat pohtivat myös koulutuspolitiikan ja yhteiskunnan välisiä merkityssuhteita. Suomalaisen koulutusjärjestelmän syntyprosesseja ja sen taustatekijöitä käsittelee puolestaan Veli Nurmi eri teoksissaan. Risto Rinne ja Arto Jauhiainen pohtivat tutkimuksessaan *Koulutus, professionalistuminen ja valtio* vuodelta 1988 opettajan ammatissa tapahtunutta muutosta.

2. Opiskelijat yhteiskunnan näyttämöllä

2.1. Vanhan ja uuden törmäys –yhteiskunta muuttuu

Sotien jälkeinen aika, erityisesti 1950-luku, mutta myös kaksi seuraavaa vuosikymmentä, olivat suomalaisen yhteiskunnan uudistamisen ja uusiutumisen aikaa. Tämä koski erityisesti kahta yhteiskunnan perusideologiaa, yhteiskunnan yleistä ohjausta ja ihmisten ja ryhmien välisiä suhteita koskevia näkemyksiä. Sodanjälkeisistä jälleenrakennusta korostavista tavoitteista siirryttiin 1950-luvulla yhteiskunnan uudenaikaistamisen korostamiseen, tästä 1960-luvun jälkipuoliskolla taloudellisen kasvun korostamiseen ja edelleen 1970-luvun jälkimmäisellä puoliskolla taloudellisen ja kansainvälisen politiikan katastrofin ja sen torjumisen korostamiseen.²³

1960-luvun vuosikymmenen peruslataus oli kaikkialla länsimaissa evolutionistinen. Uskottiin, että elämä oli muutettavissa traditionaalisesta moderniksi. Monet vaikutusvaltaiset aikalaiset tiedostivat muutoksen, näkivät sen vapautumisena vanhasta ja halusivat olla mukana rakentamassa uutta yhteiskuntaa. Modernin ihanne nousi määrittämään sekä kansakunnan että kansalaisten omakuvaa. Käytännössä liike oli hidas, vanhat rakenteet ja mentaliteetti syvään juurtuneita. Tradition ja murroksen kohtaamisia leimasivat konfliktit ja jyrkät vasta-asetelmat.²⁴

Tästä maaperästä nousi myös 1970-luvun perusdynamiiikka. Korostettiin tasa-arvoa ja yhteiskunnallisten ristiriitojen säätelyä. Ammattiyhdistysliikkeen merkitys kasvoi, ja tuloerot kapenivat.²⁵ Suomen valtiollisen itsenäisyyden, kansanvaltaisen linjan ja rauhanomaisen sisäisen ja ulkopoliittisen kehittymisen varmistamisesta muodostuivat ennen pitkää tietoisien hyvinvointivaltion rakentamisen perustat. Prosessia tukivat aluksi kansantalouden vakaa kasvu ja yksityisen kulutustason nousu. Elintaso parani, väestön koulutustaso nousi ja usko taloudelliseen kasvuun säilyi vakaana.²⁶

²³ Heiskanen ja Mitchell 1985, s. 68-69.

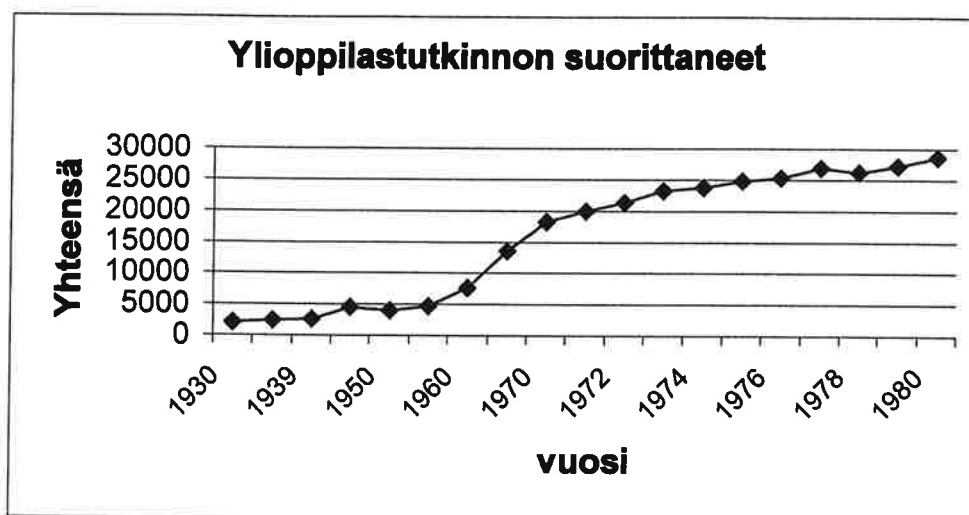
²⁴ Kolbe 1996, s. 7-14; Heiskanen ja Mitchell 1985, s. 79.

²⁵ Suomalainen yhteiskunta 2002, s. 128.

²⁶ *”Yksityisen kulutuksen kasvuun ajanjaksona 1950-1985 ei juuri sisälly mitään dramaattisia piirteitä. Kulutus on kasvanut hyvin trendinomaisesti. Keskimääräinen vuosikasvu on ollut 3.9. prosenttia.”* Matti Viren teoksessa Suomen kansantalous – instituutiot, rakenne ja kehitys, Loikkanen (toim.) 1989, s. 174-175.

Suurten ikäluokkien tulo nuoruus- ja opiskeluikään loi uudenlaisen voimantunnon ja tulevaisuusoptimismin. Tietoisuus sukupolveen kuulumisesta nousi 1960- ja 1970-luvuilla korvaamaan aiempaa luokka- ja säätyidentiteettiä. Sotavuosina syntyneet olivat vielä pieniä ikäluokkia ja mahtuivat järjestelmään. Jälleenrakennuskauden lapset räjäyttivät olemassa olevat rakenteet, aluksi kansa- ja oppikoulun, sitten yliopistot ja lopulta työelämän.²⁷

Kuvio 1 Ylioppilastutkinnon suorittaneet vuosina 1930-1980.



Lähde: SVT X A:103, Yleissivistävät oppilaitokset 1980/ 81, Asetelma 20.

Kuten yllä olevasta kaaviosta näkyy, ylioppilaitten määrä kasvoi räjähdysmäisesti. Kun vuonna 1960 ylioppilaaksi kirjoitti 7600 kokeista, niin viiden vuoden kuluttua tästä 13000 ylioppilasta painoi päähänsä valkolakin. Vuoteen 1972 tultaessa määrä ylitti ensimmäisen kerran 20 000 ylioppilaan rajapyykin. Tämä muutos antoi Hannu Vesan mukaan mahdollisuuden nostaa esiin kysymyksen koulutuksen mahdollisuuksien laajentamisesta.²⁸ Alettiin vaatia koululaisille mahdollisuutta osallistua koulua koskevaan päätöksentekoon: oppilailla, joita koulu valmensi elämän taipaleelle, ei ollut sananvaltaa opetuksen sisällön kuin käytännön järjestämisen suhteen aina 1970-luvun alkuun asti. Perusteluna muutoksen vaatimukselle olikin nyt se, että suomalaisella demokratialla ei ollut enää varaa

²⁷ Kolbe 1996, s. 10; Gillis 1981, s. 203-206.

kasvattaa sivullisia.²⁹ Valtio alkoi voimakkaasti rakentaa yhteiskuntapolitiikkaa, jonka periaatteet Pekka Kuusi oli esitellyt teoksessaan 1960-luvun Sosiaalipolitiikka.³⁰

Yhteiskuntapolitiikan alakäsitteeksi muodostui uusi käsite: koulutuspolitiikka. Lehtisalon ja Raivolan mukaan koulutuspolitiikka muodostuu koulutuksen eturyhmistä, näiden rooleista ja vallasta koulutuspolitiikassa, jonka säännöt on sekä epävirallisesti että virallisesti määrätty sekä ryhmien välisestä vuorovaikutuksesta. Näin ollen koulutuspolitiikka on yhteiskunnan ja väestön tarpeista huolehtiva yhteiskuntapolitiikan osa, jonka pääasiallisena tehtävänä on valvoa ja ohjata muodollisen kasvatuksen jatkamista. Kasvatusta jaetaan koulutusjärjestelmässä, joka on siten väline koulutuspolitiikan toteuttamiseksi.³¹

Yhteiskunnan tarpeesta huolehtia ja ohjata syntyi myös käsite nuorisopolitiikka, jolla tarkoitettiin niitä yhteiskunnan toimenpiteitä, joiden tarkoituksena oli edistää nuorten kehittymistä itseään toteuttaviksi ja yhteiskuntaa hyödyntäviksi ihmisiksi. Keskustelua herättikin kysymys siitä, millaiseen ja miten laajaan nuorisopolitiikkaan yhteiskunnalla oli oikeus ja velvollisuus.³²

Muutos siis tapahtui voimakkaasti monella yhteiskunnan rintamalla yhtä aikaa. Erityisten suurten muutosten keskelle joutui kuitenkin yliopistolaitos. Suomessa kävi korkeakoulua 1950-luvulla noin 20000 opiskelijaa. Opiskelijoiden määrä kolminkertaistui 1950- ja 1960-lukujen mittaan. Massakorkeakoulun³³ rajapyykki ylitettiin 1970-luvun loppuun mennessä. Vanha yliopistolaitos ei vastannut enää suurten opiskelijamassojen odotuksia.³⁴ Samalla tutkimusta ja korkeakoululaitosta

²⁸ Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin 1983, s. 75.

²⁹ Kärenlampi 1999, s. 44.

³⁰ Katso esimerkiksi luku II Yhteiskuntapolitiikan tavoitteet, Kuusi 1961, s. 15-34.

³¹ Lehtisalo ja Raivola, s. 29-34. Koulutuspolitiikan määritelmästä myös Lampinen 1998 ja Sarjala 1981.

³² Valtion nuorisotyölautakunnan julkaisu *Nuorisopolitiikkaa 70-luvulla* kertoi yhteiskunnan tehtävänä olevan "huolehtia siitä, että uusi jatkuvasti oppimiskykyinen, aktiivisesti osallistuva ja uutta luova ihminen saa rakenteelliset edellytykset kehittyä. Tämä on erityisesti kasvatus- ja kulttuuripolitiikan tehtävä", Nuorisopolitiikkaa 70-luvulla, s.6; Kuusi 1961, s. 58-65; Ehrnrooth et al 1985, s. 65.

³³ Yliopistolaitoksen historiaa luonnehtii "eliittiyliopiston" käsite. Sillä tarkoitetaan yliopistoa laitoksena, jonne voi kirjoittautua korkeintaan 15 % ikäluokasta. "Massayliopisto" toteutui vasta toisen maailmansodan jälkeen, samalla kun suuret ikäluokat hankkivat korkeata statusta koulutuksen kautta. Muuttuva yliopisto 1990, s. 24. Vertaa Kuvio 1.

³⁴ Sundbäck 1991, s. 17.

alettiin ajatella uusista näkökulmista niin voiman kuin vauraudenkin lähteenä, hyödykkeenä kuin yhteiskunnallisen kehittämisen työkalunakin. Koululaitos nähtiin uudenlaisena kasvun mahdollistajana tutkimus- ja kehittämiss poliittisia ohjelmia laadittaessa.³⁵ Kehitettiin laajennettua tiedepolitiikkaa perusajatuksena se, että tutkimustyö olisi rationaalisesti suunniteltavissa ja ohjelmoitavissa. Yliopistojen autonomiassa tämä merkitsi kuitenkin vanhojen asetelmien muuttumista: yliopiston oli nyt mukauduttava modernin suunnitteluvalltaisen yhteiskunnan rationaaliin hallinto- ja ohjausjärjestelmiin.³⁶

Tutkimukseni ajankohtaan sijoittui Suomessa eurooppalaisittain katsoen nopea yhteiskunnallinen rakennemuutos. "Kaikki on muutettava" -henki säteili 1960- ja 1970-luvun taitteessa puolueisiin, joiden erilaiseen aatetaustaan ja ideologiaan sovitettiin modernismin vaatimuksia samalla, kun hyvinvointivaltion rakentaminen kasvatti puolueiden ja etujärjestöjen merkitystä.³⁷ Samalla esiin nousivat ne ilmiöt, joita olemme tottuneet pitämään 1960-luvun radikalismina, mutta jotka todellisuudessa sijoittuivat 1970-luvun alkuun. Tärkein niistä koski kansan eli vasemmiston yhteiskunta-, isänmaa- ja historiatulkintojen hyväksymistä, kommunistien ja radikaalinuorison integroimista yhteiskuntaan.³⁸

Tätä aikaa muistelee Pertti Hynynen Punaisista Apostoleista opiskelijaradikalismiin teoksessa seuraavasti:

*"Terveintä ja parasta tuossa kaudessa oli kritiikki tiettyjä totuttuja asettamuksia kohtaan, virallista väärää tietoisuutta vastaan. Haluttiin sanoutua irti siitä sukupolvea, joka eli oman sotansa muistoissa ja korostettiin, ettei enää haluta omaksua sen arvoja. Ensimmäistä kertaa massiivisesti kokonainen sukupolvi halusi sitoutua irti siitä työnjaollisesta roolista, johon yliopistolaitos heidät halusi valmistaa."*³⁹

³⁵ Muuttuva yliopisto 1990, s. 26-27.

³⁶ Kolbe 1996, s. 24-32.

³⁷ Kolbe 1996, s. 7.

³⁸ ibidem

³⁹ Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin 1983, s. 82.

Murros nosti puolueet ja etujärjestöt 1970-luvulla vallan keskiöön. Ne vastasivat sekä poliittisesta päätöksenteosta että ideologisesta keskustelusta, mikä lisäsi niiden vetovoimaa myös opiskelevan nuorison silmissä. Puolueet miellettiin keinona vapautua vanhan yhteiskunnan kahleista ja rakentaa uutta.⁴⁰

2.2. Radikaali nuori kapinallinen⁴¹

Tultaessa 1960- ja 1970-luvuille nuorten näkökulmasta katsottuna järjestömaailma alkoi näyttäytyä mahdollisuutena vaikuttaa muutokseen ja olla osa sitä. Elna Hirvonen teki nuorisopolitiikan tarpeisiin kaksiosaisen Valtakunnallisen nuorisojärjestötutkimuksen vuonna 1981 ja sai tulokseksi, että kaikista nuorista eli 10-24 -vuotiaista kuului vähintään yhteen järjestöön 65%. Samanaikaisesti toisen nuorisojärjestötutkijan Marjatta Vanhalakka-Ruohon tutkimustulosten mukaan luku oli 60%.⁴²

Suomalainen opiskelijaliike sai vaikutteita sekä Keski-Euroopasta että Ruotsista ja Tanskasta.⁴³ Kansainvälisen opiskelijaliikkeen soveltaminen suomalaiseen korkeakoulupolitiikkaan tuotti kuitenkin usein vaikeuksia,⁴⁴ sillä monet epäkohdat esiintyivät Suomessa niin laimeina, ettei niistä aina ollut massojen kiinnostuksen herättäjäksi. Lisäksi suomalainen opiskelijaliike erosi eurooppalaisista esikuvistaan siinä, että Suomessa opiskelijaliike, suuremmassa määrin kuin Keski-Euroopassa, pysyi kiinni poliittisissa puolueissa. Niinpä suomalainen kumouksellinen

⁴⁰ Kolbe 1996, s. 9; Siisiäinen 1988, s. 92-93.

⁴¹ "Käsite radikaali (kreikk.) merkitsee juuriin menemistä, perusteellista, mullistavaa, äärimmäisyyttä edustavaa ja jyrkkää. Alkuaan radikaalilla tarkoitettiin henkilöä, joka arvosteli yhteiskuntaoloja Ranskan vallankumouksen pohjalta." Parjanen 1983, s. 3.

⁴² Hirvonen 1981b, s. 48; Vanhalakka-Ruoho 1977, s. 31.

⁴³ "Maailmanjärjestelmän tila oli epäselvä. Se antoi liikkumatilaa uudistavalle ja jopa vallankumoukselliselle ajattelulle. Vietnamin sodan antama kolhaisu USA:n imperialistiselle ulkopolitiikalle oli turruttava. Tämä enemmän kuin mikään muu radikalisoi kokonaisen sukupolven. Samalla se lähensi sitä väliaikaisesti aina, elokuuhun 1968 saakka, sosialistisiin maihin. Huipussaan liikehdintä oli Ranskassa kesäkuussa 1968. Suomalaisessa politiikassa oleellinen kysymys oli, miten ja keiden välityksellä hoidetaan suhteet NL:oon." Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin 1983, s. 73.

⁴⁴ Monien johtavien uusvasemmistolaisten poliitikkojen kotitausta oli porvarillinen. Liike sai kannattajia myös siitä osasta opiskelevaa nuorisoa, joka oli työväenluokasta lähtöisin. Luonnollinen syy tähän oli se, että Suomessa työväenluokkaan kuuluvista kodeista peräisin olevia opiskelijoita oli 1960-luvulla noin 20 %, kun sama luku ranskassa oli 5%. Parjanen 1983, s. 33; Kärenlampi 1999, s. 49.

opiskelijaliike kävi sanallista mittelöä valtion kanssa, mutta omaksui samalla valtiollisten puolueiden poliittisen kulttuurin omaksi käytännökseen.⁴⁵

*“Ei synnitetty sellaisia pysyviä poikkeavia toiminnallisia muotoja, joista vapautuminen olisi sitten muodostunut tuskalliseksi tehtäväksi. Jälkialto suomalaisessa nuorisopolitiikassa, eri opiskelijoiden ja koululaisten järjestöissä 1970-luvun alkupuolella, elettiin perinteellisen politiikan keinoilla ja nehan voivat tappaa vain järjestöjä. Tuo järjestöllisen verkoston kitulias näivettyminen –monissa maissa opiskelijoiden yleiset järjestöt romahtivat hyvin äkillisesti - mahdollisti myös pehmeän laskun reformismin.”*⁴⁶

Suurten puolueitten, SDP:n ja keskustapuolueen, oli tätä taustaa vasten helppo omaksua opiskelijaliikettä tukeva peruslinja. SDP:llä tähän kuvioon liittyi “julkinen valta yli kaiken” - ajattelu, keskustapuolueella pyrkimys oli maaseudun puolueesta yleispuolueeksi. SKDL:n ohjelma vaati koulutuksen alalla poistettavaksi porvarillisen ylivallan ja toteutettavaksi demokratian.⁴⁷

Tiedotusvälineet kyselivät suomalaisilta ylioppilasjohtajilta 60-luvun loppupuolella, että milloin myös meidän maassamme alkaa tapahtua jotain tiedotettavaa. Vanhan ylioppilastalon valtauksessa Helsingissä marraskuussa 1968 huipentui koko 60-luvun lopun ja 70-luvun alun opiskelijaliikkeen suhde tiedotusvälineisiin. Tässä valtauksessa toteutui se konkreettinen voimanosoitus, jota keskustelu- ja väittelysävyiseltä opiskelijaliikkeeltä oli jo pidempään odotettu.⁴⁸

Tutkimuksessa on pyritty löytämään selityksiä sekä opiskelijaradikalismin syntyyn että siihen, miksi opiskelijoiden aktiivisuus laski niin radikaalisti tultaessa 1970-luvun puoliväliin. Tämän työn kannalta onkin tärkeää tarkastella esitettyjä tulkintoja opiskelijoiden radikaalisuudesta ja sen eri vaiheista, jotta tutkittavana olevan opiskelijajärjestön SOOLin toiminta näyttäytyy oikeaa yhteiskunnallista viitekehystä vasten.

⁴⁵ Kärenlampi 1999, s. 48-51.

⁴⁶ Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin 1983, s. 89.

⁴⁷ Kärenlampi 1999, s. 42, 49; Hyvärinen 1985, s. 145-147.

⁴⁸ Parjanen 1983, s. 27; Heiskanen ja Mitchell, s. 79-83.

1960-luvun lopussa esitettiin tavallisesti kaksi pääteoriaa selityksenä ylioppilasradikalismien syntymiselle. Toinen teoria näki yliopistojen opiskelijat uutena proletariaattina. Sen mukaan yliopistot eivät olleet enää ensisijaisesti kulttuuriperinnön siirtäjiä, vaan niitä oli pidettävä tuotantovoimien keskeisenä osana jälkiteollisessa yhteiskunnassa. Tämän teorian kannattajat näkivät opiskelijoiden spontaaneissa protesteissa samanlaisia reaktioita kuin teollistumisajan köyhän työväestön keskuudessa. Toinen, edellisen kanssa ristiriidassa oleva, teoria oletti opiskelijoiden olevan perinteinen eliittiluokka, jonka tausta on porvarillinen tai pikkuporvarillinen. Tällaisen näkemyksen mukaan oli helppo asettaa opiskelijat ja työläiset toisiaan vastaan.⁴⁹

Raimo Blomin tutkimus opiskelijaradikalismista vuodelta 1969 pyrki puolestaan osoittamaan, etteivät opiskelijat olleet radikaaleja, vaan:

“Koska kovaluontoisuuden ja moralistisuuden yhteydessä voidaan puhua yhtä hyvin vapaamielisyydestä tai sen puuttumisesta kuin radikaalisuudesta, osoittavat tulokset opiskelijoiden olevan enintään pienen aktivistiryhmän ominaisuus. Tiivistäen voidaan sanoa, että väittämää opiskelijoiden radikaalisuudesta on syytä tarkentaa siten, että puhutaan erikseen opiskelijoiden vapaamielisyydestä sosiaaliseen kontrolliin ja moraalinormeihin liittyvissä asioissa ja erikseen opiskelijoiden yhteiskunnallisesta konservatiivisuudesta. Saadut tulokset vahvistavat ajatusta opiskelijoiden yhteiskunnallisen radikaalisuuden suppeasta aktivistiryhmäperusteisuudesta. Täten opiskelijat eroavat keskiväestöstä ehkä melko selvästi vapaamielisyydessä mutteivat radikaalisuudessa.”⁵⁰

60-luvun ylioppilasradikalismista julkaistiin 1970-luvun alkupuolella useita pamfletteja ja tieteellisiä tutkimuksia, joissa ihmeteltiin opiskelijaliikkeen nopeaa syntymää kaikissa teollistuneissa valtioissa ympäri maailman. Nämä tutkimukset oli usein kirjoitettu keskellä myrskyävän korkeakoulumaailman kaaosta tai välittömästi sen jälkimainingeissa. Ehkäpä juuri siksi monet niistä näyttävät tänään sisään

⁴⁹ Heiskanen ja Mitchell 1985, s. 79-83.

⁵⁰ Blom 1969, s. 10.

lämmenneiltä ja liiaksi aikaan sidotuilta. Niistä puuttuu se viileyttä lisäävä etäisyys, jota tutkimuksilta yleensä vaaditaan.⁵¹

Opiskelijoiden radikaalisuutta on pohdittu varsin laajasti myös myöhemmin. Paavo Kärenlampi⁵² esittää tutkimuksessaan, että pääasiallisesti nuorten radikalisoitumiselle on tutkimuksessa löydetty neljä eri syytä: 1) identiteettikriisi, 2) sukupolviteoria, 3) atmosfääriteoria sekä 4) pyrkimys valtaan. Identiteettikriisitulkinta liittyy nuorten turhautumiseen. Jälleenrakennuksen sukupolvi oli kasvanut hyvinvointiin, mutta turhautui, kun korkeakoulutus ei enää tarjonnutkaan automaattisesti työllistymistä. Turhautumista lisäsi myös se, ettei taloudellinen hyvinvointi näyttänytkaan ratkaisevan ongelmia. Tästä nousi tarve etsiä aktiivisesti uusia ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Tärkeänä uudistusmielen taustalla vaikuttavana tekijänä on pidetty myös tietoisuutta sukupolveen kuulumisesta. Ensimmäisen kerran nuorisoidentiteetti löi itsensä koko kansan tietoisuuteen. Sosiologit ja nuorisotutkijat näkivät sukupolvien väliset konfliktit selityksenä nuorison levottomuuteen. Parjasen mukaan muun muassa Feuer (1969) määritteli sukupolven ihmisryhmäksi, jolla on samoja historiallisia kokemuksia ja odotuksia. Niinpä opiskelijalevottomuudet syntyvät, kun yhteiskunta siirtyi tasapainotilasta, joissa vihamielisyydet sukupolvien välillä on minimoitu, tasapainottomuuden tilaan, jossa nuoret tuntevat olevansa painostettuja ja jossa heidän tavoitteensa eivät pääse toteutumaan.⁵³

Ylioppilasradikalismi 60-luvulla ilmiönä oli erityisen suosittu yleisönosastojen kohde silloin kun haluttiin nähdä sukupolvien väliset kuilut mahdollisimman ammottavina. On kuitenkin muistettava, että monissa maissa esiintyi jo 1800-luvulla radikaaleja, yhteiskunnallisten olojen muuttamista haluavia opiskelijaliikkeitä.⁵⁴ Yleensäkin siirryttäessä maanviljelyskulttuurista teollistuneeseen yhteiskuntaan synnyttivät taloudelliset ja sosiaaliset muutokset samalla radikaaleja opiskelijaliikkeitä, jotka

⁵¹ Parjanen 1983, s. 1.

⁵² Kärenlampi 1999, s. 43-48.

⁵³ Parjanen 1983, s. 10; Hyvärinen 1985, s. 122.

⁵⁴ Mm. Suomessa suomalaisnationalistiset ylioppilaat ja Saksassa vanhan Preussin aikaisen Allgemeine Deutsche Burschenschaft. Tsaarinvallan aikana oli opiskelijaliikkeellä oma tärkeä roolinsa Venäjällä. Parjanen 1983, s. 4-5.

puolestaan panivat liikkeelle muita, ehkä konkreettisempiin tavoitteisiin pyrkiviä yhteiskunnallisia liikkeitä.⁵⁵

Kysymys vallasta liittyi puolestaan julkisen sektorin merkittävien paikkojen täyttämiseen poliittisiin perustein. Näin nuorisoliikkeessä toimimisesta muodostui nopeasti niin sanottu herrahissi eli mahdollisuus kohota sosiaalisesti hyvinkin nopeasti. Sama seikka on myös vaikuttanut siihen, ettei nuorisojärjestöjen toimintaa ole toistaiseksi kovin perusteellisesti alettu tutkia. Asiat ovat vielä liian tuoreessa muistissa.⁵⁶

Toinen puoli tutkimusta on ollut kysymys siitä, miten opiskelijaliike kuoli niin nopeasti. Lisäksi on pohdittu, onko mahdollista, että se syntyy uudelleen. Muun muassa Parjanen käsittelee kysymystä laajasti omassa tutkimuksessaan *Ylioppilasradikalismin yhteiskunnallisena liikkeenä*. Nuorisotutkimusseuran julkaisu *Nuoret ja muutos* esittää puolestaan selityksiä opiskelijoiden aktiivisuuden muuttumiselle.⁵⁷ Keskustelu opiskelijaliikkeen kuolemasta sai alkunsa jo 1970-luvulla aktivistien itsensä toimesta. Erityisesti entiset opiskelijapoliitikot pohtivat ja reflektoivat ahkerasti omaa ja opiskelijaliikkeen toimintaa. Tämä tapahtui jo 70-luvulla Ylioppilaslehdessä, kun alettiin pohtia, mihin opiskelijaliike oli oikeastaan menossa.⁵⁸

Ylioppilaslehdessä (27/1975) Jorma Ollila⁵⁹ pohtii koko sivun kirjoituksessaan *”Opiskelijaliike kivikkoisella tiellä”* SYL:n ja ylioppilaskuntien järjestöllistä tilaa ja niiden kehittämistä. Hän katsoo ajan olevan otollinen keskustelulle siitä syystä, että opiskelijaliikkeen politisoitumisesta saadut kokemukset ovat riittäviä perusteelliselle uudelleenarvioinnille. Hän myös näkee kyseisen keskustelun suorastaan välttämättömänä, koska:

”ne opiskelijaliikkeen lapsentaudit, joita aikanaan luultiin ylimenovaiheen aiheuttamiksi ovatkin itse asiassa muodostuneet hallitseviksi[...] Ja tärkeämpänä

⁵⁵ ibidem

⁵⁶ *”Kun ryhdyin kirjoittamaan tätä tekstiä, oli tarkoitukseni välttää suoria henkilöviittauksia”*, Hannu Vesa teoksessa *Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin* 1983, s. 81.

⁵⁷ Parjanen 1983, s. 6-10; *Nuoret ja muutos*, s. 49.

⁵⁸ Sundbäck 1991, s. 162-163.

kaikista: opiskelijan asema yhteiskunnassa on muuttunut. Ylioppilaat eivät enää ole tämän maan ainoita toivoja, meidän on itse taisteltava paikkamme tässä yhteiskunnassa, elleimme me itse sitä tee, ei meitä siinä kukaan auta. Ja tämä taistelu voi olla menestyksestä vain yhteisen, yhtenäisen etujärjestön avulla.”⁶⁰

Kirjoituksesta on aistittava suurimman vaikuttamisen innon hiipuneen. Siitä on myös luettavissa odotusten ristiriitaisuuden aiheuttamaa turhautumista: toisaalta nuorilta odotettiin toimintaa kansainvälisen valtaviiran esimerkin mukaisesti, toisaalta valtion tasolla saatettiin jopa pelätä radikalismien voimia. Yleisesti ottaen keskustelu opiskelijaradikalismista oli varsin ristiriitaista. Opiskelijoiden liikehdintä synnytti tarpeen etsiä syitä ja selittää tapahtumien kulku parhain päin sekä ennen kaikkea uuden hengen mukaisesti pyrkimyksen löytää valtion taholta nopeasti ratkaisu. Ratkaisuksi muodostui nuorisotutkimus ja nuorisopolitiikka: ajateltiin, että jos nuorten aktiivisuus kanavoidaan toivotulla tavalla, ei synny kapinoivan nuorison ongelmaa.⁶¹

Nuorisotutkimukset tukivat näkemystä, että valtiollisen uusintamisen vuoksi nuorten osallisuutta tuli tukea.⁶² Valtion nuorisotyölautakunnan julkaisun *”Nuorisopolitiikkaa 70-luvulla - kehitysnäkymiä, suosituksia ja yhteenvetoja”* vuodelta 1970 sivuilla todetaan erityisesti uuden yhteiskunnallisen tilanteen muun muassa teknisen kehityksen sekä muuttoliikkeen vaikuttavan nuorten vieraantumiseen, joka nähdään erityisenä, uuden yhteiskunnan ongelmana. Niinpä valtion taholta tarvittiin toimenpiteitä nuorten osallistumisen tukemiseksi.⁶³

Työn tuloksena nuorisojärjestöjä koskeva lainsäädäntö valmisteltiin 1970-luvun alkupuolella ja erilaisia nuorisopoliittisia kokeiluja aloitettiin.⁶⁴ Vähitellen vasemmistolainen opiskelijaliike, rock-musiikki sekä opiskelijaradikalismi muuttuivat hyväksytyiksi asioiksi muun yhteiskunnan silmissä – radikalismi ei enää

⁵⁹ Ollila oli SYL:n hallituksen puheenjohtaja vuosina 1973 ja 1974. Sundbäck 1991, s. 224.

⁶⁰ Ylioppilaslehti 27/75.

⁶¹ Nuorisopolitiikkaa 70-luvulla 1970, s. 14; Hirvonen 1978, s. 22-23; Rantalaiho 1969, s. 28-32.

⁶² *”Kun nuoriso ajautuu joukkointegraatioaparaatin ulkopuolelle, merkitsee se vallitsevan valtajärjestelmän säilyttämisenäkökulmasta nuorison kontrolloimattomuuden ja potentiaalisen häiriökäyttäytymisen kasvuna ilmenevänä uhkatekijänä. Murrosta voidaan selittää nuorison intressejä suodattavan joukkointegraatioapparatin kriisiytymisen välillisenä valtiollisena vastareaktiona.”* Nuorisopolitiikkaa 70-luvulla 1970, s. 5-7.

⁶³ Siisiäinen 1988, s. 92-93, 96-98.

näyttäytynyt kapinana vaan normaalina toimintana. Nuorison nähtiin sitoutuvan sukupolveen eikä enää isiensä mukaisesti luokkaan.⁶⁵ Tämä liittyi myös yleiseen käsitykseen koulutuksen ja koulun roolin muuttumisesta: järjestöjen toiminnan nähtiin täydentävän kodin ja koulun kasvatustehtävää. Samalla kun nuoriso nousi yhteiskunnan näyttämölle, merkitsi se modernisoituvassa Suomessa sentralistisen päätöksenteon korostumista: valtio tuli 70 -luvulla kaikille elämän aloille aina perheestä ja seksuaalisuudesta koulutukseen, perustuotantoon ja kulttuuritarjontaan asti.⁶⁶

⁶⁴Kolbe 1996, s. 129-131; Hirvonen 1978, s. 9-11; Ehrnroth et al 1985, s. 8-9.

⁶⁵Puuronen 1987, s. 21, 70. Valtion astumista kansalaisten elämään kuvaa myös Joachim Hirsch kirjassaan Turvavaltio 1983, s. 9-11. Tosin Hirschin näkemys ei ole niin positiivinen kuin nuorisojärjestötutkijoiden.

⁶⁶Kolbe 1996, s. 8.

3. SOOL etsii rooliaan

3.1. Käsikirjoitus: säännöt ja talous

Mukaan näytelmään astuivat myös tulevat kansankynttilät. Heilläkin oli sanottavaa, kun koulutuksen traditio alkoi murtua. Koettiin, että koulu ja koulutus ideologisine perusteluineen sekä tavoitteineen oli määriteltävä uudelleen ja opettajaksi opiskelijoiden rooli alkoikin vähitellen muuttua. Liiton toiminta aktivoitui ja tiivistyi 1970-luvun alkuvuosina. Toiminnan muotoja alettiin pohtia uudesta näkökulmasta ja järjestöllinen rakenne alkoi jäsentyä. Tiedostamattomasta tuli tiedostettua ja puuhastelusta siirryttiin toimintaan, jolla oli tarkoitus.⁶⁷

Vaikka opettajainvalmistuslaitosten oppilas- ja ylioppilaskuntien liiton, SOOLin, järjestäytymiskokous pidettiin Jyväskylässä jo vuonna 1959, toiminta oli monta vuotta lähinnä opettajankoulutuslaitosten välisten urheilukilpailujen järjestämistä. Toiminta pyöri opettajankoulutuslaitosten oppilas- ja ylioppilaskuntien varassa.⁶⁸

Tultaessa 1970-luvulle kysymykset koulutuksesta ja koulutuksen järjestämisestä nousivat suuriksi kysymyksiksi ja samalla vaatimus liiton roolista kaikkien opiskelijoiden yhteisenä katto- ja siten edunvalvontajärjestönä kasvoi. SOOL eli Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto perustettiin vuonna 1972 Jyväskylässä.⁶⁹ Liiton nimi muutettiin paremmin aikaa vastaavaksi lyhenteen pysyessä samana.⁷⁰

Koulutuspoliittisten muutosten lisäksi järjestökentän pelisäännöt kirjattiin 1970-luvun alkupuolella valtion toimesta uudestaan ja SOOLin tuli kohdata myös nämä muutokset toiminnassaan: vuonna 1972 tuli voimaan laki kuntien nuorisolautakunnista ja kuntien nuorisotyöhön annettavasta valtionavusta, jolla tehtiin nuorisojärjestöjen avustaminen paikallisella tasolla lakisääteiseksi.

⁶⁷ Kari Kiesiläinen kyselyvastauksissaan 22.1.2003. Materiaali tekijällä.

⁶⁸ Sallinen 1999, s. 118-121.

⁶⁹ Hämeenlinnassa 22.10.1972 hyväksytyt säännöt; Opettajain-lehti 49/72.

⁷⁰ Koska 1.8.1974 alkaen seminaarit lakkautettaisiin uuden opettajakoulutuslain astuessa voimaan, haluttiin uuden nimen vastaavan paremmin uutta yhtenäisempää opettajankoulutusrakennetta. Opettajakoulutuksen muutoksista OPM:n Tiedotuslehti, erikoisnumero korkeakouluopiskelijoille 6/75.

Vuonna 1974 voimaantullut laki valtakunnallisen nuorisotyön valtion avusta puolestaan siirsi järjestömuotoisen nuorisotyön lakisääteisen valtionavun piiriin. Laissa säädettiin ensimmäisen kerran ne menettelytavat, joilla avustus tuli anoa ja joilla se myönnettiin; myös ne kriteerit, jotka tekivät järjestöistä avustuskelpoisia.⁷¹ Laki uudistettiin vuonna 1979. Uudistetussa laissa korotettiin joidenkin järjestöryhmien valtionavun prosenttiosuuksia tietyin edellytyksin. Uuden asetuksen mukaisesti valtakunnallisella nuorisojärjestöllä alettiin tarkoittaa piirijärjestöjen tai paikallisyhdistysten rekisteröityä keskusjärjestöä, jonka toimialueena oli koko maa ja jonka jäsenyhdistyksiin kuului vähintään 3000 iältään 5-24-vuotiaasta jäsentä.⁷²

Yhdistyksen toiminnasta määrättiin myös yhdistyslaissa. Se määritteli ne normit, joiden mukaisesti järjestöjen tuli toimia. Järjestöillä oli näin ollen siis sääntömääräisiä velvoitteita. Sen lisäksi järjestöt toimivat aina erikseen kirjatun toimintatehtävän mukaisesti: järjestön toiminnalla on aina jokin päämäärä. Päämäärän saavuttamiseksi yhdistys järjestää tilaisuuksia, tapahtumia tai muuta toimintaa, jonka tavoitteena on turvata yhdistyksen toiminnan jatkuvuus, pitää huolta sen rahoituksesta, jäsenmaksuista ja jäsenistöstä.⁷³ Rekisteröityneen yhdistyksen säännöt ovat aina yhdistyslain mukaiset ja Patentti- ja Rekisterihallituksen hyväksymät.⁷⁴

Säännöt luovat yhdistyksen toiminnalle tavoitteiden lisäksi käsikirjoituksen: mitä ja miten tehdään ja kenen toimesta. Säännöt nimittäin kertovat, miten yhdistyksen sisällä päätösvalta ja toimeenpanovalta on jaettu eri toimijoitten kesken. Samalla kyseessä on päätöksistä vastuun kantaminen ja lopulta vastuuvapauden myöntäminen ja toimintavastuusta vapauttaminen.⁷⁵ Sääntöjen muuttaminen eli yhdistyksen tavoitteiden muuttaminen on aina varsin raskas, pitkä ja monimutkainen prosessi. Niinpä yhdistykset muuttavat sääntöjään varsin harvoin ja yleensä muutoksen takana

⁷¹ Valtakunnallisella tasolla nuorisojärjestöjä oli ryhdytty avustamaan valtion varoista vuonna 1945, jolloin ensimmäisen kerran myönnettiin harkinnanvaraisia toiminta-avustuksia. Seuraavaan vaiheeseen siirryttiin vuonna 1953, kun varoja järjestöjen avustamiseen saatiin ns. veikkausvoittovaroista. Vuonna 1964 osa nuorisojärjestöistä siirrettiin avustettavaksi Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta jaettavista varoista. Ehrnrooth et al. 1985, s. 65; Hirvonen 1981a, s. 2.

⁷² Hirvonen 1981a, s. 2.

⁷³ Valavaara 1973, s. 36-38; Loimu 2000, s. 17-21.

⁷⁴ Vain rekisteröity yhdistys voi nimiinsä saavuttaa oikeuksia, tehdä sitoumuksia ja ajaa kannetrtta tuomioistuimissa sekä olla vastaajana. Valavaara 1973, s. 37; Loimu 2000, s. 22.

⁷⁵ Loimu 2000, eri osin.

on jokin suuri toimintaan ja sen eri muotoihin vaikuttava asia.⁷⁶ Toiminnassa tapahtuvat muutokset konkretisoituvatkin siihen pisteeseen, kun yhdistys päättää muuttaa sääntöjään.⁷⁷

Tällaisia murroskohtia SOOLin toiminnassa on tarkasteltavalla kaudella kolme. Kaikki uudistukset liittyivät tarpeeseen linjata liiton toimintaa uudelleen sekä luoda täten toiminnalle yhteiskunnallisesti hyväksytyt reunaehdot. Kaikkina kolmena kertana taustalla oli eri syy. Säännöissä on tapahtunut kuitenkin vähän muutoksia tarkastelemieni vuosien saatossa vuoden 1972 perustavaa laatua olleen muutoksen jälkeen. Itse asiassa toiminnan tarkoituskin on pysynyt vuosien saatossa lähestulkoon samana. Myöhemmin tehtyjen uudistustenkin jälkeen liiton tehtävänä oli 1980-luvulle tultaessa toimia opettajaksi opiskelevien etujärjestönä ja liiton sisällä vastuu jaettiin samoin kuten aikaisemminkin.⁷⁸

SOOLin hallituksen kokouksessa 20.11.1971 suunnitellusta sääntöuudistuksesta pöytäkirjaan on kirjattu seuraavaa:

*"Sääntöuudistusta koskeneessa pitkässä keskustelussa tultiin siihen tulokseen, että tulevan opettajakoulutuksen sekä SOL:n ja OK:n yhdentymisen tulee mahdollisimman nopeasti näkyä myös SOOL:n toiminnassa."*⁷⁹

Uudet vuonna hyväksytyt 1972 säännöt linjasivat liiton toimintaa yhteiskunnan muutoksia paremmin vastaavaksi, siten että toiminnan pääpaino oli koulutuksen kehittämisessä, opettajaksi opiskelevien oikeudellisten ja taloudellisten etujen valvomisessa sekä yhteiskunnallisen aseman että työolosuhteitten parantamisessa. Tavoitteidensa toteuttamiseksi liiton kerrottiin käyttävän etu- ja ammattijärjestöpoliittisia keinoja, harjoittavan tiedotustoimintaa sekä opinto- ja tutkimustyötä. Liiton tehtävänä oli myös pitää yllä yhteyksiä hallintoviranomaisiin, opiskelija- ja opettajajärjestöihin sekä vastaaviin ulkomaisiin järjestöihin, suorittaa varojenkeräystä, ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja sekä perustaa rahastoja ja

⁷⁶ibidem

⁷⁷Loimu 2000, s. 28-34.

⁷⁸Vertaa säännöt 1972 ja 25.4.1981 hyväksytyt säännöt. Katso myös toimintakertomus vuodelta 1981. Kevätliittokokous Oulu, 14.3. 1982, SOOLA.

⁷⁹SOOLH 20.11.71, SOOLA.

tehdä nimiinsä sopimuksia. Tämä oli tärkeä muutos aikaisempaan: hyväksymällä uudet säännöt toiminnan pääpaino siirrettiin edunvalvontaan.⁸⁰

Kun valtionavun jakoperusteet muuttuivat vuonna 1974, pakotti se pohtimaan juuri uusittuja sääntöjä uudestaan - järjestöjen tuli nimittäin rekisteröityä avustuksen saamiseksi.⁸¹ Vaikka taloudellisesta tukea saatiin vuoteen 1973 asti SOL:sta ja vuoden 1973 jälkeen OAJ:lta, ei niiden ja jäsenmaksujen lisäksi muita tuloja ollut.⁸² Niinpä uuden lain mukaiset vaatimukset pyrittiin täyttämään myös SOOLin toiminnassa taloudellisen tilan turvaamiseksi. Rekisteröintiä valmisteltiin monta vuotta ja lopulta vuonna 1976 jäsenjärjestöt saatiin mukaan rekisteröintiprosessiin.⁸³ Lopullisesti prosessi saatiin valmiiksi vuonna 1979. Tämä ei kuitenkaan automaattisesti ratkaissut kaikkia ongelmia, sillä samana vuonna aikaisempaa lakia valtionavusta tarkistettiin: toiminnan laajentamisesta ja jäsenmäärän vakiinnuttamisesta nousi uusi tärkeä kysymys.

Elna Hirvonen teki vuonna 1981 Valtakunnallisen nuorisojärjestötutkimuksen ensimmäisen osan ja otti tutkimukseensa mukaan yhdeksän eri järjestöä, jotka kaikki olivat saaneet valtakunnallisen nuorisotyön valtionavusta annetun lain nojalla myönnettyä toiminta-avustusta vuonna 1980.⁸⁴ SOOL ei ole mukana tutkimuksessa, koska ei avustusta saanut. Tutkimuksen mukaan Suomen Lastentarhanopettajiksi opiskelevien liitto, SLOL sai avustusta 23 000 markkaa, Teiniliitto 56 000 markkaa

⁸⁰ Liiton pääsihteerin kirjoitus Opettajain-lehdessä 49/72.

⁸¹ Yhdistyksen tarvitsi olla rekisteröitynyt voidakseen hakea avustusta. Samalla erilaiset järjestöt järjestettiin sekä luokiteltiin uudelleen: 1) Poliittiset - ja nuorisojärjestöt, 2) Nuorison etujärjestöt, 3) Nuorison kulttuuri- ja harrastusjärjestöt, 4) Uskonnolliset nuorisojärjestöt, 5) Varhaisnuorisojärjestöt, 6) Nuorisotyön palvelujärjestöt, 7) Muut nuorisotyötä tekevät järjestöt, Hirvonen 1981a, s. 2-3. Tämä muutos valtionapurahoituksen perusteissa antoi uutta puhtia myös SOOLille sääntöjen uudistamiseen sekä yhdistyksen rekisteröimiseen.

⁸² "Ilman Suomen Opettajien Liiton avustuksia ei vuotta olisi kunnialla selvittykään", Opettajain-lehti 49/72; SOOLH toimintakertomus 1971-72: tuotoista puolet olivat SOL:n avustuksia.

⁸³ Samalla alettiin valmistella SOOLin ja SA:n mahdollista yhdistymistä niin, että liittojen toimintakenttiä ja suunnitelmia rajattiin lähemmäs toisiaan. Jäsenkirje 7/76 Helsingissä 25.10.76, "Painopiste on jäsenjärjestöjen rekisteröimisessä".

⁸⁴ Ammattikoululaisten Liitto ry., Finlands Svenska Skolungdomsförbund r.f, Iltaopiskelijain Liitto r.y., Suomen Kauppaopiskelijain Liitto r.y., Suomen Lastentarhanopettajiksi Opiskelevien Liitto r.y., Suomen Sairaanhoidon oppilaitosten Oppilaskuntien Liitto r.y., Suomen Teiniliitto r.y., Suomen Varusmiesliitto r.y., Suomen Ylioppilaskuntien liitto r.y., Hirvonen 1981a, s. 4-5. SYL on kaikkien Suomen yliopistojen ylioppilaskuntien yhteinen kattojärjestö. Teiniliitto puolestaan oli oppikoululaisten järjestö, joka vuoden 1965 sääntöuudistusten jälkeen alkoi arvostella voimakkaasti koulutuspolitiikkaa ja ajamaan koulun sisäistä demokratiaa. Kärenlampi 1999, s. 43.

ja Suomen Ylioppilaskuntien Liitto, SYL 659 000 markkaa. Samaan aikaan SOOL toimi OAJ:n myöntämällä noin 5000 markan toiminta-avustuksella koko vuoden.⁸⁵

Talouden merkitys oli toiminnan kannalta varsin merkittävä. Toimintaa oli vaikea pyörittää hienoista suunnitelmista huolimatta, jos rahaa ei ollut. SOOLin toiminnan muotoutumisen vuosina 1971-1981 rahan puute näyttelikin suurta osaa. Liiton talousarvioista eri vuosilta voi lukea, että suurimman osan kuluista muodostivat hallituksen toiminta ja liittokokouksen järjestäminen. Tuloista suurin osa saatiin jäsenmaksuista. SOL:n ja myöhemmin OAJ:n avustukset turvasivat toiminnan jatkumisen.⁸⁶ Vuosi 1981 nouseekin merkittäväksi niin sääntöjen kuin taloudenkin näkökulmasta: vanha SOOL haudataan ja synnytetään uudestaan yhdessä Suomen Auskultanttien kanssa. Samalla taloudellinen tilanne paranee, koska liitoksen yhteydessä SA:n rahat siirtyvät uudelle SOOLille.⁸⁷

Kun SOOLin toimintaa tarkastelee sääntöuudistusten ja rahoituksen kautta, näyttää tilanne varsin ongelmalliselta. SOOLin toiminnan jäsentymistä vaikeuttivat niin koulutus- kuin järjestökentälläkin tapahtuneet muutokset. Tosin muutoksiin pyrittiin reagoimaan: vuoden 1972 sääntöuudistuksen taustalla oli uusi opettajankoulutuslaki edelliseltä vuodelta, minkä johdosta seminaarit menettivät oman itsenäisyytensä.⁸⁸ Se tarkoitti käytännössä syveneviä taloudellisia vaikeuksia, mutta uusien sääntöjen avulla katsottiin noista vaikeuksista selvittävän.⁸⁹

Paljon energiaa meni kuitenkin varsinaisen toiminnan organisoimiseen ja sääntöjen uudistamistyöhön ja organisaation vakiinnuttamiseen. Järjestöllisen toiminnan voi katsoa vakiintuneen vuoteen 1981 tultaessa. Se turvasi myös vaikutusvallan ja näkyvyyden kasvun järjestökentällä. Toiminnan käsikirjoituksesta vastasivat yhdessä

⁸⁵SOOL liittokokouspöytäkirja, Tuloslaskelma 01.01.-31.12.1980. Avustuksissa mainitaan vain OAJ 5000 mk sekä jäsenmaksut 3000mk. Vertaa Hirvonen 1981a, Liite 1, s. 1-2.

⁸⁶Tilinpäätökset 1972, 79-77, 79, 80, SOOLA.

⁸⁷”Liittouudistuksessa SOOL:n talous koheni, kun auskultanttien varat siirtyivät SOOL:lle. OAJ:ltä saatava toiminta-avustus kohosi 15 000:een markkaan, mikä oli SOOL:n ainoa rahanlähde jäsenmaksujen ja Opettaja-lehden lisäksi. Liiton talouteen toimintavuoden aikana on syytä olla tyytyväinen, sillä alamme nyt saavuttaa vakavaraisen tilitaseen säästäväisyyden ansiosta. Vuoden alussa ollut 8900 mk:n alijäämä on supistunut 354 markkaan.” Toimintakertomus vuodelta 1981, tuloslaskelma 1.1.-31.12.1981, SOOLA.

⁸⁸Erilliset seminaarit olivat olleet aiemmin taloudellisesti riippumattomia, nyt SOOLin jäsenjärjestöt joutuivat yliopistojen alaisuuteen taistelemaan yhteisistä rahoista.

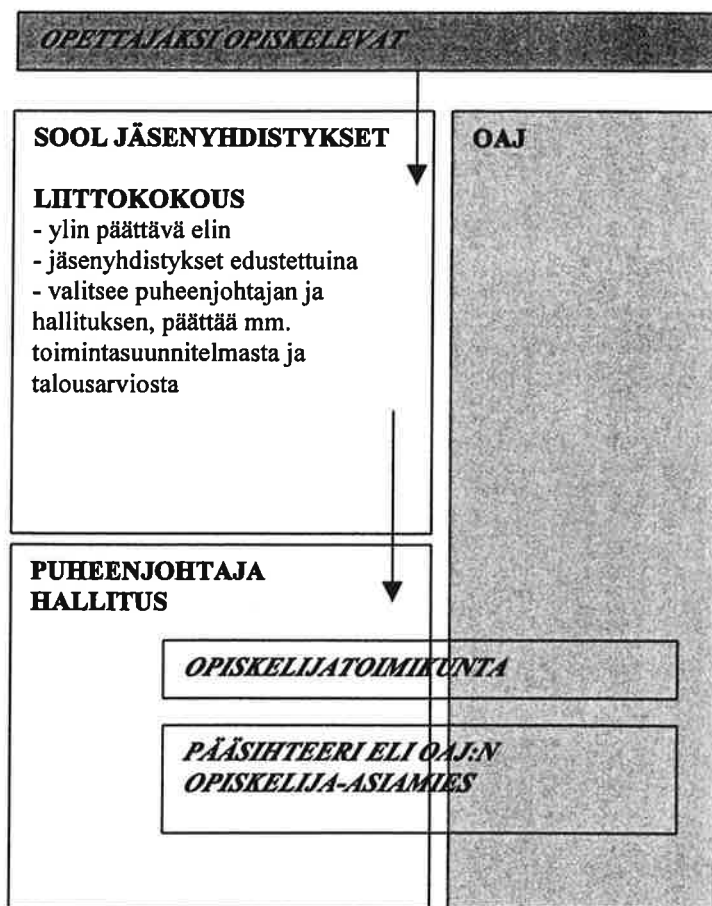
⁸⁹Jossain vaiheessa jopa ehdotettiin, ettei perittäisi jäsenmaksua ollenkaan. SOOLH, pöytäkirja, 19.9.1971, SOOLA.

sääntöuudistusten kanssa jatkuvasti muutoksessa ollut taloudellinen tilanne. Varsinainen toiminnan näyttämö rakentui samaan aikaan toisaalle.

3.2. Näyttämö: varsinainen toiminta ja jäsenistö

Yhdistyksen säännöissä liiton tehtävien lisäksi linjataan myös liiton toimintatavat eli miten sääntöihin kirjattuihin tavoitteisiin voitaisiin päästä ja kenen toimesta. Periaate on selkeä: jäsenet päättävät ja hallitus toteuttaa tehdyt päätökset. Käytännössä ero päätös- ja hallintovallan välillä on kuitenkin häilyvä, kuin veteen piirretty viiva.⁹⁰

KUVIO 2
SOOLin organisaatio



Lähde: www.sool.fi/organisaatio.html. Luettu 03.03.2003

⁹⁰ Loimu 2000, s. 55.

Tutkittavana ajankohtana SOOLin toiminnan kantavana voimana sääntöjen mukaisesti oli liittokokous, joka kokoontui kaksi kertaa toimikauden aikana: kevätiliittokokous järjestettiin aina niin sanottujen Talvipäivien yhteydessä maaliskuuhuhtikuussa, syysliittokokous puolestaan Syyspäivien yhteydessä lokakuussa. Sääntöjen mukaan edellisten lisäksi voitiin pitää erityisiä ylimääräisiä kokouksia. Liittokokous oli siis varsinainen päättävä elin.⁹¹

Kevätiliittokokouksessa käsiteltiin hallituksen laatima toimintakertomus ja talouden asiakirjat edelliseltä toimintakaudelta. Lisäksi käytiin läpi tilintarkastajien lausunto, tilinpäätös, tilikertomus sekä myönnettiin vastuuvapaus vastuuvollisille. Syysliittokokouksessa päätettiin jäsenmaksun suuruudesta, jäsenmaksun kantotavasta sekä -ajankohdasta. Vahvistettiin seuraavan toimikauden toimintasuunnitelma ja talousarvio sekä valittiin seuraavan toimikauden puheenjohtaja ja hallituksen muut jäsenet ja heidän varajäsenensä. Samassa yhteydessä valittiin myös tilintarkistajat ja heille varamiehet.⁹²

Liittokokous siis linjasi seuraavan vuoden toiminnan hyväksymällä toimintasuunnitelman. Tosin *toteutuneen* tavan toimia voi parhaiten lukea pöytäkirjoista sekä toimintakertomuksista. Ne kertovat, että tarkasteltava ajanjaksona SOOLin hallituksen, eli toteuttavan elimen tavaksi toimia tuli niin suora kuin epäsuorakin vaikuttaminen. SOOLin hallitus ja hallituksen nimeämät työryhmät kirjoittivat mietintöjä, julkilausumia sekä tekivät audienssejä esimerkiksi *"kouluhallitukseen opettajanvalmistuksessa ilmenevien epäkohtien julkittuomiseksi."*⁹³

Liittokokousten välillä liiton toimintaa johti hallitus. Se kokoontui 3-4 kertaa lukukaudessa. Kokouskertojen määrään vaikuttivat aina joka vuosi erikseen hallituksen koko, kokoonpano ja sen jäsenten toimintamahdollisuudet sekä liiton taloudellinen tila. Kokouksia valmistelevana elimenä toimi työvaliokunta. Kun yhteistyö OAJ:n kanssa alkoi vakiintua 1970-luvun puolivälissä, työvaliokunta oli

⁹¹Liiton kokouksissa päättävävaltaansa jäsenet käyttivät liiton jäsenjärjestöjen tätä tehtävää varten valitsemien edustajien välityksellä, Loimu 2000, s. 62. Katso myös SOOL säännöt, vuosi 1972, 1981, SOOLA.

⁹²Pöytäkirja ylimääräisestä liittokokouksesta Helsingissä 25.4.1981, SOOLA.

⁹³Audienssin ajankohdaksi sovittiin 18.3.72. SOOLH kokouspöytäkirja 25.2.1972.

samalla OAJ:n opiskelijatoimikunta.⁹⁴ Taloudellisten asioiden valmistelua varten asetettiin talousvaliokunta. Tarvittaessa muitakin valiokuntia ja jaostoja saatettiin perustaa.⁹⁵

Hallituksen sihteerinä toimi pääsihteeri. Hän oli liiton ainoa palkattu työntekijä. Hänen palkkansa maksoi SOOL, tosin ensin SOL:n sittemmin OAJ:n avustuksella. Pääsihteerin roolina oli myös toimia tiedottajana ja SOOLin yhteyshenkilönä jäsenjärjestöihin ja myöhemmin erityisesti OAJ:öön.⁹⁶

Toiminnan tarkoituksena vuoden 1972 sääntöjen mukaisesti oli edunvalvonta. Sitä toteutettiin erilaisilla yhteydenotoilla muun muassa OAJ:öön, ministeriöihin sekä työryhmiin. Kirjoitettiin kannanottoja ja opastettiin jäsenyhdistyksiä toiminnassaan.⁹⁷ Kerran jopa osallistuttiin mielenosoitukseen opintotuen puolesta.⁹⁸

Usein hallitus perusti toimikuntia, jotka tekivät valmistelevan työn.⁹⁹ Tutkittavan aikakauden ensimmäisinä vuosina hallituksen edustajat valittiin aina paikkakunnittain.¹⁰⁰ Näin pyrittiin takaamaan se, että jokaiselta opettajankoulutuspaikkakunnalta olisi edustus liiton hallituksessa. Periaate vaikeutti kuitenkin toimintaa, koska hallituksen jäsenet joutuivat matkustamaan aina vuoteen 1975 asti kokouksiin Helsinkiin. Toimikaudesta 1975-76 alkaen hallituksen kokouksia alettiinkin pitää eri opettajankoulutuspaikkakunnilla sen vuoksi, että matkustamisen rasite olisi kaikille hallituksen jäsenille tällöin samanlainen. Kokouksien pitämistä eri koulutuspaikkakunnilla perusteltiin myös sillä, että

⁹⁴ Ohjesääntö 19.10.1976 OAJ:n ja opettajiksi opiskelevien yhteistyötoimikunta; Muistio SOOLH kokous Oulun Pohjankartanossa 28.3.1976 "Pääperiaatteet opiskelijajärjestön ja opettajien ammattijärjestön välisten suhteiden järjestämiseksi".

⁹⁵ Esim. Säännöt vuodelta 1981, SOOLA.

⁹⁶ SooliBooli 3/81; Ilmoitus "SOOL etsii pääsihteeriä", "kuuluu liittokokousten sihteerinä olo sekä kirjanpidon seuranta [...] maksetaan 500 markan kuukausipalkkio", 23.1.1981, SOOLA.

⁹⁷ Toiminnasta kertovat parhaiten liiton toimintakertomukset vuosilta 1971-1981.

⁹⁸ Kyseessä oli vuosi 1976 ja päivä oli 5.10. Yli 35 000 opiskelijaa ja koululaista ympäri maata osallistuivat Suomen Ylioppilaskuntien Liiton organisoimaan mielenosoitukseen opintotuen kehittämiseksi. Ylioppilaslehti 23, 7.10.1976. Katso myös SOOLin tiedote jäsenjärjestöille vuodelta 1976. Tiedotteessa kehoitetaan jäsenjärjestöjä osallistumaan mielenosoitukseen omalla paikkakunnallaan.

⁹⁹ SOOLH Pöytäkirja, 13.-14.1.73.

¹⁰⁰ SOOLH Pöytäkirja 1971.

hallituksen kokouksen yhteydessä voidaan pitää myös paikallisjärjestön jäsenkokous ja tutustua paikkakunnan erityiskysymyksiin.¹⁰¹

Myös sääntöuudistukset autoivat toimintaa kansallisella järjestökentällä. Oman jäsenistön silmissä kattojärjestö alkoi näyttäytyä kuitenkin byrokraattisena ja kalliina. Jäsenmaksuja jätettiin maksamatta, vaikka se samalla tarkoitti äänioikeuden menettämistä liittokokouksessa.¹⁰² Lisäksi se seikka, että henkilöjäsenet eivät suoraan kuuluneet SOOLiin, vaan SOOLiin kuuluttiin jäsenjärjestöjen kautta, teki liitosta ainakin aluksi etäisen. Ongelmia yhteisen sävelen löytämiseen aiheutti myös se, että opettajanvalmistuslaitokset sijaitsivat kaukana toisistaan.¹⁰³

Jäsenistöltä haluttiin kuitenkin aktiivista osallistumista: toivottiin yhdistysten ilmoittelevan toiminnastaan ja ennen kaikkea ainakin maksamaan jäsenmaksun. Liiton pääsihteeri kävi tiuhaa kirjeenvaihtoa jäsenjärjestöjen kanssa tiedottamalla niille SOOLin toiminnasta. Muun muassa *Tiedote Jäsenjärjestöille* vuodelta 1975 perustelee molemminpuolisen aktiivisuuden mukanaan tuomia etuja seuraavasti:

*"Tutustumalla toisiimme pystymme paremmin vaihtamaan kokemuksiamme, auttamaan toisiamme. Yhteistyöllä pääsemme paremmin saavutuksiin ja toisten kokemuksia hyväksikäyttäen ei oman ainejärjestön /oppilaskunnan tarvitse tehdä samoja virheitä."*¹⁰⁴

Vuonna 1972 SOOLin jäsenjärjestöinä mainitaan kymmenen jäsenjärjestöä: Hämeenlinnan, Heinolan, Savonlinnan, Kajaanin, Rauman ja Ekenäsin seminaarien opiskelijajärjestöt sekä Jyväskylän ja Joensuun korkeakoulut ja Turun ja Helsingin

¹⁰¹ Toimintakalenterissa keväälle 1976 kokoukset pidetään Joensuussa, Oulussa, Raumalla ja Kajaanissa, SOOLH kokous Jyväskylä 25.1.1976.

¹⁰² "Jäsenyhteisöt ovat jostain syystä jättäneet jäsenmaksunsa maksamatta. Moista laiminlyöntiä on vaikea ymmärtää ja varmaan myös vaikea perustella. Haistatetaanko SOOL:lle paskat, "Huomenta jäsenet" - jäsenkirje vuodelta 72.

¹⁰³ Katso Liite 1. Vuoden 1972 säännöissä Suomen Opettajaksi Opiskelijoiden Liiton jäseniksi lasketaan opettajakoulutusyksiköiden opiskelijoiden paikalliset yhteisöt. Liiton johdon muodostavat liittokokous ja hallitus. Päätösvaltaa käyttää liittokokous ja toimeenpanovaltaa liiton hallitus. Liiton kokouksiin voi kukin jäsenyhteisö lähettää yhden äänivaltaisen valtuutetun kokousedustajan jokaista jäsenmääränsä alkavaa 50-lukua kohti. Hallitukseen kuuluvat varsinaisessa syysliittokokouksessa valittu puheenjohtaja ja 8 jäsentä. Tili- ja toimintavuosi on 1.10.-30.9. välinen aika

¹⁰⁴ Tiedote Jäsenille, 13.12.1975, SOOLA.

opettajakorkeakoulu.¹⁰⁵ Eletään siis vielä vaihetta, kun opettajankoulutus oli varsin hajanainen ja eriytynyt. Lisäksi yhteistyö eri yksiköiden välillä oli vähäistä.

Kuitenkin jo vuoden kuluttua ilmestyvässä Opettajain-lehdessä kirjoitettiin seuraavasti: *”Toivottavasti nämä talvipäivät (Joensuu) antoivat myös sysäyksen liittomme laajentumiseen. Pari Oulun yliopiston opettajanvalmistuslaitoksen opiskelijaa kävi tervehtimässä SOOL:n hallitusta ja kertoilemassa näkymistä oululaisten mukaantulosta SOOL:n toimintaan.”*¹⁰⁶

Vuoden 1976 rekisteröintiyhteyden yhteydessä jäsenjärjestöjen omien ilmoitusten mukaan jäseniä olisi yhteensä 2799. Tosin luvusta puuttuvat tiedot turkulaiselta Opexilta. Suurin järjestö on helsinkiläinen Peduca 800 jäsenellään. Tultaessa vuoteen 1979 SOOLin jäsenmääräksi merkitään 2968. Tätä lukua voi pitää varsin totuudenmukaisena, sillä se voidaan laskea opettajakoulutuslaitosten oppilasmääräilmoitusten perusteella. Määrä ilmoitettiin liittokokouksessa käytettävän äänimäärän varmistamiseksi.¹⁰⁷

SOOLissa tehtiin jäsenmäärälaskelma vuonna 1980. Tulokseksi saatiin yhteensä 3467 jäsentä. Se saatiin, kun laskettiin yhteen kaikkien jäsenmaksun maksaneiden jäsenjärjestöjen arvioidut opiskelijamäärät yhteen. Jäsenjärjestöjä oli yhteensä 14 kappaletta.¹⁰⁸ Vuodelta 1981 luku on 3036. Osittain jäsenmäärän laskuun vuoden sisällä saattaa vaikuttaa se, että luku on liittokokousmateriaaleista, joissa on muun muassa merkintä Rovaniemen puuttumisesta luvuista kokonaan, koska *”Lapikas Ry:stä ei voitu lähettää kokoukseen huonojen kulkuyhteyksien vuoksi lainkaan edustajaa”*. Vuoden 1981 toimintakertomuksessa SOOLilla kerrotaan olevan 14

¹⁰⁵ SOOLin hallituksen toimintakertomus 71-72, SOOLA.

¹⁰⁶ Opettajain-lehti 23.3.1973

¹⁰⁷ Vuoden 1976 luvut saadaan jäsenjärjestöille lähetetyistä kyselyistä, joihin tieto jäsenmäärästä piti ilmoittaa. 1979 luvut löytyvät vuoden 1979 liittokokousasiakirjoista. SOOLA, asiakirjoja 1971-1981. Opetusministeriön Korkeakoulu- ja tiedeosaston tiedotuslehden 2/1975 mukaan syyslukukautena 1974 opettajankoulutusyksiköiden opiskelijain määrä oli luokanopettajakoulutuksessa 2280. Järjestöjen ilmoittamien lukujen voidaan siis sanoa olevan varsin oikeansuuntaisia, varsinkin kun OPM:n luvuissa Kotitalous- ja käsityöopettajaopiskelijat on laskettu aineenopettajaluokkaan, vaikka he SOOLiin poikkeuksellisesti kuuluivatkin. Saman tiedotuslehden tilaston mukaan vuonna 1974 opiskelijoita (luku sisältää myös kasvatustieteenopiskelijat sekä lastentarhaopettajaopiskelijat) olisi ollut 6127.

¹⁰⁸ Katso Liite 2.

jäsenjärjestöä, joissa jäseniä on noin 3000. Auskultanttiyhdistysten mukaantulon jälkeen jäsenjärjestöt lisääntyivät kuudella ja opiskelijamäärä nousi noin 4000.¹⁰⁹

Tietoja on siis vaikea verrata. Niitä ei ole missään asiakirjoissa. Ei edes tilinpidossa, jossa siinäkin on usein maksajaksi merkitty yksityinen jäsenyhdistyksen edustaja eikä yhdistystä. Ei siis olisi mikään ihme, jos liittokokouksen äänimäärää laskettaessa jäsenjärjestön jäsenmäärää kaunisteltaisiin ylöspäin ja jäsenmaksua määriteltäessä toiseen suuntaan¹¹⁰. Yleisesti ottaen jäsenmäärän tarkka määrittäminen ei kuulunut tuon ajan yhdistysten toimintakulttuuriin. Esimerkiksi Elna Hirvonen omassa tutkimuksessaan törmäsi samaan seikkaan: jäsenistön tietoja on vaikea saada käsiinsä eikä liitoilla ole niitä esittää.¹¹¹

Hirvosen tutkimuksen mukaan kymmenvuotisjaksona 1968-78 kaikkien järjestöryhmien jäsenmäärät olivat kohonneet lukuun ottamatta koululais- ja opiskelijajärjestöjä, joiden jäsenmäärä oli pudonnut lähes viidenneksen. Erityisen suuri lasku jäsenmäärässä on Hirvosen mukaan tapahtunut vuodesta 1973 vuoteen 1978 tultaessa.¹¹² Esa Sundbäck esittää tutkimuksessaan Suomen Ylioppilaskuntien Liitosta samansuuntaisia arvioita. Hänen mukaansa vuoteen 1975 mennessä suomalainen opiskelijaliike jähmettyi paikoilleen. Tämä näkyi muun muassa siinä, että vuodesta 1975 lähtien opiskelijajärjestöjen kannatus kääntyi jyrkkään laskuun.¹¹³ Ammattijärjestöjen ja -yhdistysten jäsenmäärä sen sijaan nousi samalla kun sitoutumattomuus ja erilaisen harrastustoiminnan suosio kasvoi.¹¹⁴

Muutos voidaan selittää sillä, että suuret ikäluokat siirtyivät koulusta ja opiskelun parista vähitellen työelämään. Mielenkiintoiseksi muodostuikin se seikka, että verrattaessa SOOLin jäsenmäärää Hirvosen tutkimuksessaan esittämiin tuloksiin, voidaan todeta, että vaikka taloudellinen tila olikin heikko ja helpotusta siihen saatiin vasta vuoden 1981 puolella, kun Suomen Auskultanttien varat siirtyivät SOOLille ja kun OAJ lähti aktiivisesti tukemaan SOOLin toimintaa vuonna 1976, niin jäsenistön

¹⁰⁹ SooliBooli marraskuu 3/81; Toimintakertomus 1981, liite 5, kevätilittokokous Oulu 14.3.1982.

¹¹⁰ Jäsenmäärä määritteli niin liiton jäsenmaksun suuruuden kuin äänimäärän liittokokouksissa.

¹¹¹ Hirvonen 1981a, Yhteenveto C, s. 3.

¹¹² ibidem

¹¹³ Sundbäck 1991, s. 139-140; Nuoret ja muutos 1991, s. 48.

¹¹⁴ Hirvonen 1981b, s. 18-19. Tutkimuksessa ilmiötä on selitetty myös nuorisoradikalismin idean kuolemasta käsin, Parjanen 1983, s. 112-114.

määrä kasvoi. Kansankynttilät päättivät yhdistää voimansa ja astua yhdessä yhteiskunnan näyttämölle.¹¹⁵

3.3. Roolit jaetaan: talvipäiville tärkeä sivurooli

SOOLin hallituksen jäsen Harri Palanne esitti vuonna 1973 hallituksen kokouksessa ponsiehdotuksen, jonka mukaan *“SOOL:n tulisi pyrkiä pitämään erilaisia koulutustilaisuuksia etenkin seminaareja, että hallituksemme jäsentenkin tulisi toimia epätietoisuuden poistamiseksi SOOL:sta ja yleisestä koulutuspolitiikasta.*” Ponsi sai kannatusta ja jokainen hallituksen jäsen veloitettiin hankkimaan sopivaa koulutusmateriaalia seuraavaan kokoukseen.¹¹⁶

Koulutuksen kysymykset nousivat keskeiseksi osaksi toimintaa 1970-luvulla. Eräänlaisena huipentumana voidaan pitää SOOLin järjestämiä Opintopäiviä Helsingissä vuonna 1977. Opintopäivät olivat kaksipäiväinen tilaisuus, jonka tarkoituksena oli saada mukaan ainejärjestöissä toimivat aktiiviset soolilaiset. Teemoja oli kaksi: tutkinnonuudistus ja siihen liittyen opetusharjoittelun kehittäminen sekä ainejärjestöjen työn ja SOOL:n kehittäminen. Ohjelma rakentui alustuksille ja ryhmätöille.¹¹⁷

Toki aikaisemminkin oli järjestetty erilaisia keskustelu- ja koulutustilaisuuksia, mutta vuoden 1977 Opintopäivät aloittivat uuden perinteen. Opintopäivät olivat ajankohtaisiin koulutuspoliittisiin kysymyksiin liittyvä seminaarimuotoinen tilaisuus. Mukaan ei ollut liitetty Talvipäiville ominaisia muita aktiviteetteja. Opintopäivien kutsussa sanotaankin: *“Näiden päivien luonne eroaa liiton vuosittaisesta toisesta suuratapahtumasta Talvipäivistä juuri tämän korostuneen opintoluonteensa*

¹¹⁵ Tätä tuki SOOLin rooli poliittisesti sitoutumattomana opiskelijajärjestönä.

¹¹⁶ SOOLH kokouspöytäkirja 18.3.1973 Yhdistyksen ja sen toiminnan tekeminen tunnetuksi, suopeuden herättäminen yhdistystä kohtaan ja uusien jäsenien hankkiminen ovat ensiarvoisia tehtäviä joka yhdistyksessä. Yhdistyksen on myös huolehdittava jäsenistönsä uskollisuuden vahvistamisesta ja vakaumuksen lujittamisesta sekä toiminnallisuuden herättämisestä, lisäämisestä ja ohjaamisesta. Nämä tarkoitukset jäävät kuitenkin saavuttamatta, ellei yhdistys kykene vaikuttamaan yleisöön niin, että se käy yhdistyksen tilaisuuksissa ja käyttää sen tarjoamia palveluita tai ellei jäsenistöä saada tehokkaasti osallistumaan yhdistyksen sisäiseen toimintaan. Valavaara 1973, s.172.

¹¹⁷ Mainos, Helsinki 29.-30.10.1977, SOOLA.

johdosta.“ Lisäksi tilaisuus järjestettiin kokonaan Liiton hallituksen toimesta. Talvipäivät järjestettiin aina jäsenjärjestöjen voimin.¹¹⁸

Talvipäivät järjestettiin alkuvuosikymmeninä *“urheilu- ja henkisinä kisoina”*, joissa tosissaan kilpailtiin seminaarien välisestä paremmuudesta. Kajaanin seminaarin 75-vuotishistoriikissa Talvipäivien ohjelman kerrotaan sisältäneen kilpailuja niin kuvataiteessa, kirjoituksessa, lausunnassa, puheessa yksinlaulussa, kvartettilaulussa, soittamisessa, valokuvauksessa sekä hiihdossa, voimistelussa ja koripallossa.¹¹⁹ Aluksi Talvipäiville osallistuivat vain ne, jotka olivat osallistujina joko henkisissä tai urheilullisissa kilpailuissa, mutta jo muutaman vuoden kuluttua päiville lähetettiin myös turisteja. Talvipäivien järjestämisvastuussa oli jokaisen opettajankoulutuslaitoksen oppilaskunta vuorollaan.¹²⁰

Talvipäivät järjestettiin vuosittain eri opettajankoulutuspaikkakunnalla. Jokainen järjestävä taho sai itse suunnitella ja toteuttaa Talvipäivien sisällön. Talvipäivien kannalta tärkeintä oli, että jäsenistö sai tehdä itse ja että tieto kulki näin jäsenjärjestöjen välillä. Liiton liittokokoukset pidettiin aina talvipäivien ja syyspäivien yhteydessä.¹²¹

Suuriin tapahtumiin oli helppo saada paljon väkeä mukaan. Esimerkiksi Kajaanissa tehtiin suunnitelmia 200 osallistujan mukaan, turkulaisten järjestämille Talvipäiville vuonna 1978 osallistui 300 opettajaksi opiskelevaa. Jäseniähän SOOLilla oli tuohon aikaan n. 2500-3000. Talvipäivät siis saivat mukaan kymmenesosan jäsenistöstä.¹²² Ne myös tasasivat jäsenjärjestöjen aktiivisuutta, lisäsivät järjestöjen välistä vuorovaikutusta ja siirsivät toiminnan pois Helsingistä. Samalla liittokokouksiinkin

¹¹⁸ Talvipäivien perinne kumpusi jo vuodesta 1903. Silloin tiettävästi ensimmäisen kerran alettiin keskustella *“maamme seminaarien yhteisten voimistelu- ja urheilukilpailujen järjestämisestä”*. Erja Sallinen esittää pro gradu työssään, että Rauman opettajankoulutuslaitoksen oppilaskunnan pöytäkirjoihin merkityn keskustelun mukaan *“seminaarien väliset voimistelu- ja urheilukilpailut olisivat monessa suhteessa hyötyä tuottavat ja tätä ajatusta kannattaen kokous valitsi keskuudestaan toimikunnan”*. Suunnitelmia ei kuitenkaan voitu toteuttaa, koska Kouluhallitus kielsi tapahtuman järjestämisen. Ensimmäiset varsinaiset kesäurheilukisat järjestettiin lopulta vuonna 1946, jolloin pidettiin myös opettajainvalmistuslaitosten oppilaskuntien välinen yhteinen kokous. Ensimmäiset opettajainvalmistuslaitosten opiskelijoiden Talvipäivät pidettiin seuraavana talvena maaliskuussa 1947 Kajaanissa. Sallinen 1999, s. 118; Opettajankoulutusta kolmeneljännesvuosisataa 1975, s. 23-24.

¹¹⁹ Opettajankoulutusta kolmeneljännesvuosisataa 1975, s. 23-24.

¹²⁰ Sallinen 1999, s. 120. Katso Liite 3.

¹²¹ SOOLH, toimintakertomukset 1971-1981, SOOLA.

¹²² Sallinen 1999, s.120-122.

saattoi eksyä kuunteluoppilaaksi joku sellainen, joka oli tullut viettämään vain Talvipäiviä.

Vuodesta 1972 alkaen Talvipäivien teemoiksi valittiin ajankohtaisia kysymyksiä koulutuspolitiikasta, opettajankoulutuksesta sekä opiskelijoiden hyvinvoinnista. Seminaareissa saatiin kuulla asiantuntija-alustuksia aiheisiin liittyen ja tehtiin ryhmätöitä. Yleensä annettiin aina myös julkilausuma Talvipäivien teemasta. Julkilausuma hyväksyttiin liittokokouksessa ja se saatiin yleensä lukea Opettaja-lehden sivuilta.¹²³ Yleinen linjaus tarkasteltavalla kymmenvuotisjaksolla on se, että toisen suurtapahtuman niin sanottujen Syyspäivien rooliksi muodostui tarjota seminaareja ja urheilua, samalla kun Talvipäivät alkavat keskittyä seminaareihin ja kulttuuriin.¹²⁴

Talvipäivät, koulutustilaisuudet, opintopäivät, Syyspäivät ja Hiljaiset päivät hakivat kuitenkin koko ajan omaa muotoaan ja rooliaan SOOLin toiminnassa. Oheiset kuvat kertovat Talvipäivien roolin muuttumisesta vuosien saatossa ja toisaalta myös hitaasta tuohon muutokseen sopeutumisesta. Kuva 1 on Helsingin Talvipäiviltä vuonna 1972. Talvipäivien uusi rooli seminaarityyppisenä koulutuspoliittisena areenana ei viehättänyt talvipäiväväkeä enää iltapäivästä, kun perinteisempi Talvipäivä-ohjelma alkoi toisaalla.¹²⁵ Kuva 2 on puolestaan Turun Talvipäiviltä vuodelta 1978¹²⁶. Uudistuksista huolimatta Talvipäivien ohjelmaan kuului edelleen kiinteänä osana kilpailut niin taiteessa kuin urheilussakin. Tosin myös seminaareihin osallistuttiin nyt aktiivisemmin kuin aikaisemmin.

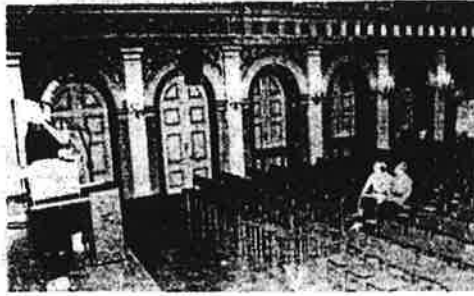
¹²³ Katso Liite 3.

¹²⁴ Kutsu Syyspäiville, Opettajain-lehti 40, 29.9.1972. 6.-8.10.1972 Turussa järjestettyjen syyspäivien ohessa pidettiin myös niin sanotut Hiljaiset päivät, jotka pitivät sisällään kristillistä ohjelmaa ja keskustelutilaisuuksia. Vuonna 1908 järjestettiin Heinolan seminaarissa kristillisten seminaarilaisten kokous. Näin saivat alkunsa ns. hiljaiset päivät, Sallinen 1999, s. 123.

¹²⁵ Kuvan alkuperäinen kuvateksti kuului: ”Yleisömäärä vaihteli SOOL:n talvipäivien tilaisuuksissa. Avajaistilaisuudessa oli Vanhan Ylioppilastalon sali lähes pullollaan, mutta klo.17.30. oli talvipäiväksi jo kaikonnut sanan äärestä. Yllä fil.kand. Kari Nurmi Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitokselta esitelmöi aiheesta ”Opettajan vaikutus oppilaaseen –Oppilas open kourissa”. Luennoitsijan kouriin ovat jääneet vain hänen työtoverinsa Eeva Patjas ja Erkki Komulainen. Urheilukilpailujen samanaikaisuus oli yhtenä syynä yleisökatoon”, Opettajain-lehti 12/72.

¹²⁶ Alkuperäinen kuvateksti kuului seuraavasti: ”Taiteilija Osmo Laine Turusta toimi SOOL:n talvipäivien grafiikka – ja maalauskilpailun arvostelijana. Kuvassa meneillään Jyväskylän pedagolaisten linoleum- töiden arvostelu [...] Päivien urheiluohjelma kerää vuosi vuodelta suuremmat osallistujamäärät. Päivillä pelattiin cup-sarjat sekä lentopallossa, koripallossa että haasteotteiluita pedagogisesti antoisimmassa sähkössä. Oulun joukkueet osoittautuivat palkitsemisen arvoisiksi.” Opettaja- lehti 16/78.

Kuva 1 Talvipäivät Helsingissä 1972.



Kuva 2 Turun Talvipäivät vuonna 1978.



Lähde: Opettajain-lehti 12/1972.

Lähde: Opettaja-lehti 16/78.

Jäsenistön kannalta tärkeimpänä olikin pitää talvipäivien sisältä monipuolisena ja samalla osallistumismaksu mahdollisimman alhaisena. Osallistumismaksuun piti sisältyä ruokailu, juoma, materiaalit ja tilaisuudet. Esimerkiksi Kajaanin Talvipäivätalousarvio liikkui jopa 12 000 markassa.¹²⁷ Avustuksilla ja osallistumismaksuilla pystyttiin kuitenkin kattamaan majoituksesta ja ruokailuista syntyneet kulut.¹²⁸

Majoitustiloina käytettiin kouluja. Se asetti opettajaksi opiskelevat hankalaan asemaan: Talvipäivät olivat nimittäin "jo tuohon aikaan riemukkaita tilaisuuksia"¹²⁹ ja virallisen keskustelun ohessa ja lomassa osattiin ottaa myös rennosti ja juhlia. Kajaanin Talvipäiväjärjestäjien kirjeessä kerrotaankin tosin hieman virnistellen

*"Alkoholin käyttöön ja järjestyshäiriöihin tullaan kiinnittämään erityistä huomiota. [...] Vanhan tavan mukaan osallistujien on raahattava makuupussi tai vastaava kapine mukanaan. Muistuttaisimme myös yöpukupakosta, puuttumisesta ankarasti rankaistaan."*¹³⁰

Samalla talvipäivät muodostivat tulikokeen tuleville kansankynttilöille. Jäsenkirje vuodelta 1976 kertoo, että joskus onnistuttiin jopa yli odotusten: *"innostavat ja*

¹²⁷ Kajaanin Talvipäivien talousarvio, Kajaani 23.-25.3.79, SOOLA. Olisi ollut suuri osa SOOL varsinaisen toiminnan budjetista.

¹²⁸ Järjestämisessä ei tavoiteltu voittoa, tuotoilla katettiin kustannukset. Järjestäjät saivat alennusta. Kajaanin talvipäivien osallistumismaksuksi muodostui 50 markkaa, Kajaanin talvipäivien talousarvio 1979, SOOLA.

¹²⁹ Olli Luukkaisen mukaan. Materiaali tekijän hallussa.

¹³⁰ Kirje Kajaanin Talvipäiväjärjestäjiltä 1979, SOOLA.

selvästi SOOLin toimintaa eteenpäinvievät olivat Talvipäivät Oulussa. Opettajaksi opiskelevien Talvipäivissä on näköjään tapahtunut pieni laadullinen kehitys: talvi- ja syyspäivien ryyppyreissut suuntautuivat yhä enemmän ja enemmän tietojen, kokemusten ja taitojen välittämiseen. Tästä oli hyvänä esimerkkinä Rauhankasvatusseminaarin suuri osanottajamäärä. Myös majapaikalla käyttäytyminen sujui ilman kummempia häiriöitä. ¹³¹

Vuoden 1980 Jyväskylän Talvipäivät eivät sujuneet yhtä mukavasti: majoituspaikkana toimineesta koulusta oli hävinnyt Talvipäivien aikana oppilaitten valmistamia ja näytteillä olleita käsitöitä. SOOLin kannalta asia tuli esille kiusallisesti Opettaja-lehden 17/1980 mielipidekirjoituspalstalla, jossa nimimerkki Opettajakeskeinen nynnä kirjoitti otsikolla "Tuleva opettajatodellinen kasvattaja?"¹³² narkästyneenä tapahtuneesta ja sen ristiriitaisuudesta Talvipäivien sisällöllisten ajatusten kanssa. Seuraavassa Opettaja-lehdessä olikin jo SOOLin hallitukselta vastine ja pahoittelut tapahtuneen johdosta.

Talvipäivät toimivatkin kaikessa riemukkuudessaan kuitenkin voimakkaana sosiaalistajana. Ne myös määrittivät SOOLin toimintaa ja toiminnan muutosta varsin näkyvällä tavalla: vuodesta 1972 alkaen SOOLin uusi edunvalvonnallinen rooli näkyi myös Talvipäivillä seminaarien ja koulutuspoliittisten teemojen käsittelynä. Niinpä päivien virallisella osuudella saatiin kuunnella korkeita koulutuspolitiikan asiantuntijoita ja samaistuttiin omaan rooliin tulevana yhteiskunnan vaikuttajana, ammatillisena asiantuntijana; vapaa-aikana oltiin tietoisesti nuoria opiskelijoita ja myös toimittiin sen mukaisesti.

Näin ollen Talvipäivät edistivät kirjoittamattomien sääntöjen ja siten epävirallisen sosiaalistamisen normistoa –vahvistaen siinä sivussa varsinaista sääntöihin kirjattua toimintaa ja toimintaperiaatteita. Epävirallinen vaikutuskanava olikin paras ja vaikuttavin kanava toiminnan jatkuvuuden ylläpitämiseen ja järjestöroolin niin kutsuttuun uusintamiseen. Vesa Puuronen on tutkimuksessaan päätenyt tulokseen, että uusintaminen on järjestön näkökulmasta välttämätöntä, koska niin opitaan

¹³¹ Jäsenkirje 3/76, kirjoittanut pääsihteeri Marita Nygren, SOOLA.

¹³² Opettaja-lehti 17/81; 18/81.

normeja, jotka vaativat kunnioittamaan vallitsevaa työnjakoa ja suojaavat vallitsevaa järjestystä. Samalla opitaan myös puhumaan oikein ja esittämään asiansa sujuvasti.¹³³

Yhteenkuuluvuutta koetettiin rakentaa myös yhteisen, näkyvän ja konkreettisen tunnuksen avulla. Vuoden 1978 hallitus julisti kilpailun liiton logosta. Vastaukseksi saatiin kolme ehdotusta, joista hyväksyttiin pääsihteeri Ruotsalon esitys *"kirjainyhdistelmä SOOL ja tunnistetiedot, tekstimalli OAJ:n vastaavasta kehitellen"*¹³⁴. Logoa ei kuitenkaan otettu käyttöön tai ainakaan sitä ei näy säilyneessä arkistomateriaalissa.

Vaikka vuonna 1972 linjattiin¹³⁵, että Talvipäivät voisivat olla enemmän seminaarityyppinen ratkaisu, säilyivät ne pitkään myös yhteisenä ajanvietteenä.¹³⁶ SOOLin toiminnassa Talvipäivien järjestämisen suhteen korostuikin tutkittavalla ajanjaksolla se, että ne pyrittiin järjestämään aina hyvässä hengessä, kompromisseja tehden. Tärkeintä oli, ettei toimintaa ohjattu ylhäältä ja että päivien suunnittelusta ja sisällöistä saattoivat vastata jäsenjärjestöt itsenäisesti.

Talvipäivien roolina oli toimia jäsenistöä varten, mutta samalla päivien avulla saatiin myös näkyvyyttä niin opettajankoulutuksen kysymyksille kuin SOOLin toimintaan yleisestikin. Erityisesti liittokokouksissa hyväksytyt kannanotot ja julkilausumat ottivat usein kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja SOOL sai näkökulmansa ja mielipiteensä usein myös Opettaja-lehdessä.¹³⁷ Kiinnostusta päiviin lisäsi se, että paikalle saatiin hankittua alan asiantuntijoita. Vuoden 1972 Syyspäivillä Turussa alustajana oli SOL:n Voitto Ranne, Opetusneuvos Veikko Kiuru oli puolestaan läsnä

¹³³ Puuronen 1987, s. 68-75.

¹³⁴ Hallituksen kokous, pöytäkirja 25.2.1978, Oulu, SOOLA.

¹³⁵ *"SOOL oli alun perin liitto, jonka tuli tarjota jäsenilleen rientoja. Tällaisia olivat syys- ja talvipäivät. SOOLin toimintaa ohjaa nykyisin voimakas yhteiskuntatietoisuus, halu ja tarve vaikuttaa asioiden kulkuun. Opiskelijoiden viimeaikaiset hallinnon- ja tutkinnonuudistusvaatimukset ovat tästä hyvinä esimerkkeinä. Myös SOOL on joutunut tarkistamaan tavoitteitaan. Enää eivät pelkät yhteiset kokoontumiset yhteisiin rientoihin riitä. Tällä hetkellä tarvitaan tehokasta etujärjestötoimintaa, jotta opettajankoulutuskysymyksissä päädyttäisiin opiskelijoiden kannalta onnekkaisiin ratkaisuihin."* Puheenjohtaja Kiesiläinen Opettajain-lehdessä, 27.10.1972.

¹³⁶ Talvipäivät Turussa vuonna 1978 sisälsi kaikki elementit – oli seminaari, maalauskilpailua ja cup-ottelu, Opettaja-lehti 16/78.

¹³⁷ SOOLin näkyvyys Opettaja-lehdessä rajoittui Talvi- ja Syyspäiväreportaaseihin. Yleensä myös Talvipäivien julkilausumat esitettiin lehdessä. Harvemmin lehdestä saatiin lukea muita kuulumisia SOOLista tai SOOLin toiminnasta, Katso esimerkiksi 43/1970, 12/1972, 49/1972.

vuoden 1974 Talvipäivillä Hämeenlinnassa ja Helsingissä vuonna 1972 puheenvuoron käytti silloinen opetusministeri Ulf Sundqvist.¹³⁸

3.4. Muita roolisuorituksia

SOOLin toimintatavasta pitivät huolen käsikirjoitus ja näyttämö. Liiton tarvitsi kuitenkin aktiivisesti harjoitella omaa rooliaan sekä osittain vielä etsiäkin sitä. 1970-luvun alussa uusin säännöin muokattu olotila ei ollut pysyvä ja saavutettu, vaan yhteiskunnan muuttuessa myös vaatimukset SOOLin roolin suhteen muuttuivat. Viestin tästä piti kuitenkin kulkea liiton ylimmältä tasolta alimmalle asti. Mahdollisuuden tähän antoi vuosittaisten suurtahtumien Talvi- ja syyspäivien lisäksi säännöllisen ja toimivan tiedotustoiminnan järjestäminen.

Toiminnasta tiedottaminen ja jäsenistön aktivoiminen tilaisuuksiin onkin aina vaikein ja haastavin tehtävä. Oiva Valavaara esitti Yhdistystoiminnan käsikirjassaan vuodelta 1973 järjestölehden erääksi merkittävimmistä *”jäsenten viihtyvyyden vaalimisen menetelmistä, sillä niissä [lehdissä] aloittelevat kynäilijät saavat tilaisuuden itsensä kehittämiseen ja ne saattavat olla merkityksellisiä yhdistyksen historiankin kannalta.*¹³⁹ Itse asiassa järjestön omalla lehdellä ajankohtaisista asioista ja tapahtumista ilmoittamisen eli järjestön tekemän näkymättömän työn näkyväksi tekemisen lisäksi oli tärkeä rooli yhteenkuuluvuuden synnyttämisessä ja ryhmään sosiaalistamisessa.¹⁴⁰ SOOLin oman lehden sivuilla synnytettiin termi *soolilainen*: järjestölehti pyrki muokkaamaan jäsenistön kuvaa siitä, millainen olisi ihannejäsen. Aluksi lähdettiin kuitenkin liikkeelle tiedotteesta ja suorasta informoinnista.

”On ilmennyt epäselvyyttä SOOL tiedotteen suhteen. Tässä hieman lisäselvitystä. SOOL -tiedote on SOOL:n informaatiokanava. Se sisältää pöytäkirjaotteita, lausuntoja ja tiedoksiantoja yms. jäsenyhteisöiltä ja SOOL:n hallitukselta. Mallia otetaan SYL -tiedotteesta. Se ei siis ole mikään novellijulkaisu, vaan SOOL:n

¹³⁸”SOOLin talvipäivät Oulussa“, Ylioppilaslehti 10/76.

¹³⁹ Käsikirjan sivuilta voi myös lukea tarkat ohjeet lehden kuvittamisesta ja taittamisesta alkaen. ”Kansi ja tekstisivut kiinnitetään toisiinsa lehden vasempaan reunaan tehtyjen reikien kautta pujotetulla silkkinyörillä“, Valavaara 1973, s. 184-185.

virallinen tiedotuskanava. On vihdoin aika kunkin jäsenyhteisön tietää, mitä muissa vastaavissa laitoksissa tapahtuu.“, kirjoitti jäsenkirjeessä SOOL -tiedotetta julkaiseva pääsihteeri.¹⁴¹ Opastamisen lisäksi pääsihteeri toivoi samaisessa kirjeessä järjestöjen lähettävän jatkossa pöytäkirjoja ja muuta materiaalia SOOLin hallitukselle. Tiedote oli tarkoitus lähettää kaikille sekä SYL:iin, suurimpiin ylioppilaskuntiin ja SOOL:n mahdollisille tuleville jäsenille.¹⁴²

Tiedotteiden sisältönä vuosien varrella olivat hallituksen jäsenten yhteystiedot, kokouskutsut, katsaus SOOLin toimintaan ja tulevaisuuteen sekä otteita jäsenjärjestöjen pöytäkirjoista. Välillä tiedotteissa oli myös huhuja koskien Talvipäiviä ja ne sisälsivät SOOLin liittokokouksen antamia julkilausumia. Tiedotteiden sisällössä alkoi kuitenkin näkyvä muutos: vuosien mittaan tiedotteisiin ilmestyi laajoja kirjoituksia ja alussa karsastettuja novelleja. Niinpä tultaessa vuoteen 1974 ilmestyy ensimmäinen SOOLI päätoimittajanaan SOOLin silloisen hallituksen tiedotusvastaava Hannu Simola yhdessä turkulaisten opettajaksi opiskelevien kanssa.¹⁴³

Lehden tavoitteeksi todettiin kaksi päämäärää ja niiden saavuttaminen: lehti oli yhdysside eri puolilla maata opiskelevien välille ja sen tarkoituksena oli antaa kokonaiskuva siitä, mikä oli nykytilanne opettajankoulutuksessa ja miten alaa olisi tullut kehittää ja mitkä olivat tulevaisuudennäkymät. *“Meidän on nähtävä koulutuksemme kehittäminen eräänä yhteiskunnallisena kamppailukysymyksenä, jossa vastakkain jälleen kerran asettuvat edistys ja taantumus.*“ Samainen taidolla taitettu ja kuvitettu lehti sisälsi myös artikkelin *“Mikä on SOOL“*, minkä oli kirjoittanut SOOLin hallituksen järjestöpoliittinen sihteeri. Artikkelin mukaan *“liiton tarkoituksena on edistää tulevien opettajien yhteistä toimintaa koulutuksen kehittämiseksi, valvoa heidän oikeudellisia etujaan ja toimia heidän yhteiskunnallisen asemansa ja työolosuhteittensa parantamiseksi”*. Liiton lehden uusi ilme ja tekemisen ote kertoivat myös liiton toiminnan muutoksesta.

¹⁴⁰ Valavaara 1973, s. 181; Loimu 2000, s. 355-368.

¹⁴¹ *”Suomen opettajaksi opiskelevien liiton julkaisu.. Toimituksesta vastaavat Hannu Simola sekä lukuisa joukko turkulaisia opettajaksi opiskelijoita”*, SOOLI 1/74.

¹⁴² *ibidem*.

¹⁴³ Kirjoittanut Rauno Kurki, Emt, s. 7.

Valitettavasti SOOLia ei ole säilynyt yhtä numeroa enempää arkistossa, joten ei voida varmuudella todeta, ilmestyykö se ensimmäisen numeron jälkeen enää ollenkaan. Ainakaan seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaan ei ole kirjattu SOOLista aiheutuvia kuluja tai tuottoja. Ongelmalliseksi kysymyksen SOOLin kohtalosta tekee myös se, että ainakin ensimmäinen numero oli toimitettu erityisesti turkulaisten toimesta.¹⁴⁴ Oli SOOLin rooli lopulta mikä tahansa, herätti se kuitenkin ajatuksen yhteisestä lehdestä ja tuo ajatus jäi vahvana elämään, koska vuonna 1977 ilmestyi neljä numeroa SOOLin hallituksen julkaisemaa lehteä. Sen nimi tosin oli muuttunut SOOLista SooliBooliksi¹⁴⁵.

SooliBoolista vuodelta 1977 on säilynyt kolme lehteä neljästä. SOOLiin verrattuna SooliBoolissa oli enemmän kuvitusta ja se oli lehtimäisempi kuin edeltäjänsä.¹⁴⁶ Ensimmäisen numeron pääkirjoituksessa tosin todettiin: *“SooliBooli ei pyrikään olemaan mikään ‘uutislehti’, joka vanhenee nopeasti. SB:ssa käsiteltävät kysymykset ovat ajankohtaisia aina ja SB pyrkii olemaan käsittelemissään kysymyksissä ikään kuin jäsenyhdistysten toimintaa ohjaava tekijä. [...] On tärkeää, että mahdollisimman moni voisi tutustua SB:iin ja että niistä kysymyksistä, joita SB:ssa käsitellään keskusteltaisiin opettajainkoulutuslaitoksilla.”*

Vuoden 1977 SooliBoolin toimittamisesta vastasi SOOLin pääsihteeri Mikko Ruotsalo hän antoi oman voimakkaan panoksensa lehden aseman vakiinnuttamiseksi: lehdessä ilmestyi pääsihteerin palsta, siinä oli haastatteluja ja monipuolisia artikkeleita opettajankoulutuksen kysymyksistä.¹⁴⁷

Lehden toimitussääntö hyväksyttiin kuitenkin vasta vuonna 1980¹⁴⁸. Niinpä lehden toimittaminen ennen toimitusohjesäännön hyväksymistä oli kiinni yksittäisten henkilöiden aktiivisuudesta ja kiinnostuksesta. Kysymykseksi muotoutuivat kuka lehteä toimittaa ja millainen lehden tulisi olla. Vuosien mittaan kokeiltiin erilaisia

¹⁴⁴ Eli vaikka lehden toimittamista olisikin jatkettu, se ei näy SOOLin arkiston asiakirjoista.

¹⁴⁵ SOOLA, asiakirjat 1971-1981, SOOLA.

¹⁴⁶ SOOLIBOOLin jutut ovat lyhentyneet.

¹⁴⁷ SooliBooli 1, 2, 4/77, SOOLA.

¹⁴⁸ 1.1.1980, SooliBoolin toimitussääntö, SOOLA.

versioita - muun muassa SooliBooli-lehden toimituskunta pyrittiin valitsemaan eri jäsenjärjestöistä. Tämä ei kuitenkaan toiminut.¹⁴⁹

Vasta tultaessa vuoteen 1980 SooliBoolin julkaiseminen alkoi olla kannattavaa. *"SooliBooli 2/77 on maksanut liitolle painatuskuluina yli 500 mk. [...] Valitettavasti liiton taloudellinen tila ei salli lehdestä muodostettavana kaikille jäsenyhdistysten jäsenille tulevaa "jäsenetulehteä", siksi ainejärjestöjen tulisi maksaa siitä 50 penniä kappale liitolle. SooliBooli 2/77 on kaikilta maksamatta."* Kulujen ollessa mittavat, niin ilmeisesti painos otettiin aina minimitason mukaisesti.

Lehden toimittamisessa tapahtuneet muutokset kertovat omaa kieltään SOOLin roolin muuttumisesta ja toisaalta tuon uuden roolin omaksumisesta. Aluksi näkyvyys Opettajain-lehdessä¹⁵⁰ vähensi tarvetta julkaista omaa lehteä. Sitten SOOL-Tiedote toimi hyvänä yksipuolisena tiedotuskanavana, joten jäsenjärjestöt eivät lähettäneet juttuja. Lehden toimittaminen itsessään oli jo haasteellinen ja aikaa vievä tehtävä, joten se oli kiinni henkilökohtaisista intresseistä. Lisäksi lehden toimittaminen oli riippuvaista taloudellisesta tilanteesta, sillä se on järjestön toiminnan muodoista se, joka vie eniten rahaa.¹⁵¹ Toisaalta SOOLin toimintamallien vakiintuessa heräsi kysymys myös lehden roolista ja vaikuttavuudesta. Uusi vuoden 1972 sääntöjen mukainen edunvalvonnallinen rooli vaati kaikkien liittoon kuuluvien yhteisen lehden, jonka sivuilla saatettiin käsitellä kaikille yhteisiä asioita. Samalla lehti loi kuvaa ihanne- soolilaisesta.

¹⁴⁹ Syysliittokokous 25.-26.10. 1980, Savonlinna, SOOLA.

¹⁵⁰ Vuosina 1971-1973 SOOLilla oli Opettajain-lehdessä oma palsta.

¹⁵¹ Tuloslaskelmassa vuodelta 1980 SooliBoolin kulut olivat 1400 markkaa ja muuhun tiedotukseen 536,50 markkaa, Savonlinna 1980, SOOLA.

4. Yhdessä vai Yksin – SOOL yhteistyötä tekemässä

4.1. SOOL ja toiset opiskelijajärjestöt

SOOLin luonne oli kaksitahoinen. Samalla kun se toimi jäsenyhdistyksiensä edunvalvojana ja kattojärjestönä, sillä oli laajat yhteydet toisiin järjestöihin. Se vaikutti ja siihen vaikutettiin. Tämä muodosti myös omat vaatimuksensa SOOLin toiminnalle: SOOLin toiminnan säilymisen ja vakiintumisen kannalta tärkeintä oli vastata uusiin haasteisiin. Niinpä muutosten keskellä SOOL kohtasi muun muassa kysymyksen yhteistyöstä ja sen tekemisestä. Miten toimia opettajaksi opiskelevien etujärjestönä toisten opiskelijajärjestöjen ja poliittisten järjestöjen kentässä sekä miten reagoida uusien toimijoitten esimerkiksi voimistuvan ay-liikkeen mukaan tuloon? Toiminnassa jouduttiin tekemään kompromisseja, myönnytyksiä, mutta myös osattiin vaatia ja ajaa jäsenistölle tärkeitä asioita. Opettajaksi opiskelijoina soolilaisilla olikin kuin aitiopaikka tarkkailla koulutuksen kentällä tapahtuvia muutoksia. Samalla toimintaa rajoitti kuitenkin SOOLin toiminnan keskittyminen opettajankoulutuksen, opetuksen ja koulutuksen erityiskysymyksiin.

Ajan tavan mukaisesti SOOL myös liittyi jäseneksi Suomi-Neuvostoliitto -seuraan, Rauhanpuolustajiin, Suomi-Vietnam -Seuraan ja Suomi –Chile -Seuraan. Yhteistyötä tehtiin myös Pohjoismaisen opettajaopiskelijajärjestön, Blivande lärarnas Riksförbundin kanssa, jonka kokouksiin osallistuttiin.¹⁵² Vuonna 1977 SOOL järjesti myös matkan Neuvostoliittoon. Matkalla tutustuttiin neuvostoliittolaiseen koulutusjärjestelmään.¹⁵³

Kevään 1976 toimintasuunnitelmassa yhteistyötä toisten järjestöjen kanssa alettiin hahmottaa ensimmäisen kerran uudelle perustalle: *”Yhteistoiminta muiden opiskelijajärjestöjen (Suomen auskultantit ry, SLOL, SYL) ja opettajien ammattijärjestöjen sekä muiden demokraattisten järjestöjen kanssa on välttämätöntä. On pystyttävä yhteistyöhön yli puoluerajojen [...] enää ei*

¹⁵² SOOLH, toimintakertomus 1972-73, SOOLA.

¹⁵³ SooliBooli 3/77 kirjoitti matkasta ylevin sanoin, SOOLA.

*opettajankoulutuksessa riittää pelkkä rakenteellinen uudistus vaan suurta huomiota on kiinnitettävä koulutuksen sisällölliseen uudistamiseen.*¹⁵⁴

Vuonna 1981 SOOL ja SA yhdistyivät. Ennen tätä oltiin vierailtu puolin ja toisin kokouksissa ja tapahtumissa, suunniteltu toimintaa yhdessä ja osallistuttu yhdessä seminaareihin ja muihin koulutuksen tapahtumiin. Toiminnan lähentymistä tapahtui koko tarkasteltavan kauden ajan ja liittojen yhdistymisestä puhuttiin jo vuodesta 1972 alkaen. Idea yhdistymiseen tuli, kun SOL ja OK yhdistyivät. Ensimmäisen kerran Suomen Auskultanttien ja Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton Yhteistyösopimus solmittiin Oulussa vuonna 1976 ja solmitulla sopimuksella molemmat liitot ilmaisivat yhteistyöhalukkuutensa ja samalla sopimus oli päätös pyrkiä tehokkaasti kehittämään yhteistä toimintaa.¹⁵⁵ Samana vuonna solmittiin myös yhteistyösopimus OAJ:n kanssa.¹⁵⁶

Yhdistyminen olisi periaatteessa voinut tapahtua jo aiemminkin, mutta organisatorinen uudistus on aina raskas prosessi. Liittojen täytyi päättää talouden kysymyksistä sekä siitä, miten turvattaisiin järjestöllisten oikeuksien, etuuksien, päätäntävällän säilyminen yhdistymisen jälkeenkin. Myös liiton sisällä käyty poliittinen keskustelu vuosina 1973-1975 hidasti yhteistyölinjan löytämistä. Vaikeuksia yhdistymisen tiellä tuottivat myös molempien järjestöjen jäsenjärjestöjen rekisteröimättömyys: ilman jäsenjärjestöjen rekisteröitymistä ei voitu perustaa myöskään rekisteröityä liittoa.¹⁵⁷ Liittojen sääntöuudistukset astuivat voimaan lopulta vuosina 1975 Auskujen ja vuonna 1979 SOOLin osalta.¹⁵⁸

Yhdistymissuunnitelmia ja neuvotteluja käytiin kahden mallin välillä. Vaihtoehdossa A olisivat SOOL ja SA jääneet entiselleen, mutta olisi perustettu yhteinen kattojärjestö. Malli B taas oli suoran yhdistämisen vaihtoehto. Siinä purettiin vanha SOOL ja perustettiin kokonaan uusi SOOL. Uuden SOOLin hallituksessa olisi soolilaisilla ja auskuilla minimikiintiöt ja kaikki palvelut olisivat yhteiset.¹⁵⁹ Neuvottelut saatiin päätökseen ja lopulta 25 huhtikuuta 1981 pidettiin SOOLin

¹⁵⁴ Hallituksen kokous Jyväskylässä 25.1.1976; Jäsenkirje 1/76.

¹⁵⁵ 28.3.1976 kirjattu Yhteistyösopimus, SOOLA.

¹⁵⁶ Opettaja-lehti 8/76.

¹⁵⁷ Loimu 2000, s. 110-113.

¹⁵⁸ Opettaja-lehti 48/75; Toimintakertomusluonnos vuodelta 1980, SOOLA.

perustava kokous Akava-talossa. Ylimääräinen liittokokous oli ohi parissa tunnissa: vanha SOOL purettiin ja heti perään pidettiin Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto ry:n perustamiskokous. Mukana kokouksessa oli 23 osanottajaa molempien yhdistyksien jäsenjärjestöistä sekä OAJ:n järjestösihteeri Paavo Manninen¹⁶⁰ SOOLin perustavina jäseninä olivat Helsingin Auskultantit ry, Peduca Ry ja Kopeda ry. Kokouksessa hyväksyttiin säännöt ja valittiin puheenjohtajaksi Taina Kaivola sekä pääsihteeriksi Heikki Mäkelä.¹⁶¹

Muiden opiskelijoiden silmissä opettajaksi opiskelevat koettiin omaksi tiiviiksi ryhmäkseen, joiden koulutuksesta ei tiedetty ja joiden roolina oli vain kasvattaa joko "opettajia tai byrokraatteja", kuten Ylioppilaslehti¹⁶² otsikoi kasvatustieteellisen tiedekunnan esittelyn vuonna 1980.¹⁶³ Toisaalta on muistettava, että pitkään opettajankoulutus oltiin järjestetty omissa erillisissä seminaareissaan ja näin kasvatustieteelle oli muodostunut oma, ehkä jopa ulkopuolinen roolinsa, yliopiston sisällä. Niinpä myös näkyvyys Ylioppilaslehdessä oli heikko: SOOLia koskevia juttuja julkaistiin koko tarkasteltava ajanjaksona 1971-1981 vain kaksi.¹⁶⁴

Myös SOOLin yhteydenpito Suomen Ylioppilaskuntien liittoon oli vähäistä. Vuonna 1972 keskusteltiin SOOL:n yhteyksistä SYL:oon ja todettiin voimaperäisen vaikuttamisen olevan mahdollista vain niissä tapauksissa, jolloin on esitettävänä valmiiksi pohdittu asia kuten "liitollemme valmistuvan opettajankoulutusohjelman tunnetuksi tekeminen".¹⁶⁵ Kaikki entiset puheenjohtajat myös korostivat tätä vastauksissaan. SYL:n toiminta nähtiin hyödyllisenä erityisesti opintososiaalisissa kysymyksissä, mutta SOOLin toiminnan keskittyessä erityisesti koulutuspoliittisiin kysymyksiin jäi yhteydenpito Kaivolan sanoin vähäiseksi:

¹⁵⁹ Sopimusluonnos 11.2.1981, SOOLA.

¹⁶⁰ OAJ:n edustaja tervehti liittokokousväkeä. OAJ myös maksoi kokoukseen osallistuneille päivärahan sekä matkakorvauksen. Liittokokousasiakirjat 25.4.1981, SOOLA.

¹⁶¹ Liittokokousasiakirjat 25.4.1981, SOOLA; Lappalainen 1998, s. 251.

¹⁶² Lehti oli Suomen Ylioppilaskuntien Liiton, SYL:n, pää-äänenkannattaja. Sundbäck 1991, s. 16.

¹⁶³ Osa 4 kasvatustieteellinen osasto, "Kasvattajien kaksijako: opettajia tai byrokraatteja", Ylioppilaslehti 8/80.

¹⁶⁴ Numero 17/76; 18/76 Talvipäivät Oulussa.

¹⁶⁵ SOOLH kokouspöytäkirja 25.2.1972.

*“Meillä oli joitakin yhteisiä seminaareja ja tilaisuuksia, mutta yhteydenpito oli väljää. Syllin rooli oli niin erilainen ja paljon laajempi. Me keskityimme opettajaksi opiskelevien opintojen sisältöihin ja järjestämiseen liittyviin kysymyksiin.”*¹⁶⁶

Lisäksi SYLin toiminta keskittyi aina vuoteen 1976 asti varsin puoluepoliittisiin kysymyksiin.¹⁶⁷ Mutta siinä missä poliittisuus hajotti opiskelijoiden yhtenäisyyttä, opintososiaaliset kysymykset yhdistivät kaikkien alojen opiskelijoita. Tästä johtuen yhdistäväksi ja merkittäväksi tekijäksi SYL:n ja SOOLin välille, SOOLin näkökulmasta katsottuna, muodostui vuoden 1976 suuri SYLin organisoima mielenosoitus ja luentolakko, johon soolilaisiakin kehoitettiin osallistumaan¹⁶⁸

Vuoden 1972 opintotukilain mukaisesti opintotuki jakaantui opintorahaksi ja opintolainaksi. Käytännössä opintotuki painottui voimakkaasti lainanottamiseen ja aiheutti siten opiskelijoiden velkaantumisongelman ja lisäsi vaatimuksia opintorahaosuuden kohottamisesta.¹⁶⁹ Valtiontalouden tilan kiristymisen 1970-luvun öljykriisin seurauksena esti kuitenkin opintorahan merkittävät korotukset. Samalla kasvoi pankkien tyytymättömyys opintolainojen korkohyvitykseen, mikä sai ne osaksi rajoittamaan myönnettävien opintolainojen määrää. Tämä herätti suurta närää opiskelijoiden keskuudessa ja aikaansai myös laajan mielenosoituksen, josta Ylioppilaslehti kirjoitti: *“Vain yhteisellä kamppailulla saamme tavoitteet toteutettua! Vain opiskelijoiden voimakas toiminta järjestöjensä kautta, vaatimusten esittäminen ja niiden puolesta kamppailu voivat edesauttaa ja ratkaista näitä ongelmia.”*¹⁷⁰ SOOLin vaatimus puolestaan kuului “Opiskelumahdollisuudet on turvattava kaikille!” sekä “Opintolainat on myönnettävä pankeista täysmääräisinä!”¹⁷¹

Kun SOOLin asema järjestökentässä vakiintui, alkoi uusi kausi yhteistyössä myös SYLin kanssa. Vuoden 1977 SooliBoolissa oli kirjoitus SOOLin luonteesta järjestönä. Kirjoituksessa kritisoidaan suurien ylioppilaskuntien tehottomuutta opettajaopiskelijoiden näkökulmasta ja painotetaan SOOLin roolia opettajaopiskelijoiden omana järjestönä: *“Kuitenkaan monia tuhansia opiskelijoita*

¹⁶⁶ Kyselyiden vastaukset tekijällä.

¹⁶⁷ Sundbäck 1991, s.139-145.

¹⁶⁸ Jäsenkirje 6/76, SOOLA.

¹⁶⁹ Autio 1995, s. 126.

¹⁷⁰ Ylioppilaslehti 23/76.

kokoavat ylioppilaskunnat eivät kykene riittävästi ajamaan eri opintoalojen opiskelijoiden välittömiä etuja.¹⁷²

Vielä samana vuonna SooliBoolin neljännessä numerossa SOOLin pääsihteeri otti pääkirjoituksessaan kantaa SYL:n toimintaa koskien: *“Jos [Suomen Ylioppilaskuntien] liitosta aiotaan tehdä poliittisten opiskelijajärjestöjen pikkupoliitikkojen hiekkalaatikko, pitää tähän toki saada ensin liiton jäsenistön lupa.*”¹⁷³ Seuraavassa SOOLin hallituksen kokouksessa käsiteltiin SYL:n järjestösihteeri Vesa Lepistön esittämä oikaisuvaatimus, päivätty 19. joulukuuta 1977, koskien SooliBooli-lehdessä 4/77 ollutta kirjoitusta “Liittokokouksesta selvä suunta eteenpäin”. Vaatimuksessaan Lepistö esitti, että *“SooliBooli-lehdessä pääsihteerin palstalla esitetyt väitteet SYL:sta ovat täysin perättömiä ja että SYL valittaa, että liitostamme on annettu jäsenistöllemme tällä tavoin harhaanjohtava kuva. [...] Yhteistoiminnassaan SYL luonnollisesti kunnioittaa toisten järjestöjen itsenäisyyttä eikä puutu niiden sisäisiin kysymyksiin*”.¹⁷⁴ Hallitus päätti käsitellä oikaisuvaatimuksen hallituksen kokouksessa, eikä sen katsottu aiheuttavan muita toimenpiteitä.¹⁷⁵

Myös Suomen Lastentarhanopettajiksi opiskelevien Liiton, SLOLin kanssa tapahtui lähentymistä tutkittavana aikana, koska peruskoulu-uudistus toi mukanaan myös kysymyksen 6-vuotiaiden koulunkäynnistä. Myös opettajaksi opiskelevien tutkintoon sisältyvä opetusharjoittelu oli liittoja yhdistävä tekijä. Lastentarhaopettajakoulutus haluttiin myös yliopistotasoiseksi koulutukseksi ja OAJ:n vaikutuksesta ihanteena oli puolueeton, monitaitoinen opettaja, joka pystyi ja jonka tuli osata tehdä yhteistyötä opetusalaista riippumatta.¹⁷⁶

Tosin SLOLin ja SOOLin yhteistyö ei ollut mitenkään säännöllistä, koska kaikki kyselyyn vastanneet puheenjohtajat eivät muistaneet yhteistyöstä paljoakaan. Taina Kaivola, joka toimi SOOLin puheenjohtajana vuonna 1981 tosin kertoi, että hänen

¹⁷¹ Liiton hallituksen julkilausuma 18.9.1976, SOOLA.

¹⁷² “Soolin järjestöluonteesta”, SooliBooli 1/77, SOOLA.

¹⁷³ Pääkirjoitus, SooliBooli 4/77, SOOLA.

¹⁷⁴ Oikaisuvaatimus 19.12.1977, SOOLA.

¹⁷⁵ 25.2.1978 SOOLH kokouspöytäkirja, SOOLA.

¹⁷⁶ Opettajain-lehti 15-16/73.

kautensa loppuvaiheessa olisi ollut keskusteluja yhteisistä Talvipäivistä.¹⁷⁷ Varsinaisessa toiminnassa yhteistyön muodot Suomen lastentarhanopettaja-opiskelijoiden liiton kanssa eivät olleet vielä muotoutuneet, mutta yhteistyön muotoja alettiin voimakkaasti etsiä tultaessa 1980-luvulla ja kun saatiin yhteistyö Auskultanttien kanssa järjestettyä. Arkistoista voikin löytää vain muutamia mainintoja SLOLin osallistumisesta SOOLin toimintaan: tutkinnonuudistus-seminaarin lisäksi SLOL tervehti SOOLia liittokokouksissa.¹⁷⁸

SOOLin järjestöpoliittinen kannanotto annettiin vuonna 1978 ja sen tarkoituksena oli jäsentää SOOLin tehtäviä, joita olivat muun muassa ottaa järjestönä kantaa yleisiin opiskelijoita koskeviin kysymyksiin ja etenkin luokanopettajakoulutusta koskeviin kysymyksiin sekä edustaa opettajaksi opiskelevien yhteistä mielipidettä. Läpi koko tutkittavan kymmenvuotiskauden yhteyksien lisäämistä toisiin opiskelijajärjestöihin toivottiin lisäävän.

Yhteistyötä kuitenkin rajoitti SOOLin toiminnan keskittyminen varsin kapea-alaiselle opettajankoulutuksen erityiskysymysten sektorille: yhteistyön muotoja toisten opiskelijajärjestöjen kanssa oli vaikea löytää. Aitoa lähestymistä tapahtuikin vain opettajaopiskelijoiden oman järjestökentän sisällä. Tosin, kun toimintaan saatiin enemmän rahaa ja samalla enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa, alettiin yhteistyötä rakentaa myös opettajankoulutusyksiköiden ulkopuolelle sekä samalla kritisoida toisten opiskelijajärjestöjen toimintaa. Enää yhteistyötä toisten opiskelijajärjestöjen kanssa ei nähty Liiton oman toiminnan kannalta merkittävänä: uskottavuus haettiin ammattijärjestöiltä, ei enää opiskelijaliikkeeltä.

Tutkittavalla kaudella soolilaisten itseymmärrys ja se, mihin joukkoon opettajaksi opiskelevat itsensä mielsivät, vahvistui. SOOLista muodostui erityisesti SOOLin ja SA:n yhdistyttyä kaikkien Suomen opettajankoulutuslaitosten opiskelijoiden oma, yhteinen järjestö, jolla oli myös todellista vaikutusvaltaa jäsentensä silmissä. Kuten Mikko Ruotsalo SooliBoolin vuonna 1977 pääkirjoituksessaan totesi ja lainasi omien sanojensa mukaisesti leikillisesti Woody Guthrien laulun sanoja *’Sua en mä pelkää,*

¹⁷⁷ Myös Kärnä ja Luukainen vastasivat samansuuntaisesti. Kyselyn vastaukset tekijällä.

¹⁷⁸ Tervehdyksessä SLOL toivoi tulevaisuudessa ”entisestään lisääntyvää yhteistyötä liittojen välille”, 25.4.1981 liittokokousmateriaali, SOOLA.

*mä kuulun liittoon, joka taistelee!*¹⁷⁹ Aikaisemmin moista yhtä omahyväistä ja Liiton asemaa korostavaa lausuntoa ei olisi voinut edes antaa.

4.2. Tutkinnonuudistus - kamppailua opettajaksi opiskelevien puolesta

Koulutukseen kohdistuu pysyvä yhteiskunnallinen mielenkiinto. Se valikoi yksilöitä yhteiskunnallisiin asemiin ja valmentaa nuoren ikäluokan kansalaisyhteiskunnan jäseneksi ja kansalaisvastuuseen. Koulutuksen avulla on voitu ratkaista monia ongelmia sekä luotu pääomaa, jolla kansakunnat ovat luoneet sekä vahvistaneet omaa menestymistään. Suomessa erityisesti 1970-luvulla koulutus nähtiin mahdollisuutena ratkaista yhteiskunnassa ilmenneitä ongelmia. Muutoksien keskellä koulutus muutettiin vastaamaan sen hetkisen tilanteen asettamia vaatimuksia.¹⁸⁰

Silloinen hallitus opetusministerinään Jaakko Itälä asettikin koulutus- ja kulttuuripolitiikassa tavoitteeksi erityisesti *“alueellisten, taloudellisten ja sosiaalisten erojen poistamisen sekä tasa-arvoisuuden toteuttamisen.”* Niinpä peruskoulun uudistamisessa pyrittiin siihen, että myös syrjäseutujen ja pienten kuntien kouluolot nykyisestään paranevat. Tämä puolestaan vaati *“korkeakoulujen, kuten muunkin koululaitoksen, hallinnon kansainvaltaistamisen jatkamista sekä oppilaiden oikeusturvan parantamista, kaikkien oppilaitosten ja koulutuspolitiikan suunnittelemisen pyritään keskittämään opetusministeriön alaisuuteen.”*¹⁸¹

Alkusysäyksen tutkinnonuudistukselle oli antanut korkeakoulujen kehittämisasetuksen yhteydessä elokuussa 1966 valtioneuvoston pöytäkirjaan kirjattu lausunto, jossa todettiin uudistuksen tavoitteeksi opintoajan lyheneminen ja keskeyttäneiden määrän väheneminen. Uudistusta perusteltiin lisäksi kansainvälisillä vertailuilla, joissa ylioppilastulvan myötä laajentunut suomalainen korkeakoululaitos oli todettu tehottomaksi.¹⁸²

¹⁷⁹ SooliBooli 4/77, SOOLA.

¹⁸⁰ Lampinen 1998, s. 28.

¹⁸¹ Ahti Karjalaisen II a hallitus, 14.7.1970- 29.10.1971. Suomen hallitukset ja hallitusohjelmat 1945-73, 1973, s. 317-318.

¹⁸² Emt, eri osin; Martti Häikiö teoksessa Korkeakoulut ja tutkinnonuudistus 1977, s. 13-18; Nurmi 1979, s. 127-129.

Hanketta valmisteltiin filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien osalta korkeakouluneuvostossa. Neuvosto asettui puoltamaan yhtenäistä perustutkintoa ja suunnittelua jatkettiin toimikunnassa, jonka kutsumanimeksi vakiintui kirjainlyhenne FYTT. Toimikunta otti tehtäväkseen laatia koko korkeakoulutuksen tavoitteita, menetelmiä ja sisältöjä koskevan uudistusohjelman. Joulukuussa 1972 julkaistiin yli 400-sivuinen mietintö, jossa esitettiin, että korkeakouluissa siirryttäisiin neljän vuoden eli 160 opintoviikon perustutkintoon siten, että yleistieteelliset opinnot veisivät opiskeluajasta vuoden, aineopinnot kaksi vuotta ja syventävät opinnot niin ikään vuoden. Välitutkinnot tuli lakkauttaa.¹⁸³

Konkreettiset muutokset koskien opettajankoulutusta alkoivat vuonna 1971, jolloin annettiin opettajankoulutuslaki 844/71, joka tuli voimaan 1.8. 1973. Lain pohjalta toteutettiin vuosina 1973-1975 opettajankoulutuksen organisatorinen uudistus. Tällöin lakkautettiin kaksi opettajakorkeakoulua, kaksi opettajaopistoa, viisi seminaaria ja kahdeksan normaalilyseota. Kuuteen korkeakouluun perustettiin suomenkielisenä opettajankoulutusyksikkönä toimiva kasvatustieteiden tiedekunta tai osasto, joihin kuului 11 opettajankoulutuslaitosta.¹⁸⁴ Yksiköiden lakkauttamisen tarkoituksena oli pyrkimys keskittää kansakoulunopettajien koulutus entistä harvempiin, taloudellisempiin ja opetuksellisesti korkeatasoisempiin laitoksiin.¹⁸⁵

Opettajakoulutuksen tutkinnonuudistus toteutettiin osana korkeakoulujen yleistä tutkinnonuudistusta. Tavoitteena oli, että uudet koulutusohjelmat olisi otettu käyttöön syyslukukauden 1978 alussa samanaikaisesti kaikissa kasvatustieteellisissä, humanistisissa ja luonnontieteellisissä tiedekunnissa ja osastoissa. Opettajankoulutuksen tavoitteiden ja suuntaviivojen perusselvityksen laati vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunta¹⁸⁶. Syyslukukauden 1975 alusta lukien

¹⁸³ Kaarninen 2000, s. 215-216.

¹⁸⁴ Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston tiedotuslehti 7-8/1977.

¹⁸⁵ Hallituksen esitys Eduskunnalle opettajankoulutuslaiksi vuoden 1971 valtiopäivät n:o 24; Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksen johdosta opettajankoulutuslaiksi 1971 Vp. Esitys n:o 24.

¹⁸⁶ Toimikunta perustettiin syyskuussa 1973 ja sen päätehtäväksi muodostui asettaa peruskoulun ja lukion opettajien peruskoulutukselle yleistavoitteet, tehdä ehdotus tarpeellisiksi opetussuunnitelmiksi sekä tehdä tarvittavan tutkintoasetuksen ehdotus. Toimikunnan toiminta pohjautui vuoden 1971 opettajankoulutusuudistusta valmistelleen koulutuskomitean työlle. Opetusministeriön Tiedotuslehti, 2/1975.

suunnittelun painopiste oli korkeakouluissa. Valtakunnallisesta koordinaatiosta huolehti kasvatus-alan tutkinnonuudistuksen ohjaus- ja seurantaprojekti.¹⁸⁷

Tähän prosessiin liittyi kiinteästi hallinnon ja tutkintojen uudistaminen. Varsin kalliiksi käyvä massakorkeakoulu, joka lisääntyvässä määrin tuotti erilaisia ammattilaisia hyvinvointivaltion tarpeisiin, ei voinut toimia yhtä autonomisesti kuin aikaisempi eliittiyliopisto. Uusi tehokkuusajatteluun perustuva suunnitteluideologia, jonka tuote oli laskennallinen kokopäiväopiskelija, ei noteerannut yliopistoelämän kärjistyviä sosiaalisia ja sivistyksellisiä ongelmia.¹⁸⁸

Opiskelijoiden kohdalla muutokset olivatkin varsin kokonaisvaltaisia ja SOOLin toiminnan kannalta itsenäisten seminaarien lakkauttaminen ja siirtäminen yliopistojen alaisuuteen merkitsi jäsenjärjestöjen köyhtymistä ja lisäsi entisestään ongelmia taloudellisissa kysymyksissä.¹⁸⁹ Tämän varsin konkreettisen ongelman lisäksi opettajaopiskelijoita huolettivat uusien tutkintojen suorittamisen mukanaan tuomat opintososiaaliset kysymykset, opiskelijavalinta sekä – määrä, puhumattakaan muuttuneen koulutuksen yleisestä arvostuksesta ja sisällöstä. Muutos myös romutti vanhan ja voimakkaan seminaarihengen¹⁹⁰ ja aiheutti identiteettiongelman siitä, millainen olisi yliopistosta valmistuva luokanopettaja verrattuna seminaarista valmistuneeseen kollegaansa.¹⁹¹ Monessa eri yhteydessä syntyikin laajaa sekä monipuolista pohdintaa uuden koulutuksen muodoista ja sisällöstä ja erityisesti siitä, millaista koulutuksen tulisi olla. Nämä kysymykset muodostivat SOOLin toiminnan selkärangan vuosille 1971-1981.

Kivisen, Rinteen ja Mäntyvaaran tulkinnan mukaisesti korkeakoulupolitiikan suunnan määrityksestä vastasi virallisella tasolla ensi tilassa eduskunta, valtioneuvosto sekä opetusministeriö.¹⁹² He myös esittävät, että yliopistojen

¹⁸⁷ Projektista käytettiin nimitystä KATU- projekti. Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston tiedotuslehti 7-8/1977.

¹⁸⁸ Kaarninen 2000, s. 215.

¹⁸⁹ Seminaarien itsenäiset ylioppilaskunnat olivat hallinnoineet omaa rahaliikennettään itsenäisesti. Nyt siirryttäessä yliopistojen alaisuuteen opettajaksi opiskelevat joutuivat kamppailemaan rahoituksesta yliopiston ylioppilaskuntien kaikkien opiskelijajärjestöjen kanssa. SOOL vuoden 1972 säännöt, SOOLA.

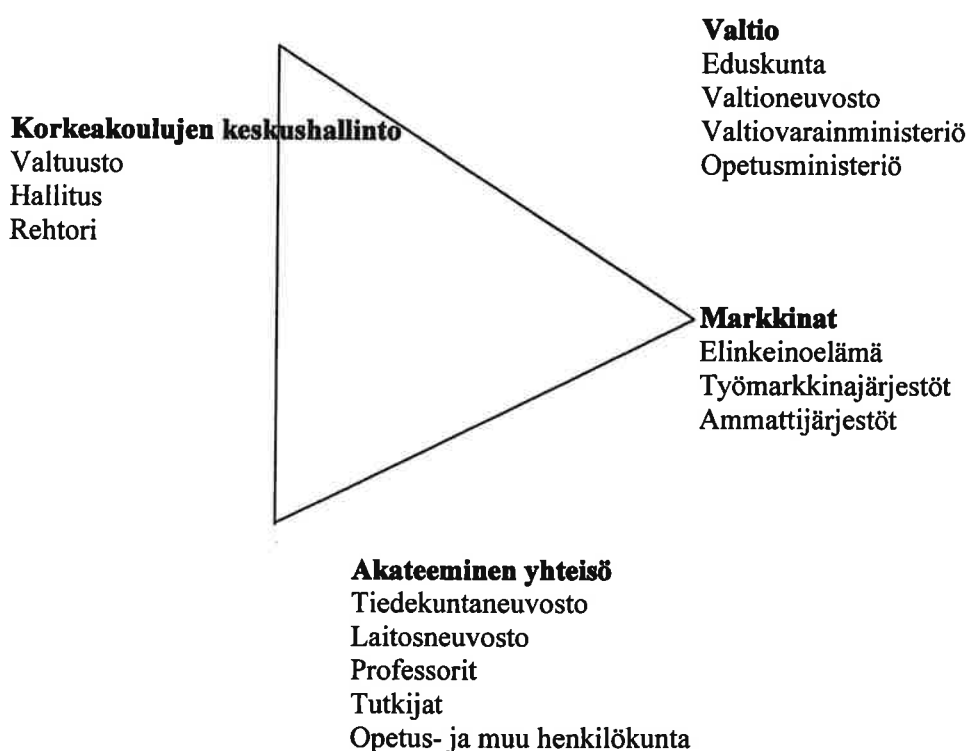
¹⁹⁰ Tästä hengestä muun muassa "Suomen kansakoulunopettajaseminaarien historia" -teoksessa, s. 351-354. Vertaa Jumppanen 1993, s. 240-250 ja Nurmi 1989, s. 174-180.

¹⁹¹ SOOLI 1/74, SOOLA.

¹⁹² Muuttuva yliopisto 1990, s.19-24.

koulutustehtävän laajetessa ja tieteen saadessa yhä näyttävämmiin sijaan elinkeinoelämän ja kansainvälisen kilpailukykyyn käyttövoimana 1970-luvulla, markkinoiden kiinnostus korkeakoulutusta kohtaan kasvoi. Samalla työnantajataholta alettiin tuntea mielenkiintoa asianmukaisesti koulutetun työvoiman saannin turvaamiseksi; ammattijärjestöt puolestaan etsivät korkeakoulutuksen kautta korottuvaa statusta. Tämä muutos alkoi Suomessa 1970 –luvulla ja synnytti niin sanotun ohjauskolmion.¹⁹³

KUVIO 3
Suomalaisen korkeakoulutuksen ohjauskolmio.



Lähde: Muuttuva yliopisto 1990, s. 20.

Ohjauskolmiossa on edustettuna kaikki suomalaista korkeakoululaitosta koskevat tärkeät tahot. Poliittisen vallan, lähinnä eduskunnan ja valtioneuvoston, sekä toisaalta virkavallan, kuten opetusministeriön korkeiden virkamiesten, välinen työnjako korkeakoulupoliittisen vallan käytössä ei tosiasiallisesti aina kuitenkaan ollut aivan yksiselitteistä. Itse asiassa 1970-luvun koulutuspoliittinen muutos oli alituista

¹⁹³ Emt.

valtataistelua siitä, mikä tahoista koulutusta koskevat päätökset lopulta teki. Muun muassa yliopistot menettivät vähitellen omaa määräysvaltaansa samalla, kun toteutetut suuret uudistukset synnyttivät keskitetymmän ohjausjärjestelmän. Valtiovalta alkoi ohjata oppilaitoksia lainsäädännön ja yhtenäisen, kansallisen opetussuunnitelman sekä yksityiskohtaisen taloudellisen ja opettajien pätevyyttä koskeneen ohjauksen avulla.¹⁹⁴

Kun ohjausta kiristettiin ja hallintoa byrokratisoitiin, opiskelijoiden oli haettava tukea muualta: vanhat vaikuttamisen keinot eivät enää toimineet. SOOLin toiminnan pääpainoksi kirjattiinkin vuonna 1972 edunvalvonta. Se tarkoitti, että vanhoja yhteyksiä ylläpidettiin samalla kun uusia yhteyksiä pyrittiin synnyttämään mahdollisimman laajalle alalle ja uusia toimintatapoja luotiin.¹⁹⁵ SOOLin hallituksen nimeämät työryhmät kirjoittivat tutkittavana aikana niin julkilausumia kuin kannanottoja sekä koulutusta että opiskelijoiden sosiaalista asemaakin koskeviin kysymyksiin. Kannanottojen tarkoituksena oli saada SOOLin näkemyksille julkisuutta. Vuodelta 1972 on säilynyt SOOLin hallituksen allekirjoittama kannanotto liittyen VR:n lippujen hintojen korotukseen. Samaiselta vuodelta on säilynyt myös tieto, että SOOLin hallitus oli tehnyt audienssin ministeri Louekosken (silloinen opetusministeri) luo ”jättäen kirjelmän koskien opettajanvalmistuksessa ilmeneviä epäkohtia.”¹⁹⁶

Liiton toiminnasta ja toiminnan saavutuksista kirjoitti myös Kari Kiesiläinen artikkelissaan Opettajain Lehdessä vuonna 1972:

*”Liiton toiminta selviää toimintakertomuksesta, mutta tärkeimpinä aikaansaannoksina voitaneen pitää kanavien aukaisua opetusministeriöön ja kouluhallitukseen. Viimeksi syyspäivillä esitti opetusministeriön edustaja toivomuksen saada päivien materiaali käyttöön. Samoin ovat useat lausuntopyynnöt osoituksena siitä, että liittomme tunnustetaan ja sen mielipidettä kuunnellaan.”*¹⁹⁷

¹⁹⁴ Lampinen 1998, s. 20-21. Tästä prosessista ja sen eri vaiheista myös Nurmi 1989, s. 159-173 sekä Sarjala 1981, s. 41-57. Veli Nurmi on käsitellyt kyseistä tematiikka myös teoksessaan ”Koulunuudistusten taustatekijöitä II, Yleissivistävä koulutus vv.1959-70, 1979, s. 62-72.

¹⁹⁵ Toimintakertomus 1972-73, SOOLA.

¹⁹⁶ SOOLH kokouspöytäkirja 25.2.72, SOOLA.

Uuden roolin mukaisesti SOOLin hallituskin otti kantaa vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunnan lausuntoon. Kirjeessä jäsenistölle kerrotaan, että lausunto on käyty läpi kohta kohdalta kommentoiden ja että SOOLin hallitus tukee SYLin mietintöä. Tässä vaiheessa SOOLin oma näkemys vaikuttaa olevan vielä muotoutumassa. Mutta jo seuraavana vuonna ilmestyneessä SOOLissa linjattiin uusi tapa toimia ja vaikuttaa. Tutkinnonuudistuskysymyksessä SOOLin hallitus päätti ottaa ohjaavan roolin, se edusti opettajaksi opiskelevien etujärjestöä, jonka piti pitää huolta jäsenistönsä hyvinvoinnista:

*“Kuluvana vuonna tulee tutkinnonuudistus nousemaan keskeiseksi kamppailukysymykseksi korkeakouluissa ja niiden eri laitoksilla, myös opettajankoulutusyksiköissä. Opettajankoulutuksen osalta tärkeässä asemassa on valtakunnallisesti vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunta. On kuitenkin erheellistä luulla, että opettajankoulutuksen tutkinnonuudistusongelmat ratkeaisivat opetusministeriön alaisessa toimikunnassa. Ratkaiseva asema tutkinnonuudistustyössä on ja tulee olla laitoksilla, niissä tapahtuvassa konkreettisessa suunnittelussa ja toteutuksessa. SOOL:n tavoitteena on toimintasuunnitelma mukaan tutkinnonuudistussuunnittelun käynnistäminen kaikissa yksiköissä kuluvan lukuvuoden aikana. Konkreettista aineistoa ja ohjeita pyritään saamaan jäsenjärjestöjen käyttöön Savonlinnan syyspäivien jälkeen. Tässä vaiheessa on syytä huolellisesti perehtyä SYL:n opettajankoulutusneuvoston mietintöön (luonnos) ja vuoden 1973 opettajankoulutustoimikunnan välimietintöön”*¹⁹⁸

Lupausten mukaisesti jäsenistölle lähetettiin myös konkreettisia ohjeita siitä, miten linjattuihin tavoitteisiin koskien tutkinnonuudistusta katsottiin voitavan päästä. SOOLin mukaan tutkintovaatimusten uudistaminen vaati opiskelijoiden aktiivista panosta ja osallistumista työhön. Asia tuli käsitellä aineyhdistyksissä, joiden tuli tehdä aktiivista yhteistyötä laitoksien kanssa: tehdä kysely sekä selvitys koskien kurssikirjoja sekä selvittää mahdolliset ilmenneet epäkohdat. Tämän jälkeen jokaisen järjestön oli laadittava muutosesitys.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Opettajain -lehti 27.10.1972.

¹⁹⁸ “Tilanne opettajankoulutuslaitoksissa”, kirjoittanut Tapio Varmola, SOOLI/74, SOOLA.

¹⁹⁹ 1.12.1974 Jäsenjärjestöille, ohjeet tutkinnonuudistustyön käynnistämiseksi opettajankoulutusyksiköissä, SOOLA.

SOOL järjesti yhdessä SA:n ja SLOL:n kanssa kaksipäiväisen tutkinnonuudistusseminaarin Helsingissä vuonna 1976. Asiantuntija-alustuksien lisäksi seminaarin työryhmissä pohdittiin aiheita muun muassa luokkakoosta, uudistuksen resursseista, opettajakoulutuksen sisällöistä sekä opettajien jatkokoulutuksesta. Pari työryhmää myös pohti esityksiä OPM:lle ja KATU -projektille. Kaikkien yhteiseksi ongelmaksi nousi tieteellisyyden ja opintojen laaja-alaisuuden välinen ristiriita. Samalla teemalla jatkettiin myös Turussa vuoden 1978 Talvipäivillä. Tuolloin SOOL korosti, ettei edellytyksiä uuteen tutkintoon siirtymiseen vielä ole. Lisäksi opiskelijat edellyttivät ettei vain hallinnollinen ja rakenteellinen ratkaisu ole lopulta mikään ratkaisu, vaan todelliseen uudistukseen tarvittaisiin koulutuksen sisällöllistä kehittämistä.²⁰⁰

SOOLin hallitus esittikin konkreettisia uudistusehdotuksia julkaisussaan *"Opettajankoulutus ja tiede. Puheenvuoroja tutkinnonuudistuksesta."*²⁰¹ Julkaisuun kirjoitti liiton pääsihteeri Mikko Ruotsalo artikkelin Luokanopettajakoulutuksen tutkinnonuudistuksesta. Ruotsalo kritisoi tutkinnonuudistuksen suunnittelua sekä esitti opiskelijan asemaan liittyviä ongelmia.²⁰² SOOL ei ollut kannassaan yksin. Tutkinnonuudistuksen nähtiin merkitsevän koko tieteen sekä sivistys- ja kulttuurielämän rappeutumista –uudistuksen katsottiin synnyttävän tutkintoputken.²⁰³

Peruskoulu-uudistus yhdessä tutkinnonuudistuksen kanssa antoivat mahdollisuuden nostaa esiin erityisesti opiskelijoille tärkeitä näkökulmia omasta koulutuksestaan. Eräs tällainen vaikea ja paljon huomiota herättänyt kysymys oli opetusharjoittelusta annettava arvosana. SOOL oli jo 70-luvun alusta alkaen kampanjoinut säännöllisesti arvosanan poistamisen puolesta.²⁰⁴ Kannanotoissa esitettiin vaatimukset muuttaa opettajankoulutus peruskoulun vaatimuksia vastaavaksi: tiukka arviointi ja siten

²⁰⁰ Opettaja-lehti 16/78.

²⁰¹ SOOL AINEISTO 2/79, SOOLA.

²⁰² ibid

²⁰³ Esimerkiksi Allardt Erik, teoksessa Korkeakoulut ja tutkinnonuudistus, Tutkinnonuudistuksen piilovaikutuksista 1977, s. 30-36; "Tavoitteet tiivistettiin käsitteisiin ongelmakeskeisyys, tavoitteellisuus, tieteellisyys, monitieteisyys, ammattisuuntautuneisuus ja yleisvalmiuksien antaminen." Isosaari 1968, s. 82.

²⁰⁴ Ensimmäisen kerran Opettajain-lehdessä vuonna 1972 julkaistiin SOOLin kirjelmä opetusministeri Matti Louekoskelle koskien opetustaidon arvostelun lopettamista. Kirjelmässä arvosanan merkitys on suuri, koska työpaikkaa hakiessa sille pannaan suuri paino, vaikka arvosanojen antaminen on lähes mielivaltaista. "Opettajiksi valmistuvat ehdottavat opetustaidon arvostelun lopettamista", Opettajain-lehti 9/72.

opettajaopiskelijan persoonallisuuden sitominen eivät näitä vaatimuksia opiskelijoiden mielestä täyttäneet. Opetustaidosta annettavan arvosanan katsottiin opiskelijan oikeusturvan rikkomisen lisäksi rajoittavan opiskelijan mahdollisuuksia osoittaa todellinen osaamisensa.²⁰⁵

Yleinen opintoihin suuntautunut kriittinen tarkastelu tutkinnonuudistuksen yhteydessä antoi ensimmäistä kertaa mahdollisuuden **toimia** asian puolesta. Niinpä SOOL toi asiaa esille aina tilaisuuden tullen. Ongelmalliseksi arvosanakysymyksen teki se, että kriteerit arvosanan antamiselle kyllä olivat, mutta niitä noudatettiin varsin eriarvoisesti eri opettajakoulutusyksiköissä. Lisäksi arvosanaan saattoi vaikuttaa harjoittelijan henkilökohtaiset ominaisuudet esimerkiksi poliittiset näkemykset. Arvosana myös nähtiin kahlitsevana ja mahdollisuuksia rajoittavana: saadakseen hyvän arvosanan opiskelija joutui tekemään asiat sen mukaisesti, mitä ohjaava opettaja suositteli.²⁰⁶

Opetusharjoittelun opetustaidon arvosanan ongelmallisuuteen puuttumista pitivät tärkeänä myös kyselyihin vastanneet Liiton entiset puheenjohtajat Olli Luukkainen ja Taina Kaivola. Arviointiin vaikuttaminen oli konkreettista toimintaa, josta jäsenistö hyötyi suoraan:

*"Ykkösasia oli, että teimme kyselyyn perustuvan selvityksen opetusharjoittelun ja opetustaidon arvosanan merkityksestä opettajakoulutuksessa. Siitä saatiin aineistoa todellisiin jatkokeskusteluihin "mutu"-tiedon sijaan."*²⁰⁷

Opiskelijoiden tukena vaativassa taistelussa olivat muun muassa Pertti Kansasen väitöskirja "Tavoitearviointeihin perustuva tutkimus opetuksen affektiivisista tavoitteista" sekä opettaja Antti Halmisen tutkimukset opetustaidon arvostelunkirjavuudesta sekä Juhani Hytösen väitöskirja aiheesta voidaanko opettajakokelaiden opetusharjoittelukäyttäytymistä selittää heidän

²⁰⁵ Keskusteltiin laajasti koko tutkittavan ajanjakson aikana. Ensimmäisen kerran vietiin opetusministerille kannanotto asiaa koskien vuonna 1972, kannanotto 5.2.1972, SOOLA.

²⁰⁶ SOOLin liittokokouksessa 1976 esitettiin kannanotto "Opettajaksi opiskeleville opetusharjoittelun perusteella annettava opetustaidon arvosana on poistettava!" Kannanotossa esiteltiin edellä esitettyjen väittämien lisäksi, että arvosana aiheuttaa liiallista kilpailua opiskelijoiden välillä ja ehkäisee siten yhteistyötä, jota tarvittaisiin, jotta koulutuksen yleinen demokratisoimisprosessi voitaisiin myös toteuttaa. Kannanotto 28.3.1976, SOOLA.

persoonallisuutensa avulla. Tutkimusten mukaan arvosanojen hajonta oli muutamassa opettajankoulutuslaitoksessa aivan liian alhainen ja Opetusministeriön ohjeistuksen yläpuolella. Lisäksi ne toivat esiin opetustaidon arvosteluun liittyviä epäkohtia, kuten sen, että *“ohjaajat näyttävät palkitsevan hyvän arvosanan muodossa tunnollista, tuntuu suunnitelmassa pysyttelevä opetuskäyttäytymistä enemmän kuin joustavaa, opetustilanteiden varaan antautuvaa kokelaan esiintymistä.”*²⁰⁸

SooliBoolissa vuodelta 1981 oli aihetta käsittelevä runo nimeltään Vaktoja. Siinä opetusharjoittelua kuvattiin opiskelijan näkökulmasta seuraavasti:

*“liitu ja leuka no ehkä vihreä peukalo/ säkillinen myötämieltä aina säntillistä kieltä/ suunnittele hyvin olet kokuksu menestyvin/ öisin nautitse vain unta neuvo sua ohjauskunta/ varo ettei kärsi henki niin oot kiva henki/ katso ettet liikaa näy taikka kalpaten sun käy/ hymyillä myös aina pitää piilossa persoonasi itää/ peuhaa leiki, ole avoin –puutu peliin jos haparoin/ puhu paljon sano vähän älä ärsytä.”*²⁰⁹

Vuoden 1981 Liittokokouksessa Hämeenlinnassa liittohallitus hyväksyi opetustaidon arvostelu -työryhmän tutkimuksen “Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton kannanotto opetustaidon arvostelun puutteista ja parannuskeinoista”, jossa esitettiin, ei enää arvioinnin poistamista, vaan muuttamista kolmiportaiseksi. Arvioinnin viisiportainen järjestelmä tuli muuttaa totuudenmukaisemmaksi aloittamalla arviointi 1-3 entisen 5-portaisen asteikon mukaan, koska: *“3-portainen asteikko sisältää monia kiistattomasti nykyisen käytännön ohittavia tekijöitä.”*²¹⁰

Suurta keskustelua ja kriittistä huomiota kiinnitettiin FYTT- mietinnön abstraktisuuteen ja tulkinnanvaraisuuteen. Erityisen ongelmalliseksi miellettiin uusi toimikunnan ehdottama terminologia. Kriittistä huolimatta tutkinnonuudistusta jatkettiin opetusministeriössä virkatyönä. Opetusministeriö antoi 1975 korkeakouluille soveltamisohjeet, joissa määriteltiin perustutkintojen laajuus, rakennetaso ja keskeiset sisällölliset periaatteet. Ohjeiden mukaan uudistus tuli saattaa päätökseen syyslukukauden 1977 alkuun mennessä. Tutkinnonuudistus ei

²⁰⁷ Olli Luukkainen kyselyvastauksissaan. Materiaali tekijällä.

²⁰⁸ Opettajain-lehti 48/71, 9/72, 14/73, 19/73.

²⁰⁹ SooliBooli 3/81, SOOLA.

²¹⁰ Kannanotto, 21.-22.11.1981 Hämeenlinnan liittokokous, SOOLA.

kuitenkaan edennyt aikataulussa – kasvatustieteissä uudistus saatiin aikaiseksi vasta vuonna 1979. Kaarnisen mukaan tutkinnonuudistuksesta kokonaisuudessaan muodostuikin kivulias ja erimielinen prosessi, joka työllisti laitoksia ja tiedekuntia seminaareineen, kokouksineen, neuvotteluineen ja työryhmineen peräti 6-8 vuoden ajan. Koko prosessi miellettiin byrokraattisuuden ja katteettoman suunnitteluoptimismin ilmentymäksi.²¹¹

SOOLin näkökulmasta tutkinnonuudistus oli monivuotinen projekti, joka sitoi SOOLin jäsenjärjestöt toimintaan ja samalla SOOLin rooli opettajaksi opiskelevien kattojärjestönä vahvistui. Tutkinnonuudistukseen liittyvä pitkäjänteinen suunnittelu- ja edunvalvontatyö vaativat uusia yhteistyömuotoja SOOLin hallituksen ja jäsenjärjestöjen välillä. Nuo muodot tuli synnyttää ja samalla ne muokkasivat toimintaa ja sen muotoja. Kattojärjestönä SOOL pystyi uuden, tiiviin yhteistyön avulla seuraamaan uudistuksen vaiheita sen eri tasoilla sekä vaikuttamaan myös suoraan koulutuksen erityiskysymyksiin kuten opetusharjoittelun arvosanaan.

Koulutuspolitiikan toimintakentän ollessa tutkittavana aikana 1971-1981 jatkuvassa muutoksessa, oli SOOLin toiminnan muotoutumisen kannalta tärkeää löytää pysyviä vaikuttamisen muotoja ja tapoja. Opiskelijoina heillä oli mahdollista tarkkailla tilannetta kaikkien osapuolten kantilta. Säilyttääkseen roolinsa ja vahvistaaksensa sitä, SOOL tukeutui tarvittaessa johonkin ohjauskolmion kärjistä. Se ponnisti akateemisesta yhteistyöstä, tarkkaili valtiota ja sai tukea ammattijärjestöltä. SOOLin omasta näkökulmasta tärkein muutos tutkittavalla kymmenvuotiskaudella olikin ohjauskolmion kallistuminen kohti ammattijärjestötoimintaa ja oman aseman vahvistuminen järjestökentässä tämän muutoksen johdosta.

²¹¹ Kaarninen 2000, s. 218.

5. Suuri kysymys: Millaisia opettajia peruskoulu tarvitsee?

5.1. Opettajuuden muutos

“Opettajien valtaenemmistö on Suomessa aivan viime aikoihin asti ollut tavattoman kuuliaista, mukautuvaista ja auktoriteettiushoita väkeä, joka on nähnyt ongelmansa vain henkilökohtaisina ongelmina. Opettajasta on tehty tekniikko, jolla ei ole kasvatuspäämääriä, ihanteita ja itsenäistä yhteiskunnallisen uudistajan roolia. Koulutetaanko opettajista aatteellisesti, kulttuurillisesti ja tieteellisesti avuttomia tekniikoita, joilla on näennäisesti enemmän “modernia” yhteiskuntatieteiden silppua –vai koulutetaanko entistä vankemman tieteellis-kulttuurillisen pohjan omaavia monipuolisia opettajapersoonallisuuksia, korkeatasoisia ammattimiehiä ja naisia?”
212

Näin kirjoitti SOOLin pääsihteeri jäsenistölle lähteneessä tiedotteessa vuonna 1976. Kirjoitus voidaan nähdä osana koulutuksen roolia ja asemaa yhteiskunnassa koskevaa keskustelua, jota käytiin voimakkaasti 1970-luvulla.²¹³ Samalla käytiin keskustelua niin koulun kuin opettajankin asemasta uudessa muutoksen yhteiskunnassa.²¹⁴ Koulutuksesta ja koulutuspolitiikasta muodostui suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamisen tärkeimpiä osa-alueita: korostettiin tasa-arvoa ja yhteiskunnallisten ristiriitojen säätelyä.²¹⁵ Muuttuneessa tilanteessa entiset opettajajärjestöt eivät enää pystyneet riittävästi vaikuttamaan opettajien asemaan.²¹⁶ Peruskoulun tulon varmistuttua vuonna 1963 opettajille alkoi tulla enemmän yhteistä puolustettavaa kuin riidanaiheita.²¹⁷ Alkoi pitkä neuvottelu- ja sopimusprosessi.²¹⁸

²¹² “Sinulle tuleva opettaja!”, Tiedote 1976 1/76, SOOLA.

²¹³ Suuret ikäluokat muuttivat koulutuksen kentän ja vanha ns. rinnakkaiskoulujärjestelmä ei vastannut enää yhteiskunnan koulutuksen tarpeisiin. Kansainvälisen kehityksen ja behavioristisen oppimiskäsityksen mukaan koulutus oli investointi tulevaisuuteen —niinpä tasa-arvosta ja koulutuksen yhteiskunnallistamisesta muodostuivat koulu-uudistuksen suurimmat ideologiset taustavoimat. Jumppanen 1993, s. 318.; Vertaa Nurmi 1989, s.152-165 ja Isosaari 1968, s. 94-99.

²¹⁴ Suomalainen yhteiskunta 2002, s. 191-223.

²¹⁵ Kolbe 1996, eri osin; Suomalainen yhteiskunta 2002, s. 128.

²¹⁶ Lappalainen 1998, s. 87-91.

²¹⁷ Jumppanen 1993, s. 28.

²¹⁸ Prosessia käsitellään varsin yksityiskohtaisesti muun muassa teoksissa “Sata vuotta opettajien ammattijärjestötoimintaa”, kirjoittanut Aimo Tammivuori 1986; Sekä Kyösti Kiuasmaan kirjoittamassa kirjassa Oppikoulu 1880-1980, 1982. Lisäksi on julkaistu historiikkiluonteinen teos Suomen Opettajain Liitto 1893-1973, Matti Rinne 1973.

Vuonna 1965 annettiin Peruskoulukomitean ehdotus peruskoulun toteuttamisesta ja se hyväksyttiin eduskunnassa kolmen vuoden kuluttua. Uudistuksen johdosta järjestettiin opettajajärjestöjen toimesta vuonna 1970 laaja integraatioseminaari, jonka tuloksena Yhteistyöjärjestön perustamissuunnitelma allekirjoitettiin. Helmikuussa 1971 perustettiin Opettajien yhteisjärjestö, OYJ.²¹⁹ Mukaan lähtivät SOL, OK, SAKO ja SLF.²²⁰ Vielä samana vuonna SOL ja OK allekirjoittivat sopimuksen yhtymisestä vuonna 1975.

Vuosi 1973 merkitsi muutoksia myös järjestöjen pää-äänenkannattijalle eli Opettajain-lehdelle ja Oppikoululehdelle. Lehdet yhdistettiin, niin että vuonna 1973 marraskuussa ilmestyi uusi Opettaja –niminen lehti. Saman vuoden viattomien lasten päivänä 28.12.1973 perustettiin OAJ.²²¹ Vuonna 1975 OAJ:n ylimääräinen edustajakokous päätti liiton keskusjärjestöksi Akavan.²²²

Uudistusten ollessa kiihkeimmillään vavisutti vuosien 1973-74 öljykriisi peruskoulun rahoituksen perusteita²²³. Opettaja-lehdessä vuonna 1976 asia otsikoitiin hallan vaarana ja esitettiin, että koululaitoksen kehittämiseltä oltaisiin viemässä 200 miljoonaa markkaa. Tämä olisi tarkoittanut Opettaja-lehden mukaan peruskoulu-uudistuksen kaatumista.²²⁴ Samaan aikaan herättiin karuun todellisuuteen siitä, että opettajaksi opiskelijat valmistuvat työttömiksi.²²⁵ Keskustelua herättivät niin opettajien stressi kuin ammattitaitokin. Opettaja-lehdessä käytiin tiivistä keskustelua siitä, oliko opettajan ammatti enää kutsumusammatti. OAJ:n puheenjohtaja Voitto

²¹⁹ OYJ= Opettajien yhteisjärjestö, perustettiin vuonna 1971 ns. ideapankiksi, jonka tarkoituksena oli edistää yhdistymisajatuksia. Se asetti mm. sääntötoimikunnan ja kartoitti ruotsinkielisten opettajien asemaa järjestössä. Lappalainen 1998, s. 90.

²²⁰ OK= Opettajien keskusjärjestö (edusti entisen oppikoulun opettajia), SAKO= Suomen Ammattioppilaitosten Opettajien Liitto, SOL= Suomen Opettajien Liitto (edusti entisen kansakoulun opettajia), SLF= Svenska Lärarförbundet i Finland, Lappalainen 1998, s. 90.

²²¹ Lappalainen 1998, s. 90.

²²² Akavan kasvu on vuosien 1975-95 välisenä aikana ollut huomattava. Tämä selittyy koulutustason nousulla ja uusien koulutettujen ammattiryhmien tulolla työmarkkinoille. Komulainen 1996, s. 52. Aiheesta on kirjoittanut myös Jukka Vuori, Akava 1950-1975, Oppineiden klubista keskusjärjestöksi, s. 205-220.

²²³ Hyvinvoinnin lisääntyminen jatkui kohtalaisen tasaisena aina vuosien 1973-1974 öljykriisiin asti. Siihen katsotaan toisen maailmansodan jälkeisen kasvuoptimismin taittuneen. Suomalainen yhteiskunta 2002, s. 128.

²²⁴ "Paha hallan vaara", 1976 koululaitoksen kustannusten supistamisohjelma- tavoite 200 miljoonaa markkaa, no 11/75.

²²⁵ Romuttaisi käynnissä olevan koulu-uudistuksen, 4/78 "Opettajaksi opiskelevat sanovat olevansa turhautuneita."

Ranne tosin näki muutosten ajaneen koulun epävarmuuden ja muutosten tilaan, jolloin ei ollut ihme, jos työ alettiin tehdä "väkinäisesti ja vailla iloa ja tyydytystä".²²⁶

Peruskoulu ei syntynyt yhdessä yössä. Itse asiassa se oli pitkä ja monimutkainen prosessi²²⁷. Konkreettiseksi ajatus kaikille yhteisestä nimensä mukaisesti perusteet opettavasta koulusta muuttui 1960-luvun lopulla²²⁸; kysymys peruskoulusta ja peruskoulun oppisisältöjen tavoitteista hallitsi koko koulutuspoliittista keskustelua läpi 1970-luvun. Idea kaikille perusteet antavasta koulusta oli käänteentekevä rakennettaessa uutta kaikille tasa-arvoista ja hyvinvoivaa yhteiskuntaa eri yhteiskuntaryhmistä ja alueilta ponnistaville oppilaille.²²⁹ Kasvukipuja olikin runsaasti. Suurta keskustelua aiheutti erityisesti uusi ideologia uudistuksen taustalla: ajatus demokraattisesta koulusta. Ideologiana tämä tarkoitti sitä, että oppilaitten vastuu omista opinnoistaan ja niiden suunnittelusta olisi suurempi kuin aikaisemmin. Tämä puolestaan automaattisesti vaikutti niin vanhempien rooliin kasvattajina kuin opettajien rooliin koulussa.²³⁰

Peruskoulu-uudistuksen yhteydessä ensimmäistä kertaa koulusta nostettiin esiin myös ongelmia. Vanha autonominen koululaitos, joka oli toiminut itsenäisesti ja arvostelun ulkopuolella, joutui nyt kohtaamaan suuria ongelmia ja laajaa kritiikkiä. Koululaitos oli palvellut keskiluokkaista elämänmallia, mihin selitys löytyi opettajakunnan keskiluokkaisista lähtökohdista. Opettajiksi olivat rekrytoituneet henkilöt, jotka omana kouluaikanaan olivat tunteneet olonsa koulussa kodikkaaksi, onnistuneet tässä ympäristössä ja joita opettajan ammatin turvallisuus oli houkutelut. Koulu oli ollut kilpailulta suojattu monopoli-instituutio.²³¹

²²⁶ Opettajien stressi havahdutti lehdistön – ILO: n opettajien työterveystutkimus 3/81; "Näissä olosuhteissa opettajista tulee helposti leipäpappeja ja työ tehdään väkinäisesti vailla iloa ja tyydytystä. [...] Kaiken järjen nimessä olosuhteet huomioon ottaen se ei voi olla muuta kuin kutsumustyötä." Opettaja –lehti 24/77.

²²⁷ "Peruskouluun siirryttiin Suomessa alueittain edeten aikavälillä 1972-1977. Järjestelmän muutos alkoi pohjoisimmasta Suomesta 1972 ja päättyi eteläisimpään Suomeen vuonna 1977. Näin ollen siirtymäaikana oli rinnakkain vanhan hallinnollisen järjestelmän mukainen kansakoulu- ja oppikoululaitos sekä uusi peruskoulu." Kärenlampi 1999, s. 40.

²²⁸ Nurmi 1989, s. 62-72. Peruskouluasetus ennettiin 26.6.1970; Nurmi. 1979, s. 153.

²²⁹ Lampinen 1998, s. 22-25.

²³⁰ Jumppanen 1993, s. 18-19; 20-23; 221.

²³¹ Raivola 1989, s. 120-133; Jumppanen 1993, s. 48-55.

Vuonna 1933 oppikoulunopettajista oli työväestöstä vain 6 %, useimpien tausta oli akateeminen. Seminaarien oppilaista oli maaseudun tilallisten ja pikkutilallisten jälkeläisiä melkein puolet. 1960-luvulla oppikoulunopettajien joukossa työväestön piiristä rekrytoituneita oli vain noin 10 %. 1970-luvulla kouludemokratialiikkeen yhtenä tavoitteena olikin niin sanotun porvarillisen hegemonian kukistaminen, mikä johti pyrkimykseen opettajiston vallan vähentämiseen.²³²

5.2. Koulua ja politiikkaa

Kysymys demokratiasta koulussa toi mukanaan myös politiikan. Yhteiskunnan politisoituessa heräsi myös kysymys koulun roolista yhteiskunnassa. SDP halusi poistaa koulutuksesta sosiaalisen eriarvoisuuden, Keskustapuolue halusi ensisijaisesti poistaa alueellisen eriarvoisuuden ja kansandemokraattinen liike halusi muuttaa koulutuspolitiikan sosialistiseksi poistamalla myöhäiskapitalistisen yhteiskunnan koulutuksen luokkaluonteen²³³. Laajaa keskustelua herätti myös koulun ja politiikan välinen suhde: kuinka opettajat tai oppilaat voivat tuoda esiin omat yhteiskunnalliset näkemyksensä.²³⁴

Kouludemokratia käsitteenä alkoi merkitä lähidemokratian muotoa, jolle oli ominaista koulun toiminnan eri osapuolien mahdollisuus vaikuttaa oppilaitoksen sisäiseen päätöksentekoon. Nämä osapuolet olivat opettajat, koulun muu henkilöstö, oppilaat ja oppilaiden huoltajat. Kouludemokratian toteuttaminen Suomessa tapahtui oppikoulun ja peruskoulun Kouluneuvosto-nimisten elinten puitteissa.²³⁵

Myös yhteiskunnan korkeat päättävät tahot olivat valmiita linjaamaan asian jo varsin varhaisessa vaiheessa: vuonna 1972 Opettajain-lehdessä esitettiin Opetusministeriön

²³² Kärenlampi 1999, s. 26-30; Borg & Pehkonen 1983, s. 6-9.

²³³ Kärenlampi 1999, s. 31.

²³⁴ Opettaja-lehti, 8/77.

²³⁵ Kouluneuvoston oli tarkoitus olla opettajien, oppilaiden sekä vanhempien muodostama yhteistyöelin, joka vastaisi koulun sisäisen elämän sujumisesta, koulutyön järjestelyistä, tarvittavien rangaistusten antamisesta sekä tarpeellisten aloitteiden tekemisestä. Kun laki oppikoulun kouluneuvostoista säädettiin vuonna 1971, sai kouluneuvosto erilaisen muodon kuin aluksi oltiin suunniteltu: vanhempien edustus jäi neuvostosta pois. Kansankoulun puolella väistynyt hallintoelin oli kunnallisvaltuuston valitsema kansakoulun johtokunta, jonka tilalle peruskoulujärjestelmään siirryttäessä tuli peruskoulun kouluneuvosto. Kouluneuvoston tehtävänä oli oppilaiden valmentaminen demokraattisen yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi. Kärenlampi 1999, s. 37-42.

ohjeistus koskien koulujen poliittista toimintaa. Ohjelmassa oli yksitoista kohtaa, jotka rajasivat politiikan tiukasti koulutyön ulkopuolelle. Ohjeiden mukaan luokkahuone oli luokan yhteinen työpaikka, jota ei tullut käyttää sellaisen aineiston esillä pitämiseen, joka ei liity asianomaisen luokan yhteisiin opintoihin. Koulussa ohjeistuksen mukaisesti piti myös pyrkiä tasapuoliseen suhtautumiseen yhteiskunnallisista asioista eri tavalla ajatteleviin kansalaisryhmittymiin.²³⁶

Keskustelua opettajista ja politiikasta käytiin laajasti Opettajain- ja Opettaja-lehtien sivuilla. Lehtien sivuilta löytyi useita eri artikkeleita koskien niin kouludemokratiaa kuin opettajan poliittisuutta. Niissä esiteltiin taustoja sekä eri näkökulmia. Vilkkaimmat keskustelun vuodet olivat 1973-1975.²³⁷ Pääsääntöisesti keskustelussa esiin nousi ammattijärjestön näkemys, jonka mukaan *“politiikka on kyllä tullut kouluihin jäädäkseen, mutta opettajan on oltava työssään oppilaisiin nähden puolueeton, myös poliittisesti. Eri asia on se, että myös opettajien elinkysymyksiä ajetaan poliittisia kanavia käyttäen. Siinä mielessä on hyvä, että on myös sellaisia opettajia, joita politiikka kiinnostaa ja jotka haluavat olla siinä näkyvästi mukana. Poliittikkaa tarvitaan, mutta sitä ei pidä sotkea joka yhteyteen.”*²³⁸

Opettajain-lehdessä vuodelta 1970 opettaja nähdään vielä suurena vaikuttajana. Seuraavina vuosina keskustelua lehden sivuilla käytiin koulun ja sanan- sekä kokoontumisvapauden välisestä suhteesta²³⁹. Keskustelun taustalla oli kysymys kouludemokratiasta sekä poliittisesta kasvatuksesta ja sen suhteesta kansalaiskasvatukseen. Yhtenäistä linjausta kaivattiin ja Opettajain-lehti alusti asiasta laajan keskustelun. Vuoden 1973 juhlanumerossa opettajan rooli muuttuvassa yhteiskunnassa ja koulussa nähtiin vain vanhan toisintona: artikkelin otsikoksi oli valittu *“Uusi aika, vanhat pulmat”*.²⁴⁰

²³⁶ Opettajain-lehti 29-30/72; Samoilla linjoilla oli ollut jo aikaisemmin Kouluhallitus, jonka mietintö oli julkaistu Opettajain-lehdessä 22/72. OPM:n ohjeistus olikin konkreettinen osoitus OPM:n ja valtion ohjauksen kasvusta.

²³⁷ Opettajat ja politiikka, *“Poliittinen toiminta on viime vuosina tullut voimakkaasti kouluihin toisaalta niiden elimien kautta, jotka päättävät koulun asioista ja toiminnasta, toisaalta kouluneuvostojen kautta oppilasmaailmaan.”*; Pääkirjoitus Opettaja-lehti 13/ 1974.

²³⁸ Opettajain-lehti 20/1972.

²³⁹ Opettajain-lehti 6/70, 38/70.

²⁴⁰ Artikkelin tarkoituksena on vahvistaa opettajan kuvaa itsestään. Juhlanumero 1973.

Lopulta tultaessa vuoteen 1976 Opettaja-lehti kirjoitti politiikan ja koulun olevan hyväksyttävä yhdistelmä. Poliittisuus oli vain ohjattava opettajan ammattitaidolla oikeisiin uomiinsa –olihan opettaja koulunuudistuksen avainhenkilö, asiantuntija, tiimissä toimiva, rutiinitehtävistä vapautettu, opetusteknologian tukema, ohjaaja, suunnittelija sekä virikkeiden antaja. Siksi olikin parempi, että koulu otettiin mukaan tematiikkaan eikä suljettu sitä politiikan ulkopuolelle.²⁴¹ Niinpä OAJ:n linjaus uudesta koulusta ja opettajista alkoi vähitellen rakentua uuden ammattitaitoisen opettajan varaan, joka osasi toimia yhteiskunnan vaatimusten keskellä. Poliittisuus kysymyksenä häivytettiin taustalle.

Vain vuotta aiemmin kaikkien opettajien yhteinen lehti oli kuitenkin linjannut varsin tiukasti opettajan roolin. Linjauksen mukaisesti opettajajärjestöt olivat poliittisesti sitoutumattomia ja se oli artikkelin mukaan asia, jota ei voisi koskaan liiaksi korostaa. Linjauksen mukaisesti oli kuitenkin myös ymmärrettävä, että järjestötyöntekijöissä oli eri puolueisiin lukeutuvia samoin kuin sellaisia, joilla ei ollut mitään jäsenkirjaa. Tämä kuului kirjoittajan mukaan demokraattiseen järjestelmäämme. Linjauksen pohjalta ammattijärjestön ensisijainen tehtävä oli edunvalvontatyössä, johon tarvittiin jokaisen jäsenen panos, olipa hänen ideologiansa mikä tahansa.²⁴²

Opettajien pää-äänenkannattaja otti osaa myös keskusteluun koskien niin sanottua Pirkkalan monistetta ja sen aiheuttamaa kohua vuonna 1975. Kouluhallituksen ja Tampereen yliopiston psykologian laitoksen ohjauksessa Pirkkalan kokeiluperuskoulussa alkoi ns. Pirkkalan opetuskokeilu. Pitkän ja monivaiheisen sanomalehtipolemiikin jälkeen paljastui, että historian opetuksessa kokeilumonisteena käytetyssä materiaalissa ja neuvostoliittolaisessa Sortavalassa painetussa suomenkielisessä historian oppikirjassa oli yhtäläisyyksiä. Asiasta kehittyi laaja julkinen keskustelu, joka keskittyi siihen, oliko monisteen välityksellä tarkoitus tuoda neuvostoliittolaista historianäkemystä Suomen koululaitokseen.²⁴³

²⁴¹ Opettaja-lehti 15-16/76.

²⁴² Opettaja-lehti, 11.6.1975 *Ammattijärjestö ja politiikka*, Opettaja-lehti, Puheenjohtajan puheenvuoro, 28.8.75.

²⁴³ Keskustelu sai alkuperäiseen asiaan verrattuna suhteettoman suuret mittasuhteet (yli 500 lehtikirjoitusta, radio- ja TV-käsittelyä), Kärenlampi 1999, s. 134; Lappalainen 1998, s. 162-163.

Opettaja-lehdessä julkaistiin artikkeli "Pirkkalan pärskeitä" vastauksena suuren yleisön kysymyksiin siitä, miksei asiaan ole aikaisemmin opettajajärjestön taholta puututtu. Kirjoituksessa OAJ:n puheenjohtaja otti keskusteluun kantaa ideologisella tasolla. Hänen mukaansa OAJ:n kantana keskustelussa on se, että suomalaiseen koulujärjestelmään kuuluu opetuksen vapaus. Tärkeänä nähtiin myös luottamus annettavaan opetukseen. *"...sellainen epäily, että koulua pyrittäisiin käyttämään aivopesuun, tapahtui se sitten puoleen tai toiseen, tuhoaa koulun työn ja työrauhan."*²⁴⁴ Samalla Pirkkalan monisteesta aiheutuva kohu oli viimeisin poliittista keskustelua herättävä tapahtuma OAJ:n lehden sivuilla. OAJ:n historiaa tutkineen Lappalaisen mukaan Pirkkalan moniste itse asiassa päätti poliittisen kauden ja sen mukana poistui koulujen oppilastoiminnasta myös opettajia ärsyttänyt poliittinen kiihotus.²⁴⁵ Keskustelu koskien Pirkkalan monistetta oli OAJ:n kannalta kuitenkin kiusallinen. Kaarnisen mukaan 1970-luvun puolivälissä käytiin kiivasta keskustelua peruskoulusta ja korvaavien koulujen tarpeellisuudesta. Niinpä moniste antoi oivan asean peruskoulua vastustaville, sillä lehtikirjoittelussa leimattiin samalla myös peruskoulujärjestelmä ja koulu-uudistus.²⁴⁶

SOOLin toiminnassa kuten muiden opiskelijaliikkeidenkin toiminnassa 70-luku oli poliittisesti aktiivista aikaa. SOOLin poliittinen kehitys seurasi yllättäen varsin voimakkaasti OAJ:n kehitystä. Aktiivisimmat poliittisen keskustelun vuodet olivat 1973-1975. Erityisesti vuoden 1972 Talvipäivät herättivät laajaa keskustelua jopa Opettajain-lehden sivuilla. Opettajain-lehdessä on artikkeli SOOLin vuoden 1972 Helsingin Talvipäiviltä, missä siteerataan Helsingin opettajakorkeakoulun ylioppilaskunnan puheenjohtajan Juhani Raunion, tuolloin myös SOOLin hallituksen varapuheenjohtaja, päivien päätöspuheen toteamusta siitä, että myytti puolueetomasta opettajasta oli näillä Talvipäivillä lopullisesti kumottu. Lisäksi artikkelissa nostettiin esiin Talvipäivillä annettu julkilausuma, jossa todettiin muun muassa, että olisi luovuttava vaatimuksesta, jonka mukaan koulun tulee olla epäpoliittinen tai puolueeton.²⁴⁷

²⁴⁴ Opettaja-lehti 11.6.1975.

²⁴⁵ Lappalainen 1998, s. 162.

²⁴⁶ Kaarninen 2000, s. 206.

²⁴⁷ Opettajain-lehti 12/72. Seuraavassa Opettajain-lehdessä on Raunion puheenvuoron synnyttämien ajatusten pohjalta laadittu artikkeli, jonka tarkoituksena oli esitellä lukijoille keskustelun taustatiedoksi pääkohdat koulujen poliittisen toiminnan tavoitteista ja periaatteita koskevasta

SOOLin pöytäkirjoissa poliittisuudesta on vain pari mainintaa: pöytäkirjoihin on pääsääntöisesti merkitty vain päätökset eikä niinkään päätöstä edeltävää keskustelua. Mielenkiintoiseksi yksityiskohdaksi ja poikkeukseksi nousevatkin vuoden 1973 kevätiliittokokouksen asiakirjat, joista voi lukea poliittisen episodin SOOLin toiminnan historiassa. Jyväskylässä kokoustettiin puheenjohtaja Juhani Volasen johdolla ja opettajankoulutustyöryhmän puheenjohtaja Hannu Palanne oli esitellyt liittokokouksen hyväksyttäväksi SOOLin Opettajankoulutusohjelman. Asiasta nousi kuitenkin laaja keskustelu, koska turkulaisten kokousedustaja Kari-Peter Kiesiläinen²⁴⁸ esitti puheenvuorossaan *“hallituksen esitys perustuu materialistiseen käsitykseen historiasta ja yhteiskunnasta. Koska emme voi hyväksyä ohjelman perustana olevaa maailmankäsitystä, emme katso voivamme hyväksyä ohjelmaesitystä.”*²⁴⁹ Kiesiläisen esitys sai vastaehdotuksen jyväskyläläisten edustajilta ja niinpä esityksistä päädyttiin äänestämään. Jyväskylän ehdotus sai 17 ääntä, Kiesiläisen 12. Äänestyksen jälkeen hallitus vetäytyi kuitenkin vielä neuvottelemaan ja lopulta asia päätettiin panna pöydälle ja aloittaa lausuntokierros.²⁵⁰

Puheenjohtajien näkemykset politiikan merkityksestä liiton toiminnalle eroavat luonnollisesti sen mukaan, missä vaiheessa he olivat toiminnassa mukana²⁵¹. Heidän lausunnoistaan saa tukea sille, että SOOLin poliittisimman toiminnan aika sijoittui vuosiin 1973-1975 ja lieventyi mentäessä kohti 80-lukua.²⁵² Kiesiläinen, joka oli puheenjohtajana vuonna 1972 kertoi toiminnan olleen poliittista, mutta

muistiosta, jonka Kalervo Siikala oli laatinut Jaakko Itälän toimeksiannosta. Opettajain- lehti 13-14/72 Artikkelin sävy on opiskelijoiden lausuntoa paheksuva.

²⁴⁸ Ilmeisesti kyseessä on SOOLin vuoden 1972 puheenjohtaja.

²⁴⁹ Kiesiläisen vetoama kohta ohjelmassa kuului: *“Demokraattisten voimien on pantava sulkua oikeistovoimien etenemiselle koulutuksen alalle. On rakennettava opettajien, opiskelijoiden, koululaisten ja oppilaiden vanhempien ja kaikkien työtätekevien joukkoliikettä demokraattisen rauhaa palvelevan koulutusjärjestelmän puolesta”*. Samanlaisia vetoamuksia koulutuksen kehittämiseksi esitti elokuussa 1973 Sosialistinen Opiskelijaliitto, SOL taisteluohjelmassaan. SOL:n taisteluohjelma 1973, s.130-134.

²⁵⁰ Jyväskylän kokouksesta oli maininta myös Opettajain-lehdessä. Siinä kerrottiin kokouksen sujuneen tällä kertaa varsin rauhallisesti! *“Luonne oli tällä kertaa hyvin rauhallinen eikä mitään suurempia erimielisyyksiä syntynyt.”*

²⁵¹ Katso liite 4.

²⁵² SYL:n historiaa tutkineen Sundbäckin mukaisesti Suomen opiskelijaliikkeen politisoitumisen aikaa olivat erityisesti vuodet 1970-1975. Politisoituminen alkoi hallinnonuudistuskamppailun yhteydessä ja vuoden 1969 liittokokouksessa poliittiset opiskelijajärjestöt valtasivat SYL:n. Vuoden 1975 jälkeen opiskelijat alkoivat vähitellen irtaantua puoluepoliittisesta opiskelijatoiminnasta ja heidän aktiivisuutensa suuntautui niiden ulkopuolelle. Sundbäck 1991, s. 51-52; 139-140.

puoluepolitiikan tehneen vasta tuloaan. Hannu Kärnä, joka oli toiminnassa mukana vuodesta 1975 vuoteen 1979 asti kertoo puolestaan:

*"Kyllä se oli varsinkin alkuvaiheessa hirmuista 'harrastelua' (vaikka politiikkaa ei järjestö tehnyt, silti oli joitain jännitteitä, koska mukana oli 'aktiivipoliittisia' opiskelijavaikuttajia... enemmän tai vähemmän, mutta kuitenkin). Koko ajan toiminta kuitenkin sai järjestäytyneen ja samalla epäpoliittisemmän järjestön toiminnan piirteitä. Omasta näkökulmastani touhu oli tosi vaativaa. Esim. suuriin tilaisuuksiin mennessä viimeisiä sanoja puheeseen sorvasin junassa tai lentokoneessa, kun olin saanut viimekäden tiedot vireillä olevista asioista. Muutoin voi todeta, että kaikki luottamushenkilövalinnat olivat 'poliittisia', mutta oliko sillä merkitystä on vaikea arvioida."*²⁵³

Samalla tematiikalla jatkoi myös Olli Lukkainen, joka toimi puheenjohtajana 1980. Hänen mukaansa *"joillekin oli kivuliasta siirtyä pois poliittisista mandaateista asialähtöiseen vaikuttamiseen. Oli murheellisia ihmisiä, kun jäsenkirja ja aktiivisuus poliittisessa nuorisojärjestössä ei enää riittänyt, vaan piti olla kannatusta ihmiselle ja hänen ajatuksilleen. - Toisaalta olihan se, uskoakseni enemmän kuin nyt, yksilötasolla monelle hapuilua tiellä järjestötoimintaan."*²⁵⁴

Taina Kaivolan valinta uuden vuoden 1981 SOOLin puheenjohtajaksi tapahtui poliittisin perustein. Kaivolan mukaan politiikka *"ei vaikuttanut Liiton toimintaan, paitsi omaan valintaani. Muistelen kyllä, että jonkin verran ohimennen mainittiin, mitä puolueita ihmiset kannattivat. Varsinaisessa toiminnassa se ei tosiaanakaan minusta näkynyt. Minua pyydettiin puheenjohtajaksi. Silloin poliittisilla mandaateilla oli merkitystä ja olin harrastanut opiskelija- ja nuorisopolitiikkaa muissa yhteyksissä."*²⁵⁵

Uusien ongelmien ja vaatimusten keskellä Opettaja-lehti pyrkii rakentamaan ihanneopettajan kuvaa. OAJ:läinen opettaja oli aktiivinen ammattiyhdistysläinen, seurasi yhteiskunnan tapahtumia, suunnitteli sekä mukautui uudistuksiin ja pystyi

²⁵³ Hannu Kärnä tekijälle 24.2.2003.

²⁵⁴ Olli Luukaisen vastaukset 3.2.2003.

²⁵⁵ Taina Kaivola tekijälle 28.1.2003.

toimimaan vaikeissakin tilanteissa. Koulukeskustelussa ei siis ollut kyse vain uudesta koulusta vaan erityisesti opettajan asemasta, roolista ja työstä. Kysymyksistä tuli koulutuksellisia ja työvoimapolitiittisia. SOOLin roolina oli omaksua emojärjestönsä mielipiteet: yhteistyösopimuksen solmimisen jälkeen vuonna 1976 linjattiin SOOLin toimintaan myös uusi sitoutumaton linja. Näkemys perinteisestä kansankynttilästä oli murtumassa: peruskoulu-uudistuksen myötä opiskelijat halusivat kriittistä sekä tieteellistä koulutusta. Niin Opettaja-lehden kuin SooliBoolinkin sivuilla käytiin keskustelua opettajantyön uusista haasteista.

5.3. OAJ:n siipien suojaan

Edellä kuvattu tutkinnonuudistuskamppailu oli osa koulutuksen roolia ja opettajuutta koskevaa keskustelua. Koska opettajuuteen liittyvät kysymykset olivat samalla niitä kysymyksiä, joita Opettajien Ammattijärjestö käsitteli omassa toiminnassaan varsin laajasti, lähensi tutkinnonuudistuskysymys SOOLia ammattijärjestön toiminnan kanssa. Tästä muutoksesta tuli koko toiminnan kannalta varsin käänteentekevä: OAJ:n tuki vahvasti SOOLin asiantuntijuusroolia koulutukseen liittyvissä kysymyksissä ja vakiinnutti samalla liiton aseman järjestökentässä.²⁵⁶

Uusi ammatillisen edunvalvonnan rooli myös auttoi SOOLia ideoimaan ja pohtimaan laajasti, millaista koulutus olisi voinut olla ja millaista se oli sekä miten nämä kaksi seikkaa vaikuttivat tuleviin peruskoulun opettajiin, joita alettiin kouluttaa vuodesta 1974 alkaen yliopistoissa seminaarien sijaan. SOOLin rooli tässä prosessissa oli hyödyntää muutosta myös edustamiensa opiskelijoiden koulutukseen. Vahvaksi argumentiksi nousi, että koulutuksen sisältöön on paneuduttava toimintakentän laajentuessa. Tässä OAJ voimakkaasti tuki SOOLin toimintaa esimerkiksi vuoden 1974 Hämeenlinnan talvipäiviltä julkaistiin artikkeli Opettaja-lehdessä otsikkonaan ”Koulutuksen kehittämiskysymykset SOOL:n talvipäivien pääaiheena”.²⁵⁷

²⁵⁶ Uudet yhteistyömuodot myös lähensivät järjestöjä poliittisesti toisiinsa. Valitettavasti SOOLin toiminnasta säilyneiden asiakirjojen puutteellisuuden ja muodollisuuden vuoksi, ei voida kuitenkaan varmasti todeta, kuinka merkittävää roolia poliittisuus yhteistyön taustalla näytteli.

²⁵⁷ Opettaja-lehti 12/74.

Rinne ja Jauhiainen ovat tutkimuksessaan *Koulutus, professionalisoituminen ja valtio* esittäneet tulkinnan, että erityisesti kansanopettajuus ei saanut yhteiskunnallisessa muutoksessa 1970-luvulla sitä arvostusta, eikä kyennyt yhteiskuntasopimuksella hankkimaan niitä tunnusmerkkejä, jotka perinteisiä professioita luonnehtivat ja näin tunnustusta lähdettiin hakemaan ammattiyhdistyspolitiikalla. Voimakas järjestäytyminen antoi nimittäin mahdollisuuden ammatillisen kuvan ja profession voimakkaaseen kasvattamiseen.²⁵⁸ Tämä oli seurausta ay-liikkeen monipuolistumisesta, mikä puolestaan oli seurausta siitä, että koulutukselliset rakenteet muuttuivat ja myös keskiluokkainen toimihenkilöjärjestäytyminen nähtiin normaalina toimintana.²⁵⁹

Tätä taustaa vasten onkin mielenkiintoista tarkastella SOOLin näkökulmasta, millaiseksi SOOLin ja OAJ:n välinen yhteistyö muodostui ja miksi. Ennen OAJ:n olemassa oloa SOOL oli toiminut aktiivisessa yhteistyössä Suomen Opettajien Liiton kanssa. Yhteistyön muotoina oli SOL:n antama taloudellinen tuki sekä erilaiset ammattipoliittiset koulutukset. SOOL sai myös julkaista toiminnastaan kirjoituksia omalla palstallaan Opettajain-lehdessä. Tarkasteltavalla kaudella yhteistyö alkoi voimistua vuoden 1971 jälkeen, kun SOL:n järjestämällä kurssilla heräsi kiinnostus yhteistyön tiivistämiseen.²⁶⁰

Kuitenkaan opiskelijoiden aktiivisuus ammattijärjestöä kohtaan ei ollut niin suurta kuin SOL:n suunnalta oltaisiin toivottu. Opettajain-lehdessä 42, lokakuussa 1972 julkaistiin SOL:n puheenjohtajan Aimo Tammivuoren kirjoitus *”Opettajaksi valmistuvat ja ammattijärjestö”*, joka oli jo aikaisemmin julkaistu SOOLin jäsenjärjestön Peducan Paidagogos-lehden numerossa 1/1972. Kirjoitus vetoaa opettajan roolin muutokseen ja siihen kuinka *”ammattijärjestö voisi tukea kasvua tälläkin alalla, vieläkin paremmin sitten, kun liitot yhdistyvät”*. Tammivuori

²⁵⁸ Myös opiskelijat joutuivat samaisen arvostuskysymyksen eteen, koska tutkinnonuudistuksen mukaisesti heidän koulutuksena muutettiin yliopistotasoiseksi ja he joutuivat etsimään roolinsa yliopiston sisällä. Rinne ja Jauhiainen 1988, s. 458; Jumppanen 1993, s.221-250; Raivola 1989, s. 121-133.

²⁵⁹ Kaikkiaan vuonna 1975 Suomessa toimi 114 ammatiliittoa. Näistä 28 oli SAK:n jäsenliittoja ja 86 toimihenkilöiden keskusjärjestöjen jäsenliittoja, vaikka toimihenkilöjärjestöissä oli vain kolmannes järjestäytyneestä palkansaajaväestöstä. Kauppinen 1976, s. 17. Katso lisäksi Komulainen 1996, s. 48, Jokivuori & Kevätsalo & Ilmonen 1996, s.5-12; Borg- Pehkonen 1983, s. 143-154; Kauppinen 1976, s.40. Ensimmäinen Tupo- sopimus allekirjoitettiin vuonna 1968. Lappalainen 1998, s. 90.

²⁶⁰ SOOLA, pöytäkirjat 1971-1981.

kehottikin artikkelinsa lopussa nuoria, valmistuvia hakeutumaan osaksi ammattijärjestöpolitiikkaa.²⁶¹

SOL tuki SOOLin toimintaa erityisesti taloudellisella sektorilla. Itse asiassa niinkin huomattavasti, että SOOLin hallituksen puheenjohtaja Kiesiläinen kirjoitti:

*“Raha ratkaisee tässäkin asiassa. Nykyisillä jäsenmaksutuloilla ei kateta kolmanneltakaa kuluista. Kuitenkaan ei liiton talous saisi olla riippuvainen Opettajain liiton jalomielisyydestä, niin kuin nyt on asianlaita. Meidän on pystyttävä itse rahoittamaan oman etujärjestömme toiminta – se on itsenäisen toiminnan tae.”*²⁶²

Vielä samana vuonna pöytäkirjassa on maininta, että SOOL anoi lisäävustusta toimintansa tukemiseen Suomen Opettajien Liitolta. Mielenkiintoiseksi maininnan tekee se, että pöytäkirjassa kerrottiin puheenjohtajan *“käyneen jututtamassa asian tiimoilta väkeä Opettajien liitosta”* ja avustus saatiin.²⁶³

Arkistoissa on myös säilynyt muistio neuvotteluista vuodelta 1972 tai 1973.²⁶⁴ Muistion mukaisesti SOOL liittyisi ulkojäseneksi Suomen Opettajien Liittoon vuonna 1974, jolloin liittyminen sääntömuutosten kautta aikaisintaan olisi mahdollista. Liittymiselle nähtiin perusteena myös se, että *“tällöinhän SOL ja OK yhtyvät Oyj:ksi”*. Liittymisestä nähtiin olevan paljon hyötyä. Ajateltiin, että osana Opettajien Liittoa ja myöhemmin OYJ:tä opettajaksi opiskelijat pystyisivät vaikuttamaan tulevan ammattijärjestönsä asioihin ja samalla hyödyttäisiin SOL:n valmiista yhteyksistä Opetusministeriöön ja Kouluhallitukseen. Mielessä ja ideoissa välkkyivät myös parempi taloudellinen tilanne sekä mahdollisuus liittyä työttömyyskassaan.²⁶⁵

Moinen lähentyminen oli uusissa olosuhteissa mahdollista ja molempien osapuolien toiminnan kannalta jopa toivottavaa. Koulutuksen kysymyksiin nähtiin voitavan löytää yhdessä ratkaisuja. Yhteistyösuunnitelmiin liittyi myös kysymys Teiniliitosta

²⁶¹ Opettajain-lehdessä 42, lokakuussa 1972.

²⁶² Kirjoitus Opettajain-lehdessä, 44/1972. Otsikolla “Mikä on SOOL ja mikä on sen tehtävä?”.

²⁶³ SOOLA, pöytäkirjat 1971-1981.

²⁶⁴ Muistioon ei ole merkitty päiväystä, eikä neuvottelun osanottajia, SOOLA.

²⁶⁵ SOOL+SOL?, muistio SOOLA.

ja sen asemasta koulu-uudistusten taustalla. Teiniliitolla ja SOL:lla oli ollut yhteistyötä mm. peruskoulukysymyksessä²⁶⁶. Kuitenkin tultaessa vuoteen 1973 erityisesti Teiniliiton ja OK:n välit kiristyivät.²⁶⁷ Jo vuonna 1970 Opettajain-lehdessä alkoi näkyä kiristynyt tunnelma. Lehti antoi Teiniliitolle risuja, koska:

*“Teiniliiton julkaisussa oli kehoitettu koululaisia kapinoimaan, rakastamaan, polttamaan ja juomaan sekä antamaan pitkät paskat papeille, poliiseille, opettajille, kasvattajille ja kieltäjille. Tälläisen kiihotuksen rahoittaminen on koululaitoksen muutoinkin vaikean työn virallista sabotointia.”*²⁶⁸

Tämä oli merkittävää myös SOL:n näkökulmasta, koska yhteistyötä OK:n kanssa tehtiin nyt tiiviisti. Niinpä syntyi tarve oman opiskelijaliikkeen tukemiselle. Varsinkin, kun vuonna 1973 Teinien rinnalle ilmaantui Demokraattiset koulutyöntekijät -järjestö, Demko ry, joka näki tarpeelliseksi perinteisen opettajan aseman arvioinnin. Se ilmoitti järjestöluonteensa ytimeksi Opettajain-lehden numerossa 8 vuonna 1973 yhdistää yli puoluerajojen kaikki koulutyön piirissä vaikuttavat demokraattiset voimat ja siten toimia, ei niinkään ammattijärjestön kilpailijana, vaan koulussa työskentelevien demokraattisten vaikutusmahdollisuuksien ja oikeusturvan lisäämiseksi.²⁶⁹ SOL ja OK olivat saaneet kilpailijan.²⁷⁰

Kun suuret yhdistyivät lopulta vuonna 1973, jäi SOOL muutoksessa jalkoihin: SOOLin palsta Opettaja-lehdessä lopetettiin ja opiskelijajärjestöön kiinnitettiin entiseen verrattuna vain vähän huomiota.²⁷¹ SOOL hakikin tukensa vasta perustetusta Demko ry:stä. Kärnän mukaan Demko puolestaan haki toiminnallista yhteyttä ja vaikuttavuutta SOOLiin sekä pyrki vaikuttamaan poliittisten kanavien kautta myös toimintaan. SOOL puolestaan antoi lausuntoja Demkon esityksistä tai se pyysi tukea

²⁶⁶ Teiniliitolla ja SOL:lla yhteisiä linjoja opettajankoulutuksen uudistamisessa, Opettajain-lehti 40/70.

²⁶⁷ Opettaja-lehti 36/76.

²⁶⁸ Opettajain-lehti 1970.

²⁶⁹ Demko oli poliittisesti voimakkaasti vasemmalla. Opettajain-lehti 8/1973; Kärenlampi 1999, s. 113-114.

²⁷⁰ Opettajain-lehti 8/73; Kiuasmaa 1982, s. 478-479.

²⁷¹ Vuodelta 1974 vain yhdestä Opettaja-lehdestä löytyy juttu koskien SOOLin toimintaa. 12/1974, Opettaja-lehti. Edellisenä vuonna julkaistuja juttuja oli ollut seitsemän kappaletta.

esim. jollekin kannanotolleen.²⁷² Demko:n järjestämissä kokouksissa käytiin aktiivisesti ja Demko sai tilaa myös SOOLin oman lehden SOOLIn sivuilta.²⁷³

Samoihin aikoihin Demko ry leimattiin Opettaja-lehden sivuilla poliittiseksi ja opettajan ammattikuvaa heikentäväksi yhdistykseksi.²⁷⁴ Demko ry oli lähettänyt kutsun OAJ:n puheenjohtaja Tammivuorelle saapua mainitun yhdistyksen järjestämään Opettajan Päivä-nimiseen tilaisuuteen Helsingissä 8.-9.2.1975. OAJ:n hallitus kieltäytyi osallistumasta tilaisuuteen. Kieltäytyminen merkitsi radikaalin pesäeron tekemistä Demkon toimintaan. SOOLista edustajana tilaisuudessa oli kuitenkin pääsihteeri Auli Rissanen.²⁷⁵

Tilanne kiristyi vähitellen ja pattitilanteen puhkaisi lopulta Opettaja-lehden kirjoitus vuonna 1975. Kirjoituksessa "Opiskelijatoiminta saatava tehokkaaksi" OAJ:n toimiston tiedottaja Aslak Lindström peräänkuulutti laajempaa ja aktiivisempaa yhteistyötä SOOLin ja SA:n kanssa. Hänen mukaansa *"molempien yhdistysten toiminta on ollut heikkotehoista ja siinä määrin sattumanvaraista, että mitään ei ennätä syntyä ilman OAJ:n tukitoimenpiteitä."*²⁷⁶

Kirjoitus sai opiskelijajärjestöt varpailleen. SOOLin jäsenjärjestö Peduca otti aiheeseen omassa yleiskokouksessaan kantaa ja toimitti kannanottonsa myös SOOLille. Lausunnossaan *"OAJ:n hyökkäys opettajaksi opiskelevien järjestöjä vastaan estettävä!"* Peduca esittää, että OAJ laitettaisiin boikottiin ja näin myös tapahtui.²⁷⁷

²⁷² "Taisi olla jokunen demkolainen myös soolilainen päättäjä tai muu vaikuttaja." Kärnän kysely. Materiaali tekijällä.

²⁷³ SOOLI 1/1974, SOOLA:

²⁷⁴ Eeva Louko Demkon pj, kirjoittaa viitaten Opettaja-lehdessä julkaistuu 25.10.74 pilapiirroksen: *"Mikäli asiat olisi hoidettu kunnolla, Demkoa tuskin olisi syntynyt."* Tämän johdosta Opettaja-lehden toimitus vastasi: "kritiikinarkuus muistuttaa entisen tytön huumorintajua: naureskeli naapurin tytön nenää, muttei itse kärsinyt edes katsoa peiliin." Liite 6.

²⁷⁵ Kärenlampi 1999, s. 114-115.

²⁷⁶ Tosin samaisessa artikkelissa Lindström kirjoittaa myös, että: *"OAJ:n organisaation rakentaminen vei siinä määrin voimia, että ei ennätetty riittävässä määrin keskittyä opiskelijoiden asioiden hoitamiseen."* Opettaja-lehti, 39/1975. Se, kuinka paljon lausunnossa oli kyse poliittisista näkemyseroista, on vaikea selvittää, koska SOOLin hallituksen asiakirjoissa viitataan vain järjestölliseen näkökulmaan.

²⁷⁷ Helsingissä 9.10.1975, Peduca ry:n yleiskokous, SOOLA.

Boikotti myös näkyi. Vuonna 1975 Opettaja-lehdessä julkaistiin vain yksi juttu opiskelijajärjestöistä ja sekin käsitteli SA:n sääntöuudistusta.²⁷⁸ SOOL on käytännöllisesti katsoen kadonnut lehden sivuilta. Perusteina boikotille nähtiin halu itsenäiseen toimintaan: opiskelijajärjestöt eivät halunneet tulla ohjatuksi ylhäältä. Lisäksi opiskelijoita loukkasi kirjoituksen yleinen sävy sekä se, ettei Lindström ollut ottanut yhteyttä kumpaankaan opiskelijajärjestöön ennen kirjoituksen julkaisemista, niinpä *“Opiskelijat voivat tulkita OAJ:n hyökkäyksen ainoastaan hajoitustoiminnaksi.”*²⁷⁹

Tilannetta kesti kaikkiaan puolisen vuotta. Mutta se muodostui merkittäväksi SOOLin toiminnan kannalta: boikotti osui juuri siihen vaiheeseen yhdistyksen toiminnassa, kun liittokokouksen tuli päättää seuraavan vuoden toimintasuunnitelmasta ja toiminnan rahoituksesta. Niiden linjaamisessa OAJ:n boikotti oli pakko ottaa huomioon ja boikotin vaikutukset ulottuivat näin koko toimikaudelle.²⁸⁰

Niinpä jo seuraavana vuonna Opettaja-lehden numerossa 4, ilmestyi tammikuussa 1976, on SOOLin puheenjohtajan Marketta Kukkosen kirjoitus “SOOL kehittää toimintaansa”. Jutussa Kukkonen esitti perustelut opiskelijoiden loukkaantumiselle ja jo helmikuussa samana vuonna OAJ aloitti neuvottelut Opettajaksi opiskelevien kanssa. Neuvotteluista julkaistiin myös useita artikkeleita Opettaja-lehdessä. Neuvotteluissa olivat mukana niin OAJ:n, SOOLin kuin Suomen Auskultanttienkin edustajat. Artikkeleissa painotettiin voimakkaasti Lindströmin kirjoitusta ja ettei sen tarkoituksena ollut vähätellä tai määräillä opiskelijajärjestöjen toimintaa²⁸¹.

Rauha laskeutui ja kevään 1976 aikana OAJ järjesti opettajaksi opiskeleville koulutustilaisuuksia ja lopulta toukokuussa samana vuonna päätettiin perustaa yhteistyöelin OAJ:n ja opiskelijajärjestöjen välille. Samalla OAJ myönsi molemmille, SOOLille ja SALLE suuren toiminta-avustuksen.²⁸² Sopimuksen

²⁷⁸ Opettaja-lehti 48/1975.

²⁷⁹ Helsingissä 9.10.1975, Peduca ry:n yleiskokous, SOOLA.

²⁸⁰ Jäsenjärjestöille!, 13.12.1975, SOOLA.

²⁸¹ “OAJ pyrkii luomaan hyvät suhteet opettajaksi valmistuviin. [...] OAJ:n tavoitteita on ymmärretty väärin, vaikka OAJ ei halua määräillä.” Opettaja-lehti 8/1976.

²⁸² OAJ myönsi ylimääräisen 6000 markan avustuksen SOOLille ja 4000 markkaa SALLElle, Opettaja-lehti 22/1976.

mukaisesti SOOL sai avustuksen lisäksi toimitilat vastavalmistuneesta Akava-talosta. OAJ lupasi myös vastata koulutusten kustannuksista. Yhteistyösopimuksella perustettiin myös toimikunta, jonka tarkoituksena oli toimia yhteistoiminnan edistämiseksi ja ammattijärjestötietouden edistämiseksi opettajaksi opiskelevien keskuudessa. Toimikunnasta tuli valmisteleva elin, jolla ei ollut itsenäistä toimivaltaa.²⁸³

Muutos oli mahdollinen monestakin syystä. Vuodelle 1976 valittu SOOLin hallitus linjasi oman toimintansa uudestaan yhteistyön ja ei-poliittisen toiminnan varaan. OAJ:n kanssa haluttiin tehdä yhteistyötä ja samalla viriteltiin yhteistyön mahdollisuuksia myös Suomen Auskultanttien kanssa. Uuden linjauksen mukaan opiskelijajärjestöjen oli pidettävä yhtä.²⁸⁴

Tämän jälkeen yhteistyössä alkoikin uusi vaihe. Olli Luukkaisen mukaan "*OAJ oli kuin isähahmo taustalla ja OAJ:n taholta opiskelijoita pyrittiin aina kehumaan vähän yli ansioiden*"²⁸⁵. Kun oltiin saatu yhteistyön muodot selviksi puolin ja toisin, alettiin vähitellen pohtia myös yhteistyön sisältöjä. OAJ:n puolelta nimettiin koulutussihteeri ja kenttäsihteeri pitämään huolta opiskelijatoiminnan kehittämisestä. Yhteistyölle löydettiinkin vuoden 1977 aikana neljä eri tasoa: henkilökontaktit, yhteistyöryhmä, koulutustilaisuudet sekä SOOLin järjestämät omat tilaisuudet. Vuonna 1978 SOOL hyväksyttiin OAJ:n ulkojäseneksi.²⁸⁶ Kun SOOL ja SA yhdistyivät vuonna 1981 alettiin keskustelu yhteistyötoimikunnan laajentamisesta. Samalla sovittiin myös OAJ:n ja SOOLin yhteisen opiskelijarekisterin perustamisesta.²⁸⁷

²⁸³ Ohjesääntö 19.10.1976, SOOLA.

²⁸⁴ "Kevään 76 toimintasuunnitelmassa on ensimmäisenä täysjäsenyyden anominen OAJ:hin, jollei tämä onnistu, niin ulkojäsenyyden anominen. SOOL katsoo, että jäsenyyden saaminen lisäisi paitsi oman jäsenkuntamme mielenkiintoa järjestöä kohtaan myös OAJ:n kiinnostusta alan opiskelijoihin. Jäsenyyksikysymys selvitetään yhdessä Suomen Auskultantit ry:n kanssa.", Vuoden 1976 toimintasuunnitelma, SOOLA.

²⁸⁵ Kysely Olli Luukkaiselle. Aineisto tekijän hallussa.

²⁸⁶ OAJ:n ulkojäsenyyks merkitsi SOOLin aseman vakiintumista suhteessa ammattijärjestöön ja toisiin opiskelijajärjestöihin. Ammattipolitiikka ilmestyy myös ensimmäistä kertaa hallituksen toimintasuunnitelmaan vuodelle 1979. SOOLH, pöytäkirjat 1971-1981, SOOLA.

²⁸⁷ Opiskelijarekisteri oli rekisteri, johon opiskelijat saattoivat ilmoittautua ja jota OAJ ylläpiti. Rekisteri toimi henkilöjäsenluettelona ja opiskelijatiedotustoiminnassa käytettävänä osoitteistona. Sopimusluonnos vuodelta 1981, SOOLA.

Opettaja-lehti lupautui julkaisemaan opettajakoulutuksesta ja opettajaksi opiskelusta aineistoa, jonka valmisteluun SOOL velvoitettiin. Tarvittaessa SOOLilla oli mahdollista tiedottaa tapahtumistaan lehdessä. SOOLista oli näin tullut OAJ:n erityinen opiskelijajärjestö, jonka toiminnan tavoitteeksi kirjattiin edunvalvonta ja ammattijärjestötoiminta.²⁸⁸

Samalla muutos kohti ammattipolitiikkaa asetti SOOLin vaikeaan tilanteeseen: ammattipolitiikalla ei välttämättä pystytty vaikuttamaan opettajankoulutuksen kysymyksiin. Toisaalta SOOLin tuli opiskelijajärjestönä pitää yllä koulutukseen liittyviä kysymyksiä. Eräänä mahdollisuutena yhdistää opettajankoulutuksen kysymykset ammattiyhdistyksen kysymyksiin nähtiin yllättäen SOOLin omassa edunvalvonnallisessa ja aktiivisessa toiminnassa:

“Opetus, josta puuttuu persoonallisen vakaumuksen lämpö, on tehotonta. Juuri tähän persoonallisen vakaumuksen luomisen tulisi opettajankoulutuksessa pyrkiä. Se on kasvatustyön perusta. [...] Me olemme ehdottomasti sitä mieltä, että juuri yhteiskunnallisella toiminnalla, harrastustoiminnalla ja opiskeluun liittyvällä rakentavalla kriittisellä aktiivisuudella kasvatamme parempia opettajia kuin ikinä pelkkää opiskelua ja tietoaainesta ja sen omaksumista korostava koulutus voi tehdä.”²⁸⁹

Kosioretkelle lähdettiin alun perin molemmiin puolin. Muutoksen keskellä tajuttiin yhteistyön merkitys ja vaatimus toiminnan jatkumisen edellytyksenä. Opiskelijajärjestöt SOOL ja SA olivat osa Opettajien ammattijärjestön voimakkaan ammattipoliittisen järjestörakenteen luomisprosessia: opiskelijoista oli helppo kasvattaa OAJ:n jäseniä jo opiskeluaikanaan. Ammattijärjestöjen kasvun ja kilpailun aikakautena tämä oli myös OAJ:n toiminnan edellytys.

Yhteiskunnallisten tasa-arvovaatimusten ja demokratian hengessä yhteistyön solmiminen ei kuitenkaan ollut täysin ongelmaton. SOOLin toiminta jäsenyi voimakkaasti uudelleen vuoden 1972 sääntöuudistuksen jälkeen. Samaan aikaan opettajajärjestöt rakensivat uutta yhteistä järjestöä. Haikailua yhteistyön perään oli

²⁸⁸ SOOLA, asiakirjat 1971-1981, SOOLA.

²⁸⁹ Vuoden 1978-79 toimintakertomus, SOOLA.

molemmin puolin, mutta myllerryksen keskellä mielenkiinto keskittyi molempien järjestöjen organisaatioiden ja toimintatapojen uudistamiseen. Itse asiassa idea opettajien ammattijärjestön tukemasta vahvasta opiskelijajärjestöstä muodostui vasta kilpakosija-Demkon ilmestyttyä markkinoille. Mielenkiintoa SOOLiin lisäsi myös se, että vanha opettajajärjestöjen yhteistyökumppani Teiniliitto oli vaikeuksissa. Muutos myös näkyi Opettaja- lehdessä varsin selvästi: samaisessa lehdessä vuodelta 1976, missä kerrottiin OAJ:n sekä SOOLin ja SA:n yhteistyön vahvistumisesta, oli uutinen ”Teiniliitto joutuu maksamaan takaisin”.²⁹⁰

OAJ:n historiaa tutkineen Lappalaisen mukaan vuosi 1975 oli Pirkkalan monisteineen päättänyt poliittisen kauden OAJ:n sisällä ja mahdollisti uuden, tehokkaamman toiminnan. Yleinen yhteiskunnallinen epäpolitisoituminen vaikutti myös Teiniliiton toimintaan: liitto lakkautettiin keväällä 1983.²⁹¹ Myös peruskoulun määrärahojen leikkauksista vuodelle 1976 muodostui kaikkia opettajaryhmiä yhdistävä tekijä.²⁹² Asia kosketi myös opettajaksi opiskelevia ja niinpä myös SOOLin liittokokous otti kantaa ja vaati määrärahojen supistamisen lopettamista välittömästi.²⁹³ Ammattiyhdistyspolitiikka ja opiskelijoiden ajama politiikka kohtasivat.

Myös opettajien velvollisuuksiin kohdistuneet kiristyneet vaatimukset herättivät opettajaksi opiskelevien keskuudessa laajaa keskustelua. Hämeenlinnan talvipäivillä vuonna 1977 SOOLin puheenjohtaja Hannu Kärnä käytti puheenvuoron kasvatuksen kriisistä:

”Miksi olemme ajautuneet sellaiseen kasvatuksen kriisiin, että joudumme määrittelemään kasvatuksen tavoitteita aivan kuin alusta? Onko yhteiskuntamme alkanut hävetä kasvatuserityksiään kodeissa sekä kouluissa? Kouludemokratian mukana on kodeista valunut ulos suuri osa niiden kasvatusvastuuta. Se opettajankoulutus, jonka saamme, ei vielä riitä opettajan tehtävien hoitamiseen.

²⁹⁰ Opettaja-lehti 22/1976.

²⁹¹ Kärenlampi 1999, s. 114-115, Lappalainen 1998, s. 160-164.

²⁹² ”Opettajajärjestöjen jäsenet ovat yli koulumuotojen ja puoluerajojen nousseet tiukaan vastarintaan peruskoulun pelastamiseksi kuristuskuolemalta.”, Opettaja-lehti 16/75.

²⁹³ Liittokokousasiakirjat, kannanotto 7.12.1975, SOOLA.

*Meidän pitäisi opettamisen taidon lisäksi hallita myös lasten kasvattaminen yhteiskuntakelpoisiksi kansalaisiksi ja korvata kotien tekemättä jättämiset.*²⁹⁴

SOOL tunsu kuitenkin uuden OAJ:n liian voimakkaana ja hyökkäävänä ja perääntyi: se halusi säilyttää oman järjestöllisen itsenäisyytensä sekä mahdollisuutensa vaikuttaa opettajankoulutuksen kysymyksiin ammatillisten kysymysten lisäksi²⁹⁵. Neuvotteluyhteys kuitenkin säilyi ja kriisistä huolimatta, tai ehkä juuri sen vuoksi, yhteistyö aloitettiin uudestaan ja voimakas side SOOLin ja OAJ:n välille syntyi.

Lisäksi aika oli SOOLin puolella: muihin opiskelijajärjestöihin verrattuna SOOLin yhteiskunnallinen toiminta aktivoitui vasta, kun muissa opiskelijaliikkeissä toiminta alkoi jo osoittaa hiipumisen merkkejä. Vuonna 1972 laaditut uudet säännöt mahdollistivat myös toiminnan linjaamisen opettajaksi opiskelevia lähellä oleviin ja ajankohtaisiin asioihin korostaen liiton edunvalvonta- ja ammattijärjestöllistä luonnetta. Tätä roolia voimisti vuonna 1976 solmitut sopimukset OAJ:n kanssa: SOOL sai uutta vaikutusvaltaa koulutuspoliittisen kentän sisällä eli suhteessa toisiin opiskelijajärjestöihin. Tämä vei oman aikansa, mutta lopulta lähes kymmenvuotinen kosioretki tuotti tuloksen. SOOL ja OAJ loivat voimakkaan yhteistyöjärjestelmän, jonka avulla Suomen Opettajaksi Opiskelijoiden Liiton toiminta saattoi rakentua uudelleen, entisestään aktivoituneena ja voimakkaampana.

²⁹⁴ SooliBooli 2/77.

²⁹⁵ Taustalla oli varmasti poliittisia ristiriitoja. Niistä ei kuitenkaan puhuta hallituksen kokouksien pöytäkirjoissa tai jäsenistölle lähetetyssä materiaalissa. Etusijalle asiakirjoissa nousee järjestöllinen näkökulma poliittisuuden sijaan.

6. Puuhastelusta aktiiviseen edunvalvontaan

Ennen vuotta 1972 SOOLin toiminnan voi sanoa olleen, Kiesiläisen sanoja lainaten, jäsentymätöntä puuhastelua. Toiminta keskittyi seminaarien välisten urheilukilpailujen järjestämiseen, eikä SOOLilla ollut voimakasta roolia kaikkien opettajaksi opiskelevien yhteisenä järjestönä ennen kuin vuonna 1972, jolloin liittokokouksessa hyväksyttiin uudet säännöt, jotka linjasivat SOOLin toimintaa edunvalvonnan suuntaan. Vuosi 1972 aloitti samalla poliittisen toiminnan jakson SOOLin historiassa: asioista oltiin näyttävästi eri mieltä ja puhuttiin yhteiskunnallisesti sekä poliittisesti aktiivisesta opettajaopiskelijasta. Tämä jakso jatkui aina vuoteen 1975 asti.

Vuodesta 1975 muodostui SOOLin toiminnassa merkittävä vedenjakaja. SOOL ja OAJ ajautuivat avoimeen konfliktiin, jonka tuloksena SOOL julisti OAJ:n boikottiin, koska koki, ettei OAJ vastannut opiskelijoiden vaatimuksiin ja pyrki määräämään liikaa opiskelijaliikkeiden toimintaa. Boikotin taustalla oli vuoden 1975 Opettaja-lehdessä julkaistu OAJ:n tiedottajan Aslak Lindströmin artikkeli "*Opiskelijatoiminta saatava tehokkaaksi*", minkä mukaan opettajaopiskelijoiden järjestöt eivät kyenneet itsenäiseen toimintaan.

Vuonna 1976 alkoi toiminnassa kuitenkin uusi jakso, koska SOOLin hallitus linjasi toimintansa uudelleen poliittisesti sitoutumattomaksi ja sopi ristiriidat OAJ:n kanssa. Vuonna 1976 solmittiin lopulta SOOLin ja OAJ:n välillä yhteistyösopimus ja SOOLin toiminta alkoi kohdistua ammattipoliittisiin kysymyksiin. Myös SOOLin asema järjestöllisen kentän sisällä alkoi vakiintua –jopa vahvistua OAJ:n kanssa solmitun yhteistyösopimuksen jälkeen. SOOL nimittäin solmi samana vuonna sopimuksen yhteistyöstä myös sisarjärjestönsä Suomen Auskultanttien kanssa. Yhteistyön aikaa jatkettiin vuoteen 1981, jolloin päätettiin luoda uusi, kaikkien opettajaksi opiskelevien yhteinen katto- ja edunvalvontajärjestö SOOL ry, joka yhdisti entisen SOOLin ja SA:n ja siten noin 4000 opettajaksi opiskelevaa ympäri Suomen.

Toiminnan muotoutumisen vuosiin 1971-1981 mahtuu niin ristiriitaisuuksia kuin ongelmatilanteitakin. Taloudellinen tilanne oli tutkittavana ajanjaksona vuodesta toiseen varsin heikko ja rajoitti siten toiminnan kehittämistä. Samoin järjestötoiminnan vaatimuksissa tapahtuneet muutokset koskien Liiton rekisteröintiä hidastivat SOOLin hallituksen linjaamien tavoitteiden saavuttamista. Tosin SOOL myös onnistui: vuoden 1981 Hämeenlinnan liittokokouksessa hyväksyttiin kannanotto monivuotisen tutkimus- ja selvitystyön tuloksena koskien opetustaidon arvosanan ongelmallisuutta.

Vuoden 1972 sääntöjen uudet linjaukset myös etsivät omaa tapaansa toteutua. Esimerkiksi Talvipäivien luonne pysyi pitkään entisenlaisena ja alkuun ongelmia koettiin, koska jäsenistö ei ollut kiinnostunut edunvalvontaroolin ja talvipäivien yhdistämisestä. SOOL joutui myös hakemaan uusia yhteistyön muotoja toisten opiskelijaliikkeiden kanssa: opettajankoulutus siirrettiin seminaareista yliopistojen alaisuuteen ja opettajaopiskelijoilla oli pitkään erillinen jopa ulkopuolinen asemansa yliopiston sisällä. Tosin tästä ulkopuolisuudesta myös hyödyttiin SOOLin toimintaa kehitettäessä, sillä SOOL pystyi profiloitumaan erityisenä opettajaopiskelijoiden edunvalvontajärjestönä, toisen suuren opiskelijajärjestön, SYL:n rinnalla.

Toiminnan muotoutumisen vuosia ja toiminnan muutosta kuvaakin parhaiten siirtyminen tiedostamattomasta toiminnasta tavoitteellisen toiminnan suuntaan. Toiminnan muodot jaettiin ja ne saivat oman roolinsa toimintakentän sisällä. SOOLin hallituksen rooli toiminnan ja uudistusten toteuttajana kasvoi ja samalla kasvoi myös järjestön edustama asiantuntijuus opettajankoulutusta koskevissa kysymyksissä. Asiantuntijaroolia tukivat järjestölliset muutokset eli vuonna 1976 solmitut yhteistyösopimukset OAJ:n ja Suomen Auskultanttien kanssa. Vuoden 1981 organisatorinen muutos vakiinnutti tämän toiminnan roolin muutoksen.

Yhteistyö toi mukanaan myös kysymyksen ammattipolitiikasta ja sen suhteesta opettajankoulutuksen erityiskysymyksiin. Tiettyyn pisteeseen asti koettiin voitavan toimia yhdessä opettajajärjestön kanssa, mutta toisaalta haluttiin korostaa erityisesti opiskelijoille tärkeitä teemoja. Niinpä toiminnassa jouduttiin kuvainnollisesti kahden tulen väliin varsinkin, kun 1970-luvun yhteiskunnalliset muutokset pakottivat pohtimaan uudestaan niin opettajan asemaa kuin arvostustakin.

Peruskoulua koskevat määrärahojen leikkaukset 1970-luvun puolivälissä yhdistivät ensimmäistä kertaa kaikki opettajajärjestöjen jäsenet yhteisen rintamalinjan taakse peruskoulun säilyttämisen puolesta. Myös tulevien opettajien eli soolilaisten oli helppo asettua samalle puolelle opettajien kanssa. Yhteistyölinjaa oli omiaan vahvistamaan myös ammattijärjestöjen roolin voimakas kasvu suomalaisessa yhteiskunnassa 1970-luvun puoliväliin tultaessa. Niinpä SOOLin toiminnan muotoutumisen vuosia kuvaakin työni otsikko kahden tulen välissä: pitkään SOOL tasapainotteli vanhan ohjausjärjestelmän mukaisesti, itsenäisenä opiskelijajärjestönä ja oli valmis jopa puolustamaan omaa itsenäisyyttään hyvinkin voimakkaasti, kunnes edunvalvonnallinen, sopuisan yhteistyön linja voitti, koska vanhat toiminnan tukipylväät sortuivat.

Valtiollisen ohjauksen ja sääntelyn kasvu yhdessä Suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneiden koulutuksellisten muutosten kanssa antoivat SOOLille mahdollisuuden jäsentää toimintansa uudestaan. Samalla kun SYL ja Teiniliitto alkoivat menettää kannatustaan opiskelijoiden silmissä, SOOL pystyi rakentamaan edunvalvonnallisen roolinsa opettajaksi opiskelevien yhteisenä järjestönä, joka saattoi painottaa ammattipolitiikan pelisäännöin opettajankoulutuksen erityiskysymyksiä. Kädenpuristukseen ammattijärjestön kanssa päädyttiin lopulta, koska valtion taholta kiristynyt ohjaus supisti opiskelijajärjestöjen toiminta- ja siten vaikutuskenttää. Perinteiset toiminnan tukipylväät eivät enää auttaneet: toiset opiskelijaliikkeet olivat olleet aina etäisiä, mutta lisäksi 70-luvun puoliväliin tultaessa varsin kriisiytyneitä. Yliopistoihin kohdistuva puristus valtion puolelta taas sai yliopistot näyttämään opettajankoulutuskysymyksissä vanhoilliselta ja kaiken uuden kukistavalta taantumukselta. Opetustaidon arvosanasta muodostuikin siksi tärkeä kysymys toiminnan muotoutumisen vuosina Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton kamppailussa kohti parempaa ja tasa-arvoisempaa opettajankoulutusta.

7. Lähteet ja kirjallisuus

I PAINAMATTOMAT LÄHTEET

ARKISTOT

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton arkisto. SOOLA.

Sisältää mm. hallituksen ja liittokokousten pöytäkirjat, jäsenjärjestöille lähtenyttä materiaalia sekä Liiton julkaisemat lehdet SOOLI-lehti vuosi 1974 sekä SOOLIBOOLI-lehti vuodet 1977 ja 1981.

Arkisto on järjestämättä ja se sijaitsee vuosien 1970-2002 osalta SOOL:n toimistossa Helsingissä.

WWW-DOKUMENTIT

Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liiton kotisivut www.sool.fi. Tässä työssä <http://www.sool.fi/organisaatio.htm> , Luettu 03.03.2003.

II LÄHDEJULKAISUT

Valtiopäivät

Valtiopäivät 1971, pöytäkirjat ja asiakirjat.

Suomen Virallinen Tilasto, SVT

SVT X A:103, Yleissivistävät oppilaitokset 1980/81. Tilastokeskus Helsinki 1981.

III SANOMA- JA AIKAKAUSLEHDET

Opettajain-lehti, vuosikerrat 1971-1973.

Opettaja-lehti, vuosikerrat 1973-1981.

Opetusministeriön Korkeakoulu – ja Tiedeosaston
Tiedotuslehti, vuosikerrat 1971-1981.

Ylioppilaslehti, vuosikerrat 1971-1981.

IV KIRJALLISUUS

AIKALAISKIRJALLISUUS

Blom, Raimo, *Opiskelijoiden radikaalisuus*. Tutkimusseloste Tampereen yliopiston sosiologian laitos n:o 10 1969.

Gillis, John R., *Youth and History. Tradition and Change in European Age Relations, 1770- Present*. London 1981.

Hirvonen, Elna, *Nuorisopoliittinen kokeilutoiminta*. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 35, Lappeenranta 1978.

Valtakunnallinen nuorisojärjestötutkimus I osa,
Tutkimusraportti N:o 42, Helsinki 1981.

Valtakunnallinen nuorisojärjestötutkimus II osa,
Tutkimusraportti N:o 42, Helsinki 1981.

Isosaari, Jussi, *Suomen koululaitoksen rakenne ja kehitys*. Julkaisusarja B, opetusmonistheet No1, 1.11.1968, Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos.

Kauppinen, Timo, *Työmarkkinajärjestöjen keskinäisistä voimasuhteista*. Helsinki 1976.

Korkeakoulut ja tutkinnonuudistus, Korkeakoulu- tiedepoliittinen tutkimussäätiö, WSOY 1977.

Kuusi Pekka, *60-luvun sosiaalipolitiikka*. WSOY 1961.

Nuorisopolitiikkaa 70 -luvulla, Kehitysnäkymiä, suosituksia, yhteenvetoja. Valtion nuorisotyölautakunta 1970.

Nurmi, Veli, *Koulunuudistuksen taustatekijöitä II. Yleissivistävä koulutus vv.1959-1970*. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen Tutkimuksia N:o 76, 1979.

Opettajankoulutuksen tähänastinen kehitys. WSOY 1979.

Maamme koulutusjärjestelmä eilen, tänään, huomenna. WSOY 1981.

Opettajankoulutusta kolmeneljännesvuosisataa. Kajaanin seminaari 1900-1975. Kajaani 1975.

Rantalaiho, Kari, *1970 -luvun nuorisopolitiikka*. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 4, Helsinki 1969.

Rinne, Matti, *Suomen Opettajain Liitto 1893-1973*. Helsinki 1973.

Sarjala, Jukka, *Suomalainen koulutuspolitiikka*. Juva 1981.

SOL:n taisteluohjelma Suomen opiskelijoille. Opiskelijoiden etujen puolesta - demokratian ja tieteen puolesta imperialismia vastaan! Opiskelijoiden joukkovoimalla -työväenluokan rinnalla suurpääomaa ja oikeistoa vastaan! Hyväksytty SOL:n 9. liittokokouksessa 1973. Helsinki 1973.

Suomen hallitukset ja hallitusohjelmat 1945-1973, Hakovirta, Harto & Koskiahho, Tapio, Gaudeamus 1973.

Valavaara, Oiva, *Yhdistystoiminnan käsikirja*. Helsinki 1973.

Vanhalakka- Ruoho, Marjatta, *Lasten ja varhaisnuorten järjestöihin kuulumisen ja varhaisnuorisotoimintaan osallistuminen*. Tutkimusraportti n:o 38, Opetusministeriön nuorisotoimisto, Valtion Nuorisoneuvosto, Helsinki 1977.

PAINAMATTOMAT TUTKIMUKSET JA OPINNÄYTTEET

Sallinen, Erja, *Opekas 1899-1999*. Pro gradu- työ, Turun yliopisto, Rauman opettajainkoulutuslaitos 1999.

TUTKIMUKSET JA MUU KIRJALLISUUS

Autio, Veli-Matti, *Opintorahalla vai – lainalla. Opintotuen historiaa valtion opintotukikeskuksen toimiajalta 1969-1994 ja vähän ennenkin*. Jyväskylä 1995.

Borg, Olavi & Pehkonen, Juhani, *Kutsumus vai palkkatyö. Tutkimus opettajakunnan työmarkkinapoliittisista näkemyksistä*. Tampereen yliopiston jäljennepalvelu 1983.

Ehrnrooth et al., *Tarkasteluja nuorisotyön murroksesta ja nuorison asemasta Pohjois-Karjalassa*. Joensuun yliopisto, Kasvatustieteellisen tiedekunnan selosteita N:o 10, Joensuu 1985.

Heiskanen, Ilkka & Mitchell, Ritva, *Lättähatuista punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorikulttuurin kohtaamisen kolme vuosikymmentä*. Otava 1985.

Hirsch, Joachim, *Turvavaltio*. Vastapaino 1983.

Hyvärinen, Matti, *Alussa oli liike. Tutkimus yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista*. Jyväskylä 1985.

Jokivuori Pertti & Kevätsalo Kimmo & Ilmonen Kaj, *AY-jäsenen monet kasvot. Tutkimus SAK:n, STTK:n ja AKAVA:n jäsenistä*. Jyväskylän yliopiston sosiologian julkaisuja 60, 1996.

Jumppanen, Leo, *Kuka oli kelvollinen opettamaan 11- ja 12- vuotiaita. Tutkimus oppikoulun opettajien ja kansakoulunopettajien edunvalvonnasta ja sen tuloksellisuudesta Suomen koululaitoksen uudistuksen yhteydessä kouluohjelmakomitean mietinnöstä 1959 vuoden 1985 koululakeihin*. Turun yliopiston julkaisuja sarja C, osa 96, Turku 1993.

Kaarninen, Mervi, *Murros ja mielikuva. Tampereen yliopisto 1960-2000*. Tampere 2000.

Kiuasmaa, Kyösti, *Oppikoulu 1880-1980. Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun*. Oulu 1982.

Kolbe, Laura, *Eliitti, traditio, murros. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1960-1990*. Otava 1996.

Komulainen, Simo, *Ammattiyhdistysliikkeen keskeiset järjestöprosessit 1975-1995. Fuusiot, järjestösiirtymät ja yhteistyöjärjestelmät osana ammattiyhdistysliikkeen järjestötoimintaa*. Tampereen yliopisto Poliittikan tutkimuksen laitos, 1996.

Kärenlampi, Paavo, *Taistelu kouludemokratiasta. Kouludemokratian aalto Suomessa*. Suomen Historiallinen Seura Helsinki 1999.

Lampinen, Osmo, *Suomen koulutusjärjestelmän kehitys*. Gaudeamus 1998.

Lappalainen, Antti, *Elämäntyönä tulevaisuus. Opetusalan Ammattijärjestön juuret, synty ja kasvu*. Otava 1998.

- Lehtisalo Liekki & Raivola Reijo, *Koulutuspolitiikka ja koulutussuunnittelu*. Juva 1988.
- Loimu, Kari, *Yhdistystoiminnan käsikirja*. Porvoo 2000.
- Muuttuva yliopisto*, Korkeakoulupolitiikan tekijöiden näkemänä. Toim. Kivinen Osmo & Rinne Risto & Mäntyvaara Jarmo. Turun yliopisto, Turku 1990.
- Nuoret ja muutos*, Toim. Lähteenmaa Jaana & Siurala Lasse, Nuorisotutkimusseura, tutkimuksia 177, Helsinki 1991.
- Nurmi, Veli, *Suomen kansakoulunopettajaseminaarien historia*. Helsinki 1995.
- Parjanen, Matti, *Ylioppilasradikalismi yhteiskunnallisena liikkeenä, sen synty ja kuolema*. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen Tutkimuksia, Sarja A 1, 1983.
- Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin, SONKin 20 –vuotisjuhlakirja*. SONK 1983.
- Puuronen, Vesa, *Nuorisojärjestö, järjestönuori, yhteiskunta – nuorten järjestötoiminnan sosiologisen tutkimuksen ongelmia*. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 80, Joensuu 1987.
- Raivola, Reijo, *Opettajan ammatin historia. Opettajuus ja professionalismi*. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteen laitos, tutkimusraportti A44, Tampere 1989.
- Rinne Risto & Jauhiainen Arto, *Koulutus, professionaalistuminen ja valtio*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, julkaisusarja A:128, 1988.
- Siisiäinen, Martti, *Nuorisojärjestöt itsenäisessä Suomessa*. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisu nro 43/1988.
- Sundbäck, Esa, *Suomen ylioppilaskuntien liitto ja suomalaisen opiskelijaliikkeen muutoksen vuodet 1968-90*. Jyväskylä 1991.
- Suomalainen yhteiskunta*, Jokinen Kimmo & Saaristo Kimmo. WSOY 2002.
- Suomen kansantalous, Instituutiot, rakenne ja kehitys*. Toim. Loikkanen Heikki A. & Pekkarinen, Jukka. WSOY 1989.
- Tammivuori, Aimo, *Sata vuotta opettajien ammattijärjestötoimintaa*. Mikkeli 1986.
- Vuori, Jukka, *Akava 1950-1975. Oppineiden klubista keskusjärjestöksi*. Helsinki 1990.

V HAASTATTELUT

Tekijän suorittamat

- Kari Kiesiläinen, Re: SOOL-kysymyksiä. Tulostettu sähköpostiviesti tekijälle 17.01.03. Tekijän anna-mari.saarenmaa@uta.fi hallussa.
- Taina Kaivola, Re: Muistutus SOOL-kysymyksistä. Sähköpostiviesti 28.01.2003 tekijälle. Tekijän hallussa.
- Olli Luukkainen, Re: SOOL-kysymyksistä. Sähköpostiviesti tekijälle 03.02.2003. Tekijän hallussa.
- Hannu Kärnä, Re:SOOL-kysymyksistä. Sähköpostiviesti tekijälle 24.02.2003. Tekijän hallussa.

7. Liitteet

Liite 1

Opettajaksi opiskelevia OPM:n laskelmien mukaan sekä SOOLin jäsenmäärä

Opettajaksi opiskelevia OPM:n laskelmien mukaan

<i>Paikkakunta</i>	<i>1974</i>	<i>1976</i>	<i>1981 (arvio)</i>
Rovaniemi		146	220
Oulu		486	552
Kajaani		429	560
Vaasa		230	439
Jyväskylä		723	1307
Joensuu		575	910
Savonlinna		447	690
Hämeenlinna		193	440
Rauma		367	620
Turku		551	827
Helsinki		626	1095
Yhteensä	6127	4897	7770
<i>josta luokanopettajaksi</i>	<i>2280</i>	<i>2679</i>	<i>4310</i>

SOOLin jäseniä

1976	2799, puuttuu turkulainen Opex ry
1979	2968
1980	3467
1981	3036, puuttuu rovaniemeläinen Lapikas ry

Liite 2

Opettajankoulutusyksiköt sekä SOOLin jäsenjärjestöt

lähde: OPM:n Tiedotuslehti 6/77

Liite 3**Talvipäivät vuosina 1971-1981**

<i>Vuosi</i>	<i>Paikkakunta</i>	<i>Aihe</i>
1970	Rauma/Heinola	ei ollut
1971	?	ei ollut
1972	Helsinki	xxv "Oppilas kasvaa, koulu kasvattaa?"
1973	Joensuu	Mielenterveys kouluyhteisössä
1974	Hämeenlinna	vuoden 1971 Koulutuskomitean mietintö
1975	Jyväskylä	?
1976	Oulu *)	Kansainvälisyys ja rauhankasvatus
1977	Hämeenlinna	Massaviihde ja lapsi
1978	Turku	Tutkinnonuudistus
1979	Kajaani	Peruskoulu puntarissa
1980	Jyväskylä	Koulujen työrauha
1981	Rauma	Opetustaidon arviointi

*) Yhdessä Kajaanin ja Rovaniemen kanssa.

Liite 4**SOOL ry:n puheenjohtajat ja pääsihteerit vuosina 1971-1981**

<i>Vuosi</i>	<i>Puheenjohtaja</i>	<i>Pääsihteeri</i>
1981	Taina Kaivola	Heikki Mäkelä
1980	Olli Luukkainen	Vesa Lepistö
1979	Hannu Kärnä	Mikko Ruotsalo
1978	Hannu Kärnä	Mikko Ruotsalo
1977	Hannu Kärnä	Marita Nygren
1976	Marketta Kukkonen	Marita Nygren
1975	Eeva Aro	Auli Rissanen
1974	Hannu Pasanen	Eva Odrischinsky
1973	Juhani Volanen	Eeva- Maria Koroma
1972	Kari Kiesiläinen	Auli Palmu
1971	Veijo Räsänen	Aila Ramn- Schmidt
1970	Markku Kuusela	Risto Lehvo(?)